ಅಧ್ಯಾಯ-೦೩

ಜನತೆ

ಭಾರತೀಯ ಒಕ್ಕೂಟದ ೨೯ ರಾಜ್ಯ, ೭ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನ ವಿಶೇಷ ಹೊಂದಿದೆ. ಸರಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸ ಈ ನಾಡಿಗಿದೆ. ಚರಿತ್ರೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಇದು ಅನೇಕ ವಿಭಿನ್ನ ಮೂಲಗಳ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ನೆಲೆ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ,ಜೀವನಕ್ರಮ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಲೋಚನಾ ವಿಧಾನ ಹೀಗೆ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಪರಿಚಯ ಭಾರತೀಯತೆಯ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಜಗತ್ತಿನ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೈಪಿಡಿ'ಯ ಈ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಒಟ್ಟಾರೆ ಜನತೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ, ಮೇಲ್ಕಂಡ ಅಂಶಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಸ್ಥೂಲ ಸಮೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ದಖ್ಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ನಡುಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರುವ ಜನರು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು "ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ" ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ದ್ರಾವಿಡರು ಮತ್ತು ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಜನಾಂಗಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಗಡಗಳ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಳಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜ ವಂಶಗಳಿಂದ ತುರುಷ್ಕರು, ಆಫ್ಘನ್ನರು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಚ್ಯದ ಅನೇಕ ಜನಾಂಗೀಯರು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಗೋವಾಕ್ಕಿರುವ ಸಾಮೀಪ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಮುಂತಾದ ಗಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ಜನರನ್ನು ಸಿದ್ದಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ದಶಕಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ಟಿಬೇಟಿಯನ್ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ನೆಲೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿವೆ. ರಾಜ್ಯದ ಕರಾವಳಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ನೆಲೆಸಿರುವ ನವಾಯತರು ಮೂಲತಃ ಅರೇಬಿಯಾದಿಂದ ಬಂದವರು. ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ರೈಸ್ತ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಜನಾಂಗದ ಶಾರೀರಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಗೋಚರಿಸಲು ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣ. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವಾದ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವುದೂ ನಿಜ. ಕನ್ನಡ ಕರಾವಳಿಯ ಜನರು ಅರಬ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೊಡನೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಬೆರೆಯಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವು. ತೀರಾ ಈಚಿನ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾ ನಗರವು ಐಟಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಲಿಕಾ ಅವಕಾಶಗಳು, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳ ಆಸಕ್ತರು ಈ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವುದು ಹೊಸ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಆಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಮಲೆನಗೊಳ್ಳದೇ ಉಳಿದಿರುವ' ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೇಶೀಯ ಜನರು, ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನ, ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರೂಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿವೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಅಧ್ಯಯನ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ೧,೯೧,೭೯೧ ಚ.ಕಿ.ಮೀ.ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದು, ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೩,೦೯,೬೬,೬೫೭ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ೩,೦೧,೨೮,೬೪೦ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಒಟ್ಟು ೬,೧೦,೯೫,೨೯೭ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದೇ ಜನಗಣತಿ ವರದಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು, ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ೨೯ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ೭ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ೯ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಭಾರತದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ (೧,೨೧,೦೫,೬೯,೫೭೩,)ಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾಲು ಶೇ.೫.೦೫ರಷ್ಟಿದೆ. ೨೦೦೧-೨೦೧೧ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ೮೨,೪೪,೭೩೫ ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ೧೯೧೧–೨೧ ರ ನಡುವೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಪ್ಲೇಗ್, ಶೀತ ಜ್ವರ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೯೨೧ ಮತ್ತು ೧೯೩೧ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಕೇವಲ ಹತ್ತೂವರೆ ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ೧೯೫೧ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವೃದ್ಧಿದರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಸಾಗಿತು. ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವೃದ್ಧಿದರವು ೧೯೮೧–೧೯೯೧ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ೨೧.೧೨ ರಷ್ಟಾಗಿತ್ತು. [ಗ್ರಾಮೀಣ ೧೭.೬೫ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ೨೯.೬೨]; ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ದಶಕವಾದ ೧೯೭೧–೮೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿದರವು ಶೇ.೨೬.೭೬ ರಷ್ಟಿತ್ತು. ಇದು ೧೯೯೧–೨೦೦೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೇ. ೧೭.೫೧ರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಸಿಯಿತು [ಗ್ರಾಮೀಣ ೧೯.೦೭ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶ ೫೦.೬೫]. ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ೧೯೮೧–೯೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂದರೆ, ಶೇ.೩೫.೧೦ರಷ್ಟು ವೃದ್ಧಿದರವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದರೆ,೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಹೊಸತಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನಲಾದ ಶೇ. ೭.೧೦ರಷ್ಟು ವೃದ್ಧಿದರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ದಾಖಲಿಸಿತ್ತು. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೧, ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೨, ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೩ ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೦೧ ರಿಂದ ೨೦೧೧ರ ವರೆಗಿನ ದಶವಾರ್ಷಿಕ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ವಿವರ:

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ದಶಕದ ಬೆಳವಣಿಗೆ		ಸಂಚಿತ ವೃದ್ಧಿ
		ನಿಖರ	ಶೇಕಡಾವಾರು	
೧೯೦೧	೧,೩೦,೫೪,೭೫೪	–	–	–
೧೯೧೧	೧,೩೫,೨೫,೨೫೧	೪,೭೦,೪೯೭	೩.೬೦	೩.೬೦
೧೯೨೧	೧,೩೩,೭೭,೫೯೯	೧,೪೭,೬೫೨	–೧.೦೯	೨.೪೭
೧೯೩೧	೧,೪೬,೩೨,೯೯೨	೧೨,೫೫,೩೯೩	೯.೩೮	೧೨.೦೯
೧೯೪೧	೧,೬೨,೫೫,೩೬೮	೧೬,೨೨,೩೭೬	೧೧.೦೯	೨೪.೫೨
೧೯೫೧	೧,೯೪,೦೧,೯೫೬	೩೧,೪೬,೫೮೮	೧೯.೩೬	೪೮.೬೨
೧೯೬೧	೨,೩೫,೮೬,೭೭೨	೪೧,೮೪,೮೧೬	೨೧.೫೭	೮೦.೬೮
೧೯೭೧	೨,೯೨,೯೯,೦೧೪	೫೭,೧೨,೨೪೨	೨೪.೨೨	೧೨೪.೪೩
೧೯೮೧	೩,೭೧,೩೫,೭೧೪	೭೮,೩೬,೭೦೦	೨೬.೭೫	೧೮೪.೪೬
೧೯೯೧	೪೪,೯೭,೭೨೦೧	೭೮,೪೧,೪೮೭	೨೧.೧೨	೨೪೪.೫೩
೨೦೦೧	೫,೨೮,೫೦,೫೬೨	೭೮,೭೩,೩೬೧	೧೭.೫೧	೩೦೪.೮೪
೨೦೧೧	೬,೧೦,೯೫,೨೯೭	೮೨,೪೪,೭೩೫	೧೫.೬೦	೩೬೮.೨೬

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೨: ರಾಜ್ಯದ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವೃದ್ಧಿ: ೨೦೦೧–೨೦೧೧ರ ದಶಕ

ಜಿಲ್ಲೆ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಶೇಕಡಾ	ಜಿಲ್ಲೆ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಶೇಕಡಾ
ಬೆಳಗಾವಿ	೨೭,೭೮,೪೩೯	೧೩.೩೮	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೧೧,೩೭,೭೫೩	–೦.೨೮
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೧೮,೯೦,೮೨೬	೧೪.೪೬	ತುಮಕೂರು	೨೬,೮೧,೪೪೯	೩.೭೪
ವಿಜಯಪುರ	೨೧,೭೫,೧೦೨	೨೦.೩೮	ಬೆಂಗಳೂರು	೯೫,೮೮,೯೧೦	೪೬.೬೮
ಬೀದರ್	೧೭,೦೦,೦೧೮	೧೩.೧೬	ಮಂಡ್ಯ	೧೮,೦೮,೬೮೦	೨.೫೫
ರಾಯಚೂರು	೧೯,೨೪,೭೭೩	೧೫.೨೭	ಹಾಸನ	೧೭,೭೬,೨೨೧	೩.೧೭
ಕೊಪ್ಪಳ	೧೩,೯೧,೨೯೨	೧೬.೩೨	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೨೦,೮೩,೬೨೫	೯.೮೦
ಗದಗ	೧೦,೬೫,೨೩೫	೯.೬೧	ಕೊಡಗು	೫,೫೪,೭೬೨	೧.೧೩
ಧಾರವಾಡ	೧೮,೪೬,೯೯೩	೧೫.೧೩	ಮೈಸೂರು	೨೯,೯೪,೭೪೪	೧೩.೩೯
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೪,೩೬,೮೪೭	೬.೧೫	ಚಾಮರಾಜನಗರ	೧೦,೨೦,೯೬೨	೫.೭೫
ಹಾವೇರಿ	೧೫,೯೮,೫೦೬	೧೧.೦೮	ಕಲಬುರಗಿ	೨೫,೬೪,೮೯೨	೧೭.೯೪
ಬಳ್ಳಾರಿ	೨೫,೩೨,೩೮೩	೨೪.೯೨	ಯಾದಗಿರಿ	೧೧,೭೨,೯೮೫	೨೨.೬೭
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೧೬,೬೦,೩೭೮	೯.೩೯	ಕೋಲಾರ	೧೫,೪೦,೨೩೧	೧೧.೦೪
ದಾವಣಗೆರೆ	೧೯,೪೬,೯೦೫	೮.೭೧	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೧೨,೫೪,೩೭೭	೯.೧೭
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೧೭,೫೫,೫೧೨	೬.೮೮	ಬೆಂಗಳೂರು(ಗ್ರಾ)	೯.೮೭,೨೫೭	೧೬.೦೨
ಉಡುಪಿ	೧೧,೭೭,೯೦೮	೫.೯೦	ರಾಮನಗರ	೧೦,೮೨,೭೩೯	೫.೦೬

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೩: ೨೦೦೧ ಹಾಗೂ ೨೦೧೧ರ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಪುರುಷರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣ,

ಕ್ರ. ಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	೨೦೦೧			೨೦೧೧			ಶೇಕಡಾ
		ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	
	ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ	೫೨೮೫೦೫೬೨	೨೫೭೧೬೯೧೮	೨೭೧೩೬೬೪೪	೬,೧೦,೯೫,೨೯೭	೩,೦೯,೬೬,೬೫೭	೩೦೧೨೮೬೪೦	೧೦೦
೧	ಬೆಂಗಳೂರು	೬೫೩೭೧೨೪	೩೪೨೬೫೯೯	೩೧೧೦೫೨೫	೯೬,೨೧,೫೫೧	೫೦,೨೨,೬೬೧	೪೫,೯೮,೮೯೦	೧೫.೭೫
೨	ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾ)	೮೫೦೯೬೮	೪೩೭೪೮೯	೪೧೩೪೭೯	೯,೯೦,೯೨೩	೫,೦೯,೧೭೨	೪,೮೧,೭೫೧	೧.೬೨
೩	ರಾಮನಗರ	೧೦೩೦೫೪೬	೫೨೪೬೯೪	೫೦೫೮೫೨	೧೦,೮೨,೬೩೬	೫,೪೮,೦೦೮	೫೩೪೬೨೮	೧.೭೭
೪	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೧೫೧೭೮೯೬	೭೭೬೨೨೧	೭೪೧೬೭೫	೧೬,೫೯,೪೫೬	೮,೪೦,೮೪೩	೮,೧೮,೬೧೩	೨.೭೨
೫	ದಾವಣಗೆರೆ	೧೭೯೦೯೫೨	೯೧೭೭೦೫	೮೭೩೨೪೭	೧೯,೪೫,೪೯೭	೯,೮೬,೪೦೦	೯,೫೯,೦೯೭	೩.೧೮
೬	ಕೋಲಾರ	೧೩೮೭೦೬೨	೭೦೧೬೭೭	೬೮೫೩೮೫	೧೫,೩೬,೪೦೧	೭,೭೬,೩೯೬	೭,೬೦,೦೦೫	೨.೫೧
೭	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೧೧೪೯೦೦೭	೫೮೪೫೧೬	೫೬೪೪೯೧	೧೨,೫೫,೧೦೪	೬೩೬,೪೩೭	೬೧೮,೬೬೭	೨.೫೧
೮	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೧೬೪೨೫೪೫	೮೩೦೫೫೯	೮೧೧೯೮೬	೧೭,೫೨,೭೫೩	೮,೭೭,೪೧೫	೮,೭೫,೩೩೮	೨.೮೭
೯	ತುಮಕೂರು	೨೫೮೪೭೧೧	೧೩೧೮೦೧	೧೨೭೦೯೧೦	೨೬,೭೮,೯೮೦	೧೩,೫೦,೫೯೪	೧೩,೨೮,೩೮೬	೪.೩೮
೧೦	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೧೧೪೦೯೦೫	೫೭೪೯೧೧	೫೬೫೯೯೪	೧೧,೩೭,೯೬೧	೫,೬೬,೬೨೨	೫,೭೧,೩೩೯	೧.೮೬
೧೧	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೧೮೯೭೭೩೦	೯೩೮೪೩೪	೯೫೯೨೯೬	೨೦,೮೯,೬೪೯	೧೦,೩೪,೭೧೪	೧೦೫೪,೯೩೫	೩.೪೨
೧೨	ಉಡುಪಿ	೧೧೧೨೨೪೩	೫೨೨೨೩೧	೫೯೦೦೧೨	೧೧,೭೭,೩೬೧	೫,೬೨,೧೩೧	೬,೧೫,೨೩೦	೧.೯೩
೧೩	ಹಾಸನ	೧೭೨೧೬೬೯	೮೫೯೦೮೬	೮೬೨೫೮೩	೧೭೭೬,೪೨೧	೮,೮೩,೬೬೭	೮,೯೨,೭೫೪	೨.೯೧
೧೪	ಕೊಡಗು	೫೪೮೫೬೧	೨೭೪೮೩೧	೨೭೩೭೩೦	೫,೫೪,೫೧೯	೨,೭೪,೬೦೮	೨,೭೯,೯೧೧	
೧೫	ಮಂಡ್ಯ	೧೭೬೩೭೦೫	೮೮೮೦೩೪	೮೭೫೬೭೧	೧೮೦೫,೭೬೯	೯೦೫,೦೮೫	೯,೦೦,೬೮೪	೨.೯೬
೧೬	ಮೈಸೂರು	೨೬೪೧೦೨೭	೧೩೪೪೬೭೦	೧೨೯೬೩೫೭	೩೦,೦೧,೧೨೭	೧೫,೧೧,೬೦೦	೧೪೮೯,೫೨೭	೪.೯೭
೧೭	ಚಾಮರಾಜನಗರ	೯೬೫೪೬೨	೪೮೯೯೪೦	೪೭೫೫೨೨	೧೦,೨೦,೭೯೧	೫,೧೨,೨೩೧	೫,೦೮,೫೬೦	೧.೬೭
೧೮	ಬೆಳಗಾವಿ	೪೨೧೪೫೦೫	೨೧೫೦೦೯೦	೨೦೬೪೪೧೫	೪೭,೭೯,೬೬೧	೨೪,೨೩,೦೬೩	೨೩,೫೬,೫೯೮	೭.೮೨
೧೯	ವಿಜಯಪುರ	೧೮೦೬೯೧೮	೯೨೬೪೨೪	೮೮೦೪೯೪	೨೧,೭೭,೩೩೧	೧೧,೧೧,೦೨೨	೧೦,೬೬,೩೦೯	೩.೫೬
೨೦	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೧೬೫೧೮೯೨	೮೩೪೨೪೭	೮೧೭೬೪೫	೧೮,೮೯,೭೫೨	೯,೫೦,೧೧೧	೯,೩೯,೬೪೧	೩.೦೯
೨೧	ಧಾರವಾಡ	೧೬೦೪೨೫೩	೮೨೩೨೦೪	೭೮೧೦೪೯	೧೮,೪೭,೦೨೩	೯,೩೭,೨೦೬	೯,೦೯,೮೧೭	೩.೦೨
೨೨	ಗದಗ	೯೭೧೮೩೫	೪೯೩೫೩೩	೪೭೮೩೦೨	೧೦,೬೪,೫೭೦	೫,೩೭,೧೪೭	೫,೨೭,೪೨೩	೧.೭೪
೨೩	ಹಾವೇರಿ	೧೪೩೯೧೧೬	೭೪೦೪೬೯	೬೯೮೬೪೭	೧೫,೯೭,೬೬೮	೮,೧೯,೧೨೮	೭೭೮,೫೪೦	೨.೬೨
೨೪	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೩೫೩೬೪೪	೬೮೬೮೭೬	೬೬೬೭೬೮	೧೪,೩೭,೧೬೯	೭,೨೬,೨೫೬	೭,೧೦,೯೧೩	೨.೩೫
೨೫	ಬಳ್ಳಾರಿ	೨೦೨೭೧೪೦	೧೦೨೯೭೧೪	೯೯೭೪೨೬	೨೪,೫೨,೫೯೫	೧೨,೩೬,೯೫೪	೧೨,೧೫,೬೪೧	೪.೦೧
೨೬	ಬೀದರ್	೧೫೦೨೩೭೩	೭೭೧೦೨೨	೭೩೧೩೫೧	೧೭,೦೩,೩೦೦	೮,೭೦,೬೬೫	೮,೩೨,೬೩೫೮	೨.೭೯
೨೭	ಕಲಬುರಗಿ	೨೧೭೪೭೪೨	೧೧೧೦೪೪೨	೧೦೬೪೩೦೦	೨೫,೬೬,೩೨೬	೧೩,೦೧,೭೫೫	೧೨,೬೪,೫೭೧	೪.೨೦
೨೮	ರಾಯಚೂರು	೧೬೬೯೭೬೨	೮೪೧೮೪೦	೮೨೭೯೨೨	೧೯೨೪೭೭೩	೯೬೬೪೯೩	೯೫೮೨೮೦	
೨೯	ಕೊಪ್ಪಳ	೧೧೯೬೦೮೯	೬೦೩೩೧೨	೫೯೨೭೭೭	೧೩೯೧೨೯೨	೭೦೧೪೭೯	೬೮೯೮೧೩	
೩೦	ಯಾದಗಿರಿ	೯೫೬೧೮೦	೪೮೨೩೪೭	೪೭೩೮೩೩	೧೧,೭೪,೨೭೧	೫,೯೦,೩೨೯	೫,೮೩,೯೪೨	೧.೯೨

ಲಿಂಗಾನುಪಾತ

ಲಿಂಗಾನುಪಾತವೆಂದರೆ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗೆ ವಾಸವಿರುವ ಪ್ರತಿ ೧,೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ತ್ರೀಯರಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿವರಗಳಗೆ ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೪ರಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೪: ೧೯೦೧-೨೦೧೧ರ ವರೆಗಿನ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ನಡುವಿನ ಲಿಂಗಾನುಪಾತ (೧೦೦೦ ಪುರುಷರಿಗೆ)

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧೯೦೧	೧೦೦೦	೯೮೩	೧೯೬೧	೧೦೦೦	೯೫೯
೧೯೧೧	೧೦೦೦	೯೮೧	೧೯೭೧	೧೦೦೦	೯೫೭
೧೯೨೧	೧೦೦೦	೯೬೯	೧೯೮೧	೧೦೦೦	೯೬೩
೧೯೩೧	೧೦೦೦	೯೬೫	೧೯೯೧	೧೦೦೦	೯೬೦
೧೯೪೧	೧೦೦೦	೯೬೦	೨೦೦೧	೧೦೦೦	೯೬೫
೧೯೫೧	೧೦೦೦	೯೬೬	೨೦೧೧	೧೦೦೦	೯೭೩

೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತವು ಪ್ರತಿ ಸಾವಿರ ಪುರುಷರಿಗೆ ೯೬೫ ಇದ್ದು, ಇದು ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ೯೭೩ಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಲಿಂಗಾನುಪಾತವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೫ರಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೫ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಲಿಂಗಾನುಪಾತ ಪ್ರಮಾಣ (೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ)

ಕ್ರ. ಸಂ	ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಜನ ಸಾಂದ್ರತೆ ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀ	ಲಿಂಗಾನು ಪಾತ	ಲಿಂಗಾನು ಪಾತ ೦-೬ ವಯೋಮಾನ
೧	ಬೆಂಗಳೂರು	೪೩೮೧	೯೧೬	೯೪೪
೨	ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾ)	೪೪೧	೯೪೬	೯೫೦
೩	ರಾಮನಗರ	೩೦೮	೯೭೬	೯೬೭
೪	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	೧೯೭	೯೭೪	೯೪೭
೫	ದಾವಣಗೆರೆ	೩೨೮	೯೭೨	೯೪೮
೬	ಕೋಲಾರ	೩೮೬	೯೭೯	೯೬೨
೭	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	೨೯೬	೯೭೨	೯೫೩
೮	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	೨೦೭	೯೯೮	೯೬೦
೯	ತುಮಕೂರು	೨೫೩	೯೮೪	೯೫೯
೧೦	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	೧೫೮	೧೦೦೮	೯೬೯
೧೧	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	೪೩೦	೧೦೨೦	೯೪೭
೧೨	ಉಡುಪಿ	೩೨೯	೧೦೯೪	೯೫೮
೧೩	ಹಾಸನ	೩೬೪	೯೯೫	೯೭೩
೧೪	ಕೊಡಗು	೧೩೫	೧೦೧೯	೯೭೮
೧೫	ಮಂಡ್ಯ	೩೬೪	೯೯೫	೯೩೯
೧೬	ಮೈಸೂರು	೪೭೬	೯೮೫	೯೬೧
೧೭	ಚಾಮರಾಜನಗರ	೧೮೧	೯೯೩	೯೫೩
೧೮	ಬೆಳಗಾವಿ	೩೫೬	೯೭೩	೯೩೪
೧೯	ವಿಜಯಪುರ	೨೦೭	೯೬೦	೯೩೧
೨೦	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	೨೮೮	೯೮೯	೯೩೫
೨೧	ಧಾರವಾಡ	೪೩೪	೯೭೧	೯೪೪
೨೨	ಗದಗ	೨೨೯	೯೮೭	೯೪೭
೨೩	ಹಾವೇರಿ	೩೩೧	೯೫೦	೯೪೬
೨೪	ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	೧೪೦	೯೭೯	೯೫೫
೨೫	ಬಳ್ಳಾರಿ	೨೯೦	೯೮೩	೯೬೦
೨೬	ಬೀದರ್	೩೧೩	೯೫೬	೯೪೨
೨೭	ಕಲಬುರಗಿ	೨೩೪	೯೭೧	೯೪೩
೨೮	ರಾಯಚೂರು	೨೨೮	೧೦೦೦	೯೫೦
೨೯	ಕೊಪ್ಪಳ	೨೫೦	೯೮೬	೯೫೮
೩೦	ಯಾದಗಿರಿ	೨೨೩	೯೮೯	೯೫೧

ಈ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳಂದ ತಿಳದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳೂರು,ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡ,ಉಡುಪಿ,ಹಾಸನ,ರಾಯಚೂರು ಹಾಗೂ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾ, ದಾವಣಗೆರೆ, ವಿಜಯಪುರ, ಧಾರವಾಡ, ಹಾವೇರಿ, ಬೀದರ್, ಕಲಬುರಗಿ ಮತ್ತಿತರ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತವು ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಉಡುಪಿ(೯೯೪) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾನುಪಾತವು ಉಳದೆಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಗಿಂತ ಬಹಳ

ಅಧಿಕವಾಗಿಯೂ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ (೯೧೬) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಕಡಿಮೆಯೂ ಆಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಜನಸಾಂದ್ರತೆ: ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೇ 'ಜನಸಾಂದ್ರತೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ೨೩೫ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಜನಗಣತಿ (೧೯೮೧)ಯಂತೆ ೧೯೩ ಆಗಿತ್ತು. ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ೨೭೬ ಮತ್ತು ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೩೧೯ ಆಗಿತ್ತು. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರದ (೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ೨೬೩, ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ೩೨೫ ಹಾಗೂ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ೩೮೨) ಸರಾಸರಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಇದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ೨೯ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ೭ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೯೧, ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೨೦ ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದು ೨೦೧೧ನೇ ಸಾಲಿನ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ೧೯ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೬ ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೬: ೧೯೦೧ ರಿಂದ ೨೦೧೧ ರವರೆಗಿನ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹಾಗೂ ಶೇಕಡಾವಾರು ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರ:

ಜನ ಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಜನ ಸಾಂದ್ರತೆ (ಪ್ರತಿ ಚದರ ಕಿ.ಮೀ)	ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಶೇಕಡಾವಾರು
೧೯೦೧	೧,೩೦,೫೪,೭೫೪	೬೮	–
೧೯೧೧	೧,೩೫,೨೫,೨೫೧	೭೧	೪.೪೧
೧೯೨೧	೧,೩೩,೭೭,೫೯೯	೭೦	–೧.೪೧
೧೯೩೧	೧,೪೬,೩೨,೯೯೨	೭೬	೮.೫೭
೧೯೪೧	೧,೬೨,೫೫,೩೬೮	೮೫	೧೧.೮೪
೧೯೫೧	೧,೯೪,೦೧,೯೫೬	೧೦೧	೧೮.೮೨
೧೯೬೧	೨,೩೫,೮೬,೭೭೨	೧೨೩	೨೧.೭೮
೧೯೭೧	೨,೯೨,೯೯,೦೧೪	೧೫೩	೨೪.೩೯
೧೯೮೧	೩,೭೧,೩೫,೭೧೪	೧೯೩	೨೬.೧೪
೧೯೯೧	೪೪,೯೭,೭೨೦೨	೨೩೫	೨೧.೭೬
೨೦೦೧	೫,೨೮,೫೦,೫೬೨	೨೭೬	೧೭.೪೫
೨೦೧೧	೬,೧೦,೯೫,೨೯೭	೩೧೯	೧೫.೬೦

೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರಿಗೆ ೪,೩೮೧ ಜನರಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ, ಪ್ರತಿ ಚ.ಕಿ.ಮೀಟರಿಗೆ ಕೇವಲ ೧೩೫ ಜನ ಇರುವ ಕೊಡಗು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯುಳ್ಳ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾ), ಮೈಸೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಕೋಲಾರ, ಮಂಡ್ಯ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಾವೇರಿ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಬೀದರ್, ಉಡುಪಿ ಹಾಗೂ ರಾಮನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ೩೦೦ ಜನರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯು ೨೫೦ ರಿಂದ ೩೦೦ರವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂದರೆ ಕೊಪ್ಪಳ, ತುಮಕೂರು, ಹಾಸನ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಹಾಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿ. ೨೦೦ರಿಂದ ೨೫೦ರವರೆಗೆ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯುಳ್ಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂದರೆ ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ವಿಜಯಪುರ, ಯಾದಗಿರಿ, ರಾಯಚೂರು, ಗದಗ ಹಾಗೂ ಕಲಬುರಗಿ. ಉಳಿದಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗು ೧೩೫ ರಿಂದ ೨೦೦ರ ಒಳಗೆ ಜನಸಾಂದ್ರತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿವೆ.

ಸಾಕ್ಷರತೆ

ಸಾಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಎಂದರೆ, ಭಾಷೆಯೊಂದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಓದಿ ಬರೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಏಳು ವರ್ಷ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಯೋಮಾನದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಕನಿಷ್ಠ ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆಯಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವಾಗಲೀ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ.೭೫.೩೬ ಆಗಿದ್ದು, ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ.೬೬.೬೪ ಆಗಿತ್ತು. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ದಶವಾರ್ಷಿಕ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೀಗಿತ್ತು: ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೪೭.೦೫; ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೩೮.೪೧; ೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೩೧.೫೨; ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೨೫.೪೦ ; ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಏರಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರೀರ್ವರ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರರ ಪ್ರಮಾಣ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಏರುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ: ೧೯೭೧ ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೪೧.೬೨, ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೪೮.೬೧, ೧೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೫೬.೪೧, ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೭೬.೧೦ ಹಾಗೂ ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೮೨.೪೭. ೧೯೦೧ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶೇ.೯.೯ ರಷ್ಟಿದ್ದ ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೮೨.೪೭ ತಲುಪಿದ್ದರೆ, ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ದರ ೧೯೦೧ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಶೇ.೦.೬ ಇದ್ದದ್ದು, ೨೦೧೧ರಲ್ಲಿ ಶೇ.೬೮.೦೮ ತಲುಪಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷರರ ಪ್ರಮಾಣ ಗಣನೀಯ ಏರಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯಂತೆ ಶೇ.೮೮.೫೭ ರೊಡನೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಶೇ.೮೭.೫೭ ಆಗಿದ್ದು ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಶೇ.೮೬.೨೪ಉಳ್ಳ ಉಡುಪಿಯು ೩ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು, ಶೇ.೫೧.೮೩ ಸಾಕ್ಷರತೆಯೊಡನೆ ಯಾದಗಿರಿ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿತ್ತು.

೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇ.೬೮.೦೮ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಕ್ಷರರಿದ್ದು, ಶೇ.೮೪.೧೩ ಇರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಕ್ಷರರ ದರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಇದಾದ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಶೇ.೮೪.೦೧, ಉಡುಪಿ ಶೇ.೮೧.೫೮ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಶೇ.೭೮.೩೯ ಗಳಿಗೆ ಸಂದಿದೆ. ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷರತೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಯಾದಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ (ಶೇ.೪೧.೩೮). ಜನಗಣತಿ ವರದಿ ೨೦೧೧ರಂತೆ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಮುಂದಿನಂತಿದೆ: ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಶೇ.೭೮.೩೯, ಕೊಡಗು ಶೇ.೭೮.೧೪, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಶೇ.೭೪.೮೪, ಧಾರವಾಡ ಶೇ.೭೩.೪೬, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಶೇ.೭೩.೧೬, ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾ) ಶೇ.೭೦.೬೩,

ಹಾವೇರಿ ಶೇ.೭೦.೪೬, ದಾವಣಗೆರೆ ಶೇ.೬೮.೯೧, ಹಾಸನ ಶೇ.೬೨.೫೪, ಮೈಸೂರು ಶೇ.೬೭.೦೬, ಕೋಲಾರ ಶೇ.೬೬.೮೪, ತುಮಕೂರು ಶೇ.೬೭.೩೮, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಶೇ.೬೫.೮೮, ಗದಗ ಶೇ.೬೫.೪೪, ಬೆಳಗಾವಿ ಶೇ.೬೪.೭೪, ಮಂಡ್ಯ ಶೇ.೬೨.೧೦, ಬೀದರ್ ಶೇ.೬೧.೫೫, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ಶೇ.೬೧.೫೫, ರಾಮನಗರ ಶೇ.೬೧.೫೦, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಶೇ.೫೮.೪೦, ಬಳ್ಳಾರಿ ಶೇ.೫೮.೦೯, ವಿಜಯಪುರ ಶೇ.೫೬.೭೨, ಕೊಪ್ಪಳ ಶೇ.೫೭.೫೫, ಕಲಬುರಗಿ ಶೇ.೫೫.೦೯, ಚಾಮರಾಜನಗರ ಶೇ.೫೪.೯೨, ರಾಯಚೂರು ಶೇ.೪೮.೭೩, ಯಾದಗಿರಿ ಶೇ.೪೧.೩೮. ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ.೮೪.೧೩ ನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಶೇ.೮೪.೦೧ ಸಾಕ್ಷರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಕೂದಲ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದೆ; ಶೇ.೮೧.೫೮ ರೊಂದಿಗೆ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ತೃತೀಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿತ್ತು. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೭ ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೭: ೧೯೬೧ರಿಂದ ೨೦೧೧ರವರೆಗಿನ ಸಾಕ್ಷರತಾ ಪ್ರಮಾಣ (ಶೇಕಡಾವಾರು)

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಗ್ರಾಮಾಂತರ			ನಗರ			ಸಾಕ್ಷರತೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಂತರ
	ಸಾಕ್ಷರರು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಸಾಕ್ಷರರು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	
೧೯೬೧	೨೦.೨೮	೩೧.೦೦	೯.೨೬	೪೩.೨೦	೫೩.೫೨	೩೧.೮೯	೨೧.೬೩
೧೯೭೧	೨೫.೭೭	೩೬.೪೫	೧೪.೭೮	೪೯.೩೫	೫೭.೧೦	೪೦.೮೫	೧೬.೨೫
೧೯೮೧	೩೧.೩೫	೪೨.೫೬	೧೯.೮೮	೫೫.೯೭	೬೩.೮೦	೪೭.೫೧	೧೬.೨೯
೧೯೯೧	೪೭.೬೯	೬೦.೩೦	೩೪.೭೬	೭೪.೨೦	೮೨.೦೪	೬೫.೭೪	೧೬.೩೦
೨೦೦೧	೫೯.೩೩	೭೦.೪೫	೪೮.೦೧	೮೦.೫೮	೮೬.೬೬	೭೪.೧೨	೧೨.೫೪
೨೦೧೧	೬೮.೮೬	೭೭.೬೧	೫೯.೭೧	೮೬.೨೧	೯೦.೦೪	೮೧.೩೬	೮.೮೩

ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು: ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸರಹದ್ದುಗಳಾಚೆ ಇರುವ ವಸತಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಘೋಷಿತವಾಗಿಲ್ಲದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಜನವಸತಿ ಇಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು 'ಬೇಚಿರಾಕ್' ಅಥವಾ 'ಜ್ಯೋತಿಹೀನ' ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ೧೯೫೧ರಿಂದ ೨೦೧೧ರವರೆಗಿನ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೮ ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೮: ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿವರ

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ (ಸಾವಿರಗಳಲ್ಲಿ)		ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ (ಸಾವಿರಗಳಲ್ಲಿ)	
	ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ		ಗ್ರಾಮೀಣ	ನಗರ
೧೯೫೧	೧೪೯೪೬	೪೪೫೬	೧೯೯೧	೩೧೦೬೯	೧೩೯೦೮
೧೯೬೧	೧೮೩೨೦	೫೨೬೭	೨೦೦೧	೩೪೮೮೯	೧೭೯೬೧
೧೯೭೧	೨೨೧೭೭	೭೧೨೨	೨೦೧೧	೩೭೫೫೨	೨೩೫೭೮
೧೯೮೧	೨೬೪೦೬	೧೦೭೩೦			

ಜನವಸತಿ ಇರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೦೧ ರಿಂದ ೧೯೯೧ ರವರೆಗಿನ ದಶವಾರ್ಷಿಕ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಹೀಗಿದೆ : ೧೯೦೧ – ೨೮,೨೮೮ ; ೧೯೧೧ – ೨೮,೩೮೮; ೧೯೨೧ – ೨೮,೩೪೯ ; ೧೯೩೧ – ೨೮,೬೩೫ ; ೧೯೪೧ – ೨೮,೨೯೦ ; ೧೯೫೧ – ೨೭,೬೨೯ ; ೧೯೬೧ – ೨೬,೩೭೭ ; ೧೯೭೧ – ೨೬,೮೨೬ ; ೧೯೮೧ – ೨೭,೦೨೮ ಮತ್ತು ೧೯೯೧ – ೨೭,೦೬೬. ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೭,೪೮೧ ವಸತಿ ಮತ್ತು ೧,೯೨೫ ನಿರ್ವಸತಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿದ್ದವು. [ಹಳ್ಳಿಗಳ ವಿವರಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾಯ ೧ ನೋಡಿ.] ೨೦೧೧ರ ಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೯,೩೪೦ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೭,೩೯೭ ಜನವಸತಿ ಹಾಗೂ ೧೯೪೩ ನಿರ್ವಸತಿ ರಹಿತ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿ: ೧೯೯೧ರ ಜನಗಣತಿ ವರದಿಯಂತೆ, ೧೫ರಿಂದ ೪೪ರ ವಯೋಮಾನದವರಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧,೩೨,೫೫,೫೫೪ [ಪುರುಷರು, ೫೬,೫೯,೫೫೫; ಸ್ತ್ರೀಯರು, ೭೫,೯೫,೯೯೯] ಆಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಶೇ.೬೪.೨೪ [ಪುರುಷರು, ಶೇ.೫೩.೭೫ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಶೇ.೭೫.೦೫]. ಇದೇ ರೀತಿ, ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ೧೫ ರಿಂದ ೪೪ ರ ವಯೋಮಾನದವರಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨,೫೬,೪೩,೫೦೦ [ಪುರುಷರು, ೧,೩೦,೭೯,೬೦೦ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು, ೧,೨೪,೬೩,೯೦೦]. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನದೇ ವಯೋಮಾನದ, ೧,೨೪,೪೦೦ ಜನರು [ಪುರುಷರು, ೧೯,೨೦೦ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು ೧,೦೫,೨೦೦] ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಅಥವಾ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೯ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೯: ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವಯೋಗುಂಪು ಮತ್ತು ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವರ.

ವಯೋಃ ಗುಂಪು	ಒಟ್ಟು			ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿ					
				ಅವಿವಾಹಿತರು			ಪ್ರಸ್ತುತ ಮದುವೆಯಾದರು		
	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧	೨	೩	೪	೫	೬	೭	೮	೯	೧೦
ಎಲ್ಲಾ ವಯೋಃ ಗುಂಪು	೬೧೦೯೫೨೯೭	೩೦೯೬೬೬೫೭	೩೦೧೨೮೬೪೦	೨೭೦೪೫೪೬೯	೧೫೫೪೫೬೫೮	೧೧೪೯೯೮೧೧	೩೦೩೦೮೦೩೫	೧೪೮೮೭೯೯೪	೧೫೪೨೦೦೪೧
೦–೯	೧೦೨೮೮೨೨೮	೫೨೭೮೬೯೪	೫೦೦೯೫೩೪	೧೦೨೮೮೨೨೮	೫೨೭೮೬೯೪	೫೦೦೯೫೩೪	೦	೦	೦
೧೦–೧೪	೫೭೩೬೬೪೬	೨೯೫೫೨೮೭	೨೭೮೧೩೫೯	೫೬೧೩೬೦೪	೨೯೧೫೨೮೮	೨೬೯೮೩೧೬	೧೧೪೨೦೬	೩೬೫೨೦	೭೭೬೮೬
೧೫–೧೯	೫೮೨೭೨೭೭	೩೦೪೨೦೪೮	೨೭೮೫೨೨೯	೫೧೫೮೭೩೨	೨೯೪೩೫೯೧	೨೨೧೫೧೪೧	೬೫೨೯೦೫	೯೪೧೧೮	೫೫೮೭೮೭
೨೦–೨೪	೬೦೫೨೫೫೮	೩೧೦೯೫೮೬	೨೯೪೨೯೭೨	೩೪೭೪೧೨೬	೨೪೯೮೨೮೮	೯೭೫೮೩೮	೨೫೩೩೯೦೩	೬೦೪೧೨೪	೧೯೨೯೭೭೯
೨೫–೨೯	೫೭೭೧೬೦೬	೨೮೭೯೨೫೪	೨೮೯೨೩೫೨	೧೫೬೨೬೮೧	೧೨೬೭೦೪೦	೨೯೫೬೪೧	೪೧೧೪೬೭೩	೧೫೯೮೭೭೯	೨೫೧೫೮೯೪
೩೦–೩೪	೪೬೯೮೩೮೦	೨೩೮೯೫೯೪	೨೩೦೮೭೮೬	೪೪೮೫೫೦	೩೫೪೪೧೭	೯೪೧೩೩	೪೧೧೧೪೦೮	೨೦೧೫೯೪೪	೨೦೯೫೪೬೪
೩೫–೩೯	೪೬೯೫೪೫೧	೨೩೧೯೦೮೮	೨೩೭೬೩೬೩	೧೬೩೬೯೧	೧೧೨೨೦೩	೫೧೪೮೮	೪೩೨೧೪೨೭	೨೧೮೧೫೮೪	೨೧೩೯೮೪೩
೪೦–೪೪	೩೮೨೬೭೧೨	೧೯೭೭೭೬೮	೧೮೪೮೯೪೪	೮೩೧೮೩	೪೯೦೬೪	೩೪೧೧೯	೩೪೯೧೩೪೩	೧೮೯೮೬೭೦	೧೫೯೨೬೮೩
೪೫–೪೯	೩೫೧೯೭೮೨	೧೮೦೪೮೩೩	೧೭೧೪೯೪೯	೫೩೨೦೬	೨೭೯೦೧	೨೫೩೦೫	೩೧೫೦೯೨೭	೧೭೪೦೮೧೧	೧೪೧೦೧೧೬
೫೦–೫೪	೨೬೯೯೨೭೦	೧೩೮೧೯೬೯	೧೩೧೭೩೦೧	೩೭೭೯೬	೧೮೧೩೨	೧೯೬೬೪	೨೩೧೪೫೭೭	೧೩೨೨೫೩೩	೯೯೨೦೪೪
೫೫–೫೯	೨೧೪೨೫೦೪	೧೦೫೬೦೫೪	೧೦೮೬೪೫೦	೨೬೫೮೧	೧೨೦೯೯	೧೪೪೮೨	೧೭೮೨೭೬೨	೧೦೦೧೯೯೨	೭೮೦೭೭೦
೬೦–೬೪	೨೦೬೦೦೫೨	೯೯೪೬೩೦	೧೦೬೫೪೨೨	೩೧೭೮೧	೧೩೭೩೮	೧೮೦೪೩	೧೫೧೯೪೭೦	೯೧೬೧೧೩	೬೦೩೩೫೭
೬೫–೬೯	೧೫೨೦೧೧೯	೭೨೩೬೮೭	೭೯೬೪೩೨	೨೮೨೯೩	೧೩೩೪೮	೧೪೯೪೫	೧೦೨೫೫೫೯	೬೪೪೭೯೮	೩೮೦೭೬೧
೭೦–೭೪	೧೦೬೧೧೨೫	೫೧೦೪೧೯	೫೫೦೭೦೬	೧೫೯೦೮	೭೩೨೦	೮೫೮೮	೬೧೨೧೬೯	೪೩೪೮೭೧	೧೭೭೨೯೮
೭೫–೭೯	೫೨೪೪೨೬	೨೪೯೮೩೪	೨೭೪೫೯೨	೭೫೧೨	೩೩೯೮	೪೧೧೪	೨೮೦೭೯೩	೨೦೨೧೬೮	೭೮೬೨೫
೮೦+	೬೨೫೩೧೦	೨೬೮೫೦೨	೩೫೬೮೦೮	೨೩೪೫೮	೧೩೪೫೦	೧೦೦೦೮	೨೬೬೯೪೧	೧೮೭೮೦೪	೭೯೧೩೭
ವಯಸ್ಸು ತಿಳಿಸದವರು	೪೫೮೫೧	೨೫೪೧೦	೨೦೪೪೧	೨೮೧೩೯	೧೭೬೮೭	೧೦೪೫೨	೧೪೯೭೨	೭೧೭೫	೭೭೯೭
೧೮ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	೧೯೩೪೮೧೯೯	೯೯೮೦೮೯೫	೯೩೬೭೩೦೪	೧೯೦೦೯೩೫೬	೯೮೯೫೨೯೭	೯೧೧೪೦೫೯	೩೨೨೦೭೬	೭೯೬೯೨	೨೪೨೩೮೪
೨೧ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	೨೩೩೭೬೩೧೬	೧೨೦೩೮೧೫೯	೧೧೩೩೮೧೫೭	೨೨೦೫೫೨೪೮	೧೧೮೧೨೮೫೨	೧೦೨೪೨೩೯೬	೧೨೮೭೫೮೭	೨೧೬೦೦೩	೧೦೭೧೫೮೪

ಮುಂದುವರೆದಿದೆ............

ವಯೋಗುಂಪು	ವೈವಾಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿ											
	ವಿಧುರ/ವಿಧವೆ			ಬೇರೆಯಾದವರು			ವಿಚ್ಛೇದಿತರು			ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸದವರು		
	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆ ಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧೧	೧೨	೧೩	೧೪	೧೫	೧೬	೧೭	೧೮	೧೯	೨೦	೨೧	೨೨	೨೩
ಎಲ್ಲಾ ವಯೋಗುಂಪು	೩೪೫೨೨೭೩	೪೬೨೮೪೪	೨೯೮೯೪೨೯	೨೫೧೫೭೨	೬೦೧೭೨	೧೯೧೪೦೦	೩೭೯೪೮	೯೯೮೯	೨೭೯೫೯	೦	೦	೦
೦-೯	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦	೦
೧೦-೧೪	೪೦೭೫	೧೧೬೪	೨೯೧೧	೪೩೨೦	೨೧೧೧	೨೨೦೯	೪೪೧	೨೦೪	೨೩೭	೦	೦	೦
೧೫-೧೯	೮೭೦೬	೧೮೮೨	೬೮೨೪	೬೧೦೧	೨೨೦೫	೩೮೯೬	೮೩೩	೨೫೨	೫೮೧	೦	೦	೦
೨೦-೨೪	೨೬೧೩೮	೩೬೫೨	೨೨೪೮೬	೧೫೮೦೫	೩೧೦೨	೧೨೭೦೩	೨೫೮೬	೪೨೦	೨೧೬೬	೦	೦	೦
೨೫-೨೯	೬೧೧೪೫	೭೪೦೭	೫೩೭೩೮	೨೮೩೫೩	೫೧೧೪	೨೩೨೩೯	೪೭೫೪	೯೧೪	೩೮೪೦	೦	೦	೦
೩೦-೩೪	೯೯೧೦೬	೧೧೨೯೩	೮೭೮೧೩	೩೩೫೬೭	೬೫೪೧	೨೭೦೨೬	೫೭೪೯	೧೩೯೯	೪೩೫೦	೦	೦	೦
೩೫-೩೯	೧೬೪೮೮೦	೧೫೪೨೮	೧೪೯೪೫೨	೩೯೨೦೬	೮೧೬೯	೩೧೦೩೭	೬೨೪೭	೧೭೦೪	೪೫೪೩	೦	೦	೦
೪೦-೪೪	೨೧೨೨೫೭	೨೦೫೮೭	೧೯೧೬೭೦	೩೪೭೯೨	೭೯೩೪	೨೬೮೫೮	೫೧೩೭	೧೫೨೩	೩೬೧೪	೦	೦	೦
೪೫-೪೯	೨೮೨೬೭೪	೨೮೧೦೩	೨೫೪೫೭೧	೨೮೯೯೮	೬೯೦೬	೨೨೦೯೨	೩೯೭೭	೧೧೧೨	೨೮೬೫	೦	೦	೦
೫೦-೫೪	೩೨೩೯೧೨	೩೫೩೪೯	೨೮೮೫೬೩	೨೦೨೯೨	೫೧೬೮	೧೫೧೨೪	೨೬೯೩	೭೮೭	೧೯೦೬	೦	೦	೦
೫೫-೫೯	೩೧೮೮೨೧	೩೮೦೦೦	೨೮೦೮೨೧	೧೨೫೭೦	೩೪೬೨	೯೧೦೮	೧೭೭೦	೫೦೧	೧೨೬೯	೦	೦	೦
೬೦-೬೪	೪೯೫೩೨೭	೬೦೯೪೦	೪೩೪೩೮೭	೧೧೯೫೦	೩೩೭೬	೮೫೭೪	೧೫೨೪	೪೬೩	೧೦೬೧	೦	೦	೦
೬೫-೬೯	೪೫೭೮೫೧	೬೨೭೪೭	೩೯೫೧೦೪	೭೪೬೦	೨೪೯೫	೪೯೬೫	೯೫೬	೨೯೯	೬೫೭	೦	೦	೦
೭೦-೭೪	೪೨೮೧೮೫	೬೬೨೪೫	೩೬೧೯೪೦	೪೨೫೭	೧೭೮೩	೨೪೭೪	೬೦೬	೨೦೦	೪೦೬	೦	೦	೦
೭೫-೭೯	೨೩೪೧೩೩	೪೩೩೪೨	೧೯೦೭೯೧	೧೭೪೩	೮೪೬	೮೯೭	೨೪೫	೮೦	೧೬೫	೦	೦	೦
೮೦+	೩೩೨೬೦೪	೬೬೨೬೮	೨೬೬೩೩೬	೧೯೨೮	೮೭೬	೧೦೫೨	೩೭೯	೧೦೪	೨೭೫	೦	೦	೦
ವಯಸ್ಸು ತಿಳಿಸದವರು	೨೪೫೯	೪೩೭	೨೦೨೨	೨೩೦	೮೪	೧೪೬	೫೧	೨೭	೨೪	೦	೦	೦
೧ಲಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	೮೮೩೨	೨೨೧೪	೬೬೧೮	೭೧೫೨	೩೩೨೯	೩೮೨೩	೭೮೩	೩೬೩	೪೨೦	೦	೦	೦
೨೧ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	೧೮೦೯೫	೩೮೪೦	೧೪೨೫೫	೧೩೫೬೨	೪೯೩೮	೮೬೨೪	೧೮೨೪	೫೨೬	೧೨೯೮	೦	೦	೦

ನಗರೀಕರಣ

೧೯೮೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ನಗರೀಕರಣದ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕವು ೧೦ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದಾದ ನಂತರದ, ಅಂದರೆ ೧೯೯೧ ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕವು ೧೧ ನೇ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಜಾರಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಇತರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ೧೯೦೧ ರಿಂದ ೧೯೯೧ರವರೆವಿಗೂ ಬಲವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಜನಗಣತಿ ೧೯೮೧ರ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೮೧ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದರೆ, ೧೯೯೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ೩೦೬ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಣಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನಗರೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರ ಪ್ರಮಾಣವು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಸ್ತಿ ಇರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ. ಜನಗಣತಿ ೧೯೯೧ರ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಂಚಿಕೆ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು: ಬೆಂಗಳೂರು, ೩೩ ; ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮೀಣ, ೯ ; ಬೆಳಗಾವಿ, ೨೨ ; ಬಳ್ಳಾರಿ, ೧೨ ; ಬೀದರ್, ೫, ವಿಜಯಪುರ, ೧೮ ; ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ೧೦ ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ೧೦ ; ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ೨೭ ; ಧಾರವಾಡ, ೨೦ ; ಕಲಬುರಗಿ, ೧೯ ; ಹಾಸನ, ೧೩ ; ಕೊಡಗು, ೯ ; ಕೋಲಾರ, ೧೫ ; ಮಂಡ್ಯ, ೧೧ ;ಮೈಸೂರು, ೧೮ ; ರಾಯಚೂರು, ೧೩ ; ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೧೬ ; ತುಮಕೂರು, ೧೨ ; ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ೧೪.

ನಗರ ಸಮುಚ್ಛಯಗಳು ಮತ್ತು ನಗರಗಳು: ೧೯೯೧ ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೨ ನಗರ ಸಮುಚ್ಛಯಗಳಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಕಲಬುರಗಿ, ದಾವಣಗೆರೆ, ವಿಜಯಪುರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ತುಮಕೂರು, ರಾಯಚೂರು, ಬಂಗಾರಪೇಟೆ [ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.], ಭದ್ರಾವತಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಬೀದರ್, ಉಡುಪಿ, ಹಾಸನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಗಂಗಾವತಿ, ಶಹಬಾದ್, ಸಿರ್ಸಿ, ಅರಸೀಕೆರೆ ಮತ್ತು ವಾಡಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೦ರಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೦: ೧೯೮೧–೯೧ರ ವರೆಗಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ ಪ್ರಮಾಣದ ವಿವರ

ವರ್ಗ	ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಪಟ್ಟಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಬೆಳವಣಿಗೆ ದರ
ವರ್ಗ ೧	೧,೦೦,೦೦೦ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು	೨೧	+೪೨.೧೪
ವರ್ಗ ೨	೫೦,೦೦೦ ರಿಂದ ೯೯,೯೯೯ ರವರೆಗೆ	೧೭	+೪೭.೩೪
ವರ್ಗ ೩	೨೦,೦೦೦ ದಿಂದ ೪೯,೯೯೯ ರವರೆಗೆ	೮೨	+೨೮.೭೧
ವರ್ಗ ೪	೧೦,೦೦೦ದಿಂದ ೧೯,೯೯೯ ರವರೆಗೆ	೭೦	+೨೭.೨೭
ವರ್ಗ ೫	೫,೦೦೦ ದಿಂದ ೯,೯೯೯ ರವರೆಗೆ	೨೦	–೫.೮೫
ವರ್ಗ ೬	೫,೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ	೨೪	+೨೩.೪೨

೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೭೦ ಪಟ್ಟಣಗಳಿದ್ದವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೨೪ ನಗರ ಸಮುಚ್ಛಯಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಕಾರವಾರ, ಸಿರ್ಸಿ, ಅಂಕೋಲಾ, ಕುಮಟಾ, ಭಟ್ಕಳ, ಬೆಳಗಾವಿ, ರಾಮದುರ್ಗ, ಅಥಣಿ, ಕಲಬುರಗಿ, ಶಹಬಾದ್, ವಾಡಿ, ಹರಿಹರ, ವಿಜಯಪುರ, ಗಂಗಾವತಿ, ಬಂಗಾರಪೇಟೆ [ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.], ಬೀದರ್, ಉಡುಪಿ, ಹಾಸನ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ. ೮ ನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗಳು, ೪೪ ನಗರ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲುಗಳು, ೯೪ ಪಟ್ಟಣ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲುಗಳು, ೬೮ ಪಟ್ಟಣ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು, ಜೊತೆಗೆ ಜನಗಣತಿ ಪಟ್ಟಣಗಳು, ಅಧಿಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶ ಸಮಿತಿ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದವು.

ಮನೆಗಳು, ಕುಟುಂಬಗಳು ಮತ್ತು ಸೌಕರ್ಯಗಳು

೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧,೩೮,೩೦,೦೯೬ ಮನೆಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೮೯,೯೮,೪೮೧ (ಶೇ.೮೫) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ೪೮,೩೧,೬೧೫ (ಶೇ.೩೪.೯) ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಇದೇ ವರದಿಯಂತೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧,೦೨,೩೨,೧೩೩ ಕುಟುಂಬಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೬೬,೭೫,೧೭೩ (ಶೇ.೬೫.೨) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ೩೫,೫೬,೯೬೦ (ಶೇ.೩೪.೮) ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಗಣತಿ ಮಾಡಿದ ಒಟ್ಟು ೧,೨೬,೫೭,೨೯೩ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ೯೫,೫೧,೧೧೩ ವಸತಿ ಮನೆಗಳು, ೫,೧೮,೧೮೬ ವಸತಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯಾಗುವಂತವು, ೭,೭೯,೦೨೪ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಛೇರಿಗಳಿಗೂ, ೧,೧೬,೭೧೯ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೂ, ೬೨,೮೫೮ ಹೋಟೆಲು, ಲಾಡ್ಜ್ ಮತ್ತು ಅತಿಥಿ ಗೃಹಗಳಿಗೂ, ೩೮,೩೮೦ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮತ್ತು ದವಾಖಾನೆಗಳಿಗೂ, ೧,೮೦,೮೯೧ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು, ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಮತ್ತು ಶೆಡ್ಡುಗಳಿಗೂ, ೨,೦೭,೩೩೨ ಪೂಜಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ೧೨,೦೨,೭೯೦ ವಸತಿಯೇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೂ ಬಳಕೆಯಾಗುವಂತವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಗಣತಿ ಮಾಡಿದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೧,೭೨,೮೦೩ ಖಾಲಿ ಇದ್ದವು.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ೧,೦೨,೩೨,೧೩೩ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ೫೬,೧೩,೦೦೭ ಖಾಯಂ, ೩೬,೪೫,೧೮೫ ಅರೆಖಾಯಂ, ೯,೭೧,೪೭೩ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸ್ವರೂಪದವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ೨,೪೬೮ ವರ್ಗೀಕರಿಸದಿರುವ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಈ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು: ೬೦,೨೫,೩೬೪ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ನಲ್ಲಿಗಳಿಂದ, ೧೭,೫೦,೩೮೭ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಕೈಪಂಪುಗಳಿಂದ, ೮,೭೬,೦೦೧ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ, ೧೨,೬೮,೯೧೩ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ, ೧,೧೦,೬೮೯ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಕೊಳಗಳಿಂದ, ೧,೧೧,೭೪೮ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ನದಿ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ, ೩೦,೬೪೦ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಒರತೆ ಅಥವಾ ಚಿಲುಮೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ೫೪,೮೯೧ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಇತರೆ ಜಲಮೂಲಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಕುಟುಂಬಗಳು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶೌಚಾಲಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತಿದ್ದವು:

೧೩,೬೮,೭೯೭ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಗುಂಡಿ ಪಾಯಖಾನೆ, ೧೯,೦೭,೧೧೬ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಜಲ ಶೌಚಾಲಯ, ಹಾಗೂ ೫,೬೧,೧೧೮ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇತರೆ ರೀತಿಯ ಪಾಯಖಾನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ, ೬೩,೯೫,೧೦೭ (ಶೇ.೬೨.೫) ಕುಟುಂಬಗಳು ಶೌಚಾಲಯ ಸೌಕರ್ಯ ವಂಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಬಯಲುಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದವು. ಇದೇ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೮೦,೩೭,೦೫೨ [ಶೇ.೭೮.೫] ಕುಟುಂಬಗಳು ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ೨೧,೨೬,೩೪೫ ಕುಟುಂಬಗಳು ಸೀಮೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು, ೨೧,೯೮೯ ಕುಟುಂಬಗಳು ಸೌರಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ೫,೧೮೭ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇತರೆ ಬಗೆಯ ತೈಲಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ೭,೦೪೭ ಕುಟುಂಬಗಳು ಅನ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಮೂಲಗಳನ್ನು ದೀಪದ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದವು. ಉಳಿದ ೩೪,೫೧೩ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇಂತಹ ಯಾವುದೇ ಬೆಳಕಿನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿದ್ದವು.

ಒಳ ಚರಂಡಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕುರಿತಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ೧೭,೬೬,೫೬೩ ಕುಟುಂಬಗಳು ಮುಚ್ಚಿದ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು, ೩೪,೭೫,೮೬೨ ಕುಟುಂಬಗಳು ತೆರೆದ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ೪೯,೮೯,೭೦೮ ಕುಟುಂಬಗಳು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಲಸೆ

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಲಸೆಯು ಎರಡು ರೀತಿಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ – ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಖಾಯಂ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಲಸೆಯು ಋತುಮಾನವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದು ವರ್ಷದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಜನರು ಬಿತ್ತನೆ ಮತ್ತು ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ, ಆನಂತರ ಅವರ ಮೂಲ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಲಸೆ ಬಹುತೇಕ ವೈವಾಹಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಜನರ ವಲಸೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗದಂತಹ ಅಂಶಗಳೂ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ೧೯೭೧ ಮತ್ತು ೧೯೮೧ರ ಜನಗಣತಿ ನಡುವೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನೆರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ವಲಸೆಗಾರರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದು, ಆ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ೬೨,೦೦೦; ಕೇರಳದಿಂದ ೬೦,೦೦೦; ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ೬೭,೦೦೦ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನಿಂದ ೧.೫೩ ಲಕ್ಷ. ಭಾರತದ ಇತರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧.೮೮ ಲಕ್ಷವಾಗಿದ್ದರೆ ಏಷಿಯನ್ ದೇಶಗಳಿಂದ ೨೧,೩೯೪ ಮಂದಿ ಹಾಗು ಏಷಿಯಾ ಖಂಡದ ಹೊರಗಿನಿಂದ ೨,೮೫೯ ಮಂದಿ ವಲಸೆ ಬಂದಿದ್ದರು, ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿ, ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವರು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವವರ ಸಂಖ್ಯಾ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೧೧, ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೨ ಹಾಗೂ ಕೋಷ್ಟಕ: ೩.೧೩ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೧: ೨೦೦೧ರ ಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಹೊರರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವರ ಸಂಖ್ಯೆ :

ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ	೫,೮೨,೭೯೬	ಗುಜರಾತ್	೨೫,೩೭೫
ತಮಿಳು ನಾಡು	೫,೪೨,೧೫೬	ಒರಿಸ್ಸಾ	೧೬,೮೪೦
ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	೩,೮೭,೫೦೬	ಬಿಹಾರ	೨೯,೮೯೮
ಕೇರಳ	೩,೮೩,೭೬೪	ಪಂಜಾಬ್	೭೩೦೭
ರಾಜಸ್ಥಾನ	೭೯,೭೩೦	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	೪,೬೬೪
ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ	೩೮,೬೭೯	ಉಳಿದ ರಾಜ್ಯಗಳು	೧,೦೨,೯೨೫
ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	೩೧,೦೬೦	ಹೊರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ	೪೪,೩೦೫

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೨: ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವವರ ಸಂಖ್ಯಾ ವಿವರಗಳು ಇಂತಿವೆ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	೧೨,೬೭,೪೨೧	ಪಂಜಾಬ್	೪,೦೪೨
ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ	೨,೮೮,೮೬೨	ಹರ್ಯಾಣ	೩,೨೯೩
ಗೋವಾ	೧,೩೨,೮೮೨	ಉತ್ತರಾಂಚಲ	೨,೬೯೭
ತಮಿಳುನಾಡು	೧,೧೯,೯೯೩	ಚತ್ತೀಸ್ ಗಢ್	೨,೬೩೫
ಕೇರಳ	೫೫,೬೮೫	ಜಾರ್ಖಂಡ್	೨,೨೭೪
ಗುಜರಾತ್	೨೮,೦೯೮	ಪಾಂಡಿಚೇರಿ	೨,೦೨೩
ದೆಹಲಿ	೧೬,೩೦೯	ಚಂದಿಘಢ	೧,೮೩೦
ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ	೧೨,೨೬೨	ಒರಿಸ್ಸಾ	೧,೮೨೨
ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	೧೦,೪೩೨	ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	೧,೪೫೨
ಬಿಹಾರ	೯,೦೭೭	ಅಸ್ಸಾಂ	೧,೪೩೮
ರಾಜಾಸ್ಥಾನ	೮,೨೯೪	ಭಾರತದ ಇನ್ನಿತರ ಭಾಗಗಳು	೪೦,೬೭೧
ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	೫,೩೨೭		

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೩: ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವಲಸೆಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾರಣಗಳು

ಹಿಂದಿನ ವಾಸಸ್ಥಳ	ಒಟ್ಟು ವಲಸೆ			ಉದ್ಯೋಗ			ವ್ಯಾಪಾರ			ಶಿಕ್ಷಣ		
	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೨	೩	೪	೫	೬	೭	೮	೯	೧೦	೧೧	೧೨	೧೩	೧೪
ಒಟ್ಟು	೨೫,೦೭೮,೩೩೩	೯,೧೩೪,೭೬೭	೧೫,೯೪೩,೫೬೬	೩,೨೩೦,೩೪೮	೨,೬೩೦,೩೮೩	೫೯೯,೯೬೫	೨೮೭,೨೩೬	೨೧೬,೯೭೭	೭೦,೨೫೯	೭೨೦,೩೮೫	೪೪೦,೬೯೪	೨೭೯,೬೯೧
ಗ್ರಾಮ	೧೪,೯೬೯,೦೨೯	೪,೬೮೫,೭೦೪	೧೦,೨೮೩,೩೨೫	೧,೬೫೮,೭೩೮	೧,೩೪೭,೬೩೬	೩೧೧,೧೦೨	೧೨೩,೧೨೦	೯೨,೧೦೭	೩೧,೦೧೩	೩೯೦,೪೭೨	೨೪೨,೭೦೩	೧೪೭,೭೬೯
ನಗರ	೭,೫೧೧,೮೬೯	೩,೪೬೪,೨೪೩	೪,೦೪೭,೬೨೬	೧,೩೨೦,೦೧೦	೧,೦೭೯,೩೭೧	೨೪೦,೬೩೯	೧೩೮,೫೧೦	೧೦೭,೭೬೨	೩೦,೭೪೮	೨೬೭,೭೦೪	೧೬೨,೧೯೩	೧೦೫,೫೧೧
ಒಟ್ಟು	೧,೪೭೦,೬೩೨	೬೮೦,೦೮೩	೭೯೦,೫೪೯	೨೪೮,೮೨೫	೧೯೧,೩೬೪	೫೭,೪೬೧	೧೩,೦೫೫	೯,೫೧೨	೩,೫೪೩	೮೦,೮೧೬	೪೭,೬೮೧	೩೩,೧೩೫
ಗ್ರಾಮ	೭೧೯,೯೪೩	೩೨೬,೦೨೪	೩೯೩,೯೧೯	೧೩೩,೫೭೫	೧೦೧,೫೬೮	೩೨,೦೦೭	೫,೧೭೦	೩,೮೪೩	೧,೩೨೭	೪೮,೪೮೧	೨೮,೪೩೭	೨೦,೦೪೪
ನಗರ	೪೯೮,೩೨೭	೨೪೯,೨೬೩	೨೪೯,೦೬೪	೧೦೨,೨೫೫	೮೦,೧೧೧	೨೨,೧೪೪	೬,೮೨೧	೪,೯೯೮	೧,೮೨೩	೨೬,೫೫೭	೧೬,೧೫೯	೧೦,೩೯೮
ಒಟ್ಟು	೪,೭೯೭,೬೬೬	೧,೯೭೫,೨೦೬	೨,೮೨೨,೪೬೦	೭೭೪,೩೨೩	೬೧೪,೧೩೧	೧೬೦,೧೯೨	೪೬,೫೪೮	೩೪,೦೨೦	೧೨,೫೨೮	೩೩೦,೬೯೨	೨೦೩,೧೧೭	೧೨೭,೫೭೫
ಗ್ರಾಮ	೨,೬೧೬,೧೨೨	೯೭೫,೫೮೭	೧,೬೪೦,೫೩೫	೩೮೩,೨೬೨	೩೦೧,೯೮೧	೮೧,೨೮೧	೨೦,೩೧೧	೧೪,೯೦೬	೫,೪೦೫	೧೯೫,೦೫೯	೧೨೨,೯೬೫	೭೨,೦೯೪
ನಗರ	೧,೭೨೪,೬೨೪	೮೧೪,೭೯೭	೯೦೯,೮೨೭	೩೫೨,೬೩೮	೨೮೨,೯೧೮	೬೯,೭೨೦	೨೩,೧೬೫	೧೭,೧೭೦	೫,೯೯೫	೧೧೪,೩೬೯	೬೭,೭೩೨	೪೬,೬೩೭
ಒಟ್ಟು	೪,೨೨೨,೭೫೫	೧,೬೨೩,೧೯೭	೨,೫೯೯,೫೫೮	೬೧೦,೯೪೩	೪೯೭,೯೭೪	೧೧೨,೯೬೯	೪೪,೩೬೪	೩೩,೯೭೫	೧೦,೩೮೯	೮೯,೮೮೯	೫೪,೧೦೫	೩೫,೭೮೪
ಗ್ರಾಮ	೨,೪೦೧,೯೪೮	೮೧೧,೭೮೩	೧,೫೯೦,೧೬೫	೩೧೨,೮೯೮	೨೫೪,೦೧೭	೫೮,೮೮೧	೧೯,೯೬೩	೧೫,೨೩೨	೪,೭೩೧	೪೭,೩೧೦	೨೮,೨೨೫	೧೯,೦೮೫
ನಗರ	೧,೪೧೭,೫೧೩	೬೫೪,೭೪೪	೭೬೨,೭೬೯	೨೬೭,೨೨೮	೨೧೯,೭೭೬	೪೭,೪೫೨	೨೧,೪೬೨	೧೬,೬೮೮	೪,೭೭೪	೩೫,೫೧೪	೨೧,೮೬೭	೧೩,೬೪೭
ಒಟ್ಟು	೧೪,೫೬೦,೦೭೪	೪,೮೪೧,೨೮೮	೯,೭೧೮,೭೮೬	೧,೫೯೫,೫೯೫	೧,೩೨೬,೪೬೯	೨೬೯,೧೨೬	೧೮೩,೧೭೫	೧೩೯,೩೬೬	೪೩,೮೦೯	೨೧೮,೨೨೪	೧೩೫,೨೧೨	೮೩,೦೧೨
ಗ್ರಾಮ	೯,೨೨೮,೧೩೬	೨,೫೭೧,೧೦೯	೬,೬೫೭,೦೨೭	೮೨೮,೭೪೮	೬೮೯,೮೯೭	೧೩೮,೮೫೧	೭೭,೬೫೮	೫೮,೧೧೫	೧೯,೫೪೩	೯೯,೩೫೮	೬೨,೮೮೫	೩೬,೪೭೩
ನಗರ	೩,೮೬೮,೮೨೫	೧,೭೪೪,೦೬೫	೨,೧೨೪,೭೬೦	೬೪೭,೬೬೦	೫೪೬,೪೧೪	೧೦೧,೨೪೬	೮೭,೦೧೪	೬೮,೮೭೬	೧೮,೧೩೮	೯೦,೮೫೭	೫೬,೦೯೬	೩೪,೭೬೧
ಒಟ್ಟು	೧೩,೬೦೪,೫೪೩	೩,೬೨೨,೪೭೦	೯,೯೮೨,೦೭೩	೭೪೩,೩೩೦	೫೫೮,೬೬೩	೧೮೪,೬೬೭	೫೬,೨೦೭	೩೩,೪೦೨	೨೨,೮೦೫	೨೫೭,೪೦೫	೧೬೫,೪೮೩	೯೧,೯೨೨
ಗ್ರಾಮ	೧೦,೭೪೦,೩೪೭	೨,೬೭೪,೭೩೧	೮,೦೬೫,೬೧೬	೫೭೦,೬೬೫	೪೨೯,೩೭೯	೧೪೧,೨೮೬	೪೦,೧೪೭	೨೩,೨೯೭	೧೬,೮೫೦	೧೯೯,೮೨೧	೧೭೮,೯೦೦	೨೦,೯೨೧
ನಗರ	೧,೫೭೩,೪೩೨	೬೧೮,೮೩೫	೯೫೪,೫೯೭	೧೭೧,೫೯೬	೯೪,೮೧೩	೭೬,೭೮೩	೧೦,೩೧೦	೭,೧೨೯	೩,೧೮೧	೩೭,೧೯೧	೨೪,೧೯೭	೧೨,೯೯೪
ಒಟ್ಟು	೭೩೫,೬೯೦	೩೧೫,೨೨೫	೪೨೦,೪೬೫	೮೯,೨೪೭	೬೫,೩೫೪	೨೩,೮೯೩	೩,೪೧೬	೨,೨೯೮	೧,೧೧೮	೩೩,೧೮೭	೨೧,೬೬೮	೧೧,೫೧೯
ಗ್ರಾಮ	೪೨೬,೨೭೨	೨೦೨,೪೧೮	೨೨೩,೮೫೪	೬೮,೦೪೫	೪೯,೧೯೭	೧೮,೮೪೮	೨,೦೮೪	೧,೪೧೬	೬೬೮	೨೫,೫೯೩	೧೬,೯೪೪	೮,೬೪೯
ನಗರ	೧೩೧,೦೩೯	೬೫,೭೪೬	೬೫,೨೯೩	೧೬,೪೬೩	೧೨,೮೦೮	೩,೬೫೫	೧,೦೦೦	೭೦೨	೨೯೮	೫,೩೯೭	೩,೪೨೫	೧,೯೭೨
ಒಟ್ಟು	೨,೨೫೨,೬೭೭	೭೪೪,೫೪೮	೧,೫೦೮,೧೨೯	೧೮೧,೦೮೨	೧೩೩,೮೩೫	೪೭,೨೪೭	೧೦,೧೦೫	೬,೩೩೩	೩,೭೭೨	೧೩೬,೭೩೧	೯೨,೨೭೪	೪೪,೪೫೭
ಗ್ರಾಮ	೧,೬೭೬,೯೮೬	೫೧೭,೯೫೬	೧,೧೫೯,೦೩೦	೧೩೩,೯೫೮	೧೦೦,೧೪೨	೩೩,೮೧೬	೬,೯೯೫	೪,೩೩೪	೨,೬೬೧	೧೦೬,೮೮೧	೭೨,೭೪೦	೩೪,೧೪೧
ನಗರ	೩೭೦,೬೭೮	೧೫೮,೭೧೩	೨೧೧,೯೬೫	೩೬,೯೩೫	೨೮,೭೧೨	೮,೨೨೩	೨,೩೦೪	೧,೬೨೨	೬೮೨	೨೧,೪೫೬	೧೪,೧೪೮	೭,೩೦೮
ಒಟ್ಟು	೨,೦೮೮,೬೧೦	೫೯೯,೦೦೯	೧,೪೮೯,೬೦೧	೧೨೦,೮೨೧	೯೧,೨೬೮	೨೯,೫೫೩	೮,೪೧೭	೫,೩೬೦	೩,೦೫೭	೩೧,೧೧೦	೧೮,೪೯೯	೧೨,೬೧೧
ಗ್ರಾಮ	೧,೫೯೨,೨೧೩	೪೧೯,೩೬೮	೧,೧೭೨,೮೪೫	೯೭,೦೨೮	೬೯,೫೪೧	೨೭,೪೮೭	೬,೦೬೬	೩,೭೯೮	೨,೨೬೮	೨೩,೮೨೦	೧೩,೮೮೭	೯,೯೩೩
ನಗರ	೩೦೨,೩೮೯	೧೧೭,೪೦೩	೧೮೪,೯೮೬	೨೧,೯೯೬	೧೭,೦೪೮	೪,೯೪೮	೧,೬೮೮	೧,೧೮೭	೫೦೧	೪,೮೨೩	೩,೨೦೪	೧,೬೧೯
ಒಟ್ಟು	೮,೫೧೧,೬೨೭	೨,೦೦೯,೬೧೫	೬,೫೦೨,೦೧೨	೩೫೨,೦೩೮	೨೬೬,೧೨೨	೮೫,೯೧೬	೩೪,೨೫೪	೧೯,೩೮೨	೧೪,೮೭೨	೫೬,೨೭೬	೩೨,೯೮೭	೨೩,೨೮೯
ಗ್ರಾಮ	೬,೯೯೨,೮೯೧	೧,೫೩೪,೨೬೩	೫,೪೫೮,೬೨೮	೨೬೬,೮೩೨	೨೧೦,೭೩೬	೫೬,೦೯೬	೨೪,೯೯೬	೧೩,೭೪೫	೧೧,೨೫೧	೪೩,೪೯೭	೨೫,೨೮೭	೧೮,೨೧೦
ನಗರ	೭೬೪,೧೧೦	೨೭೩,೮೮೨	೪೯೦,೨೨೮	೪೬,೧೯೩	೩೬,೨೪೨	೯,೯೫೧	೫,೩೧೬	೩,೬೧೭	೧,೬೯೯	೫,೫೧೧	೩,೪೧೭	೨,೦೯೪
ಒಟ್ಟು	೧೧,೪೭೩,೭೯೦	೫,೪೫೭,೨೯೭	೬,೦೧೬,೪೯೩	೨,೪೮೭,೦೧೮	೨,೦೭೧,೭೨೦	೪೧೫,೨೯೮	೨೩೧,೦೨೯	೧೮೩,೫೭೫	೪೭,೪೫೪	೪೬೨,೯೮೦	೨೭೫,೨೧೧	೧೮೭,೭೬೯
ಗ್ರಾಮ	೪,೨೨೮,೬೮೨	೨,೦೧೦,೯೭೩	೨,೨೧೭,೭೦೯	೧,೦೮೭,೭೭೩	೯೧೭,೯೫೭	೧೬೯,೮೧೬	೮೨,೯೭೩	೬೮,೮೧೦	೧೪,೧೬೩	೧೯೦,೬೦೧	೧೧೩,೮೦೩	೭೬,೭೯೮
ನಗರ	೫,೯೩೮,೪೪೨	೨,೮೪೫,೪೦೮	೩,೦೯೩,೦೩೪	೧,೨೪೮,೪೧೪	೧,೦೩೪,೫೫೮	೨೧೩,೮೫೬	೧೨೮,೨೦೦	೧೦೦,೬೩೩	೨೭,೫೬೭	೨೩೦,೫೧೩	೧೩೭,೯೯೬	೯೨,೫೧೭
ಒಟ್ಟು	೭೩೪,೯೪೨	೩೬೪,೮೫೮	೩೭೦,೦೮೪	೧೫೯,೫೭೮	೧೨೬,೦೧೦	೩೩,೫೬೮	೯,೬೩೯	೭,೨೨೪	೨,೪೧೫	೪೭,೬೨೯	೨೬,೦೧೩	೨೧,೬೧೬
ಗ್ರಾಮ	೨೪೩,೬೭೧	೧೨೩,೬೦೬	೧೨೦,೦೬೫	೬೫,೫೩೦	೫೨,೩೭೧	೧೩,೧೫೯	೩,೦೮೬	೨,೪೨೭	೬೫೯	೨೨,೮೮೮	೧೧,೪೯೩	೧೧,೩೯೫
ನಗರ	೩೬೭,೨೮೮	೧೮೫,೫೧೭	೧೮೧,೭೭೧	೮೫,೭೬೧	೬೭,೩೦೩	೧೮,೪೫೮	೫,೮೨೧	೪,೨೯೬	೧,೫೨೫	೨೧,೧೬೦	೧೨,೭೩೪	೮,೪೨೬
ಒಟ್ಟು	೨,೫೪೪,೯೮೯	೧,೨೩೦,೬೫೮	೧,೩೧೪,೩೩೧	೫೯೩,೨೪೧	೪೭೮,೨೯೬	೧೧೪,೯೪೫	೩೬,೪೪೩	೨೭,೭೦೭	೮,೭೩೬	೧೯೩,೯೬೧	೧೧೦,೮೪೩	೮೩,೧೧೮
ಗ್ರಾಮ	೯೩೯,೧೩೬	೪೫೭,೬೩೧	೪೮೧,೫೦೫	೨೪೯,೩೦೪	೨೦೧,೮೩೯	೪೭,೪೬೫	೧೩,೩೧೬	೧೦,೫೭೨	೨,೭೪೪	೮೮,೧೭೮	೫೦,೨೨೫	೩೭,೯೫೩
ನಗರ	೧,೩೫೩,೯೪೬	೬೫೬,೦೮೪	೬೯೭,೮೬೨	೩೧೫,೭೦೩	೨೫೪,೨೦೬	೬೧,೪೯೭	೨೦,೮೬೧	೧೫,೫೪೮	೫,೩೧೩	೯೨,೯೧೩	೫೩,೫೮೪	೩೯,೩೨೯
ಒಟ್ಟು	೨,೧೩೪,೧೪೫	೧,೦೨೪,೧೮೮	೧,೧೦೯,೯೫೭	೪೯೦,೧೨೨	೪೦೬,೭೦೬	೮೩,೪೧೬	೩೫,೯೪೭	೨೮,೬೧೫	೭,೩೩೨	೫೮,೭೭೯	೩೫,೬೦೬	೨೩,೧೭೩
ಗ್ರಾಮ	೮೦೯,೭೩೫	೩೯೭,೪೧೫	೪೧೨,೩೨೦	೨೨೦,೮೭೦	೧೮೪,೪೭೬	೩೬,೩೯೪	೧೩,೮೯೭	೧೧,೪೩೪	೨,೪೬೩	೨೩,೪೯೦	೧೪,೩೩೮	೯,೧೫೨
ನಗರ	೧,೧೧೦,೧೨೪	೫೩೨,೩೪೧	೫೭೭,೭೮೩	೨೪೫,೨೩೨	೨೦೨,೭೨೮	೪೨,೫೦೪	೧೯,೭೭೪	೧೫,೫೦೧	೪,೨೭೩	೩೦,೬೯೧	೧೮,೬೬೩	೧೨,೦೨೮
ಒಟ್ಟು	೬,೦೪೮,೪೪೭	೨,೮೩೧,೬೭೩	೩,೨೧೬,೭೭೪	೧,೨೪೩,೫೫೭	೧,೦೬೦,೩೪೭	೧೮೩,೨೧೦	೧೪೮,೯೨೧	೧೧೯,೯೮೪	೨೮,೯೩೭	೧೬೧,೯೪೮	೧೦೨,೨೨೫	೫೯,೭೨೩
ಗ್ರಾಮ	೨,೨೩೫,೨೪೫	೧,೦೩೬,೮೪೬	೧,೧೯೮,೩೯೯	೫೫೧,೯೧೬	೪೭೯,೧೬೧	೭೨,೭೫೫	೫೨,೬೬೨	೪೪,೩೭೦	೮,೨೯೨	೫೫,೮೬೧	೩೭,೫೯೮	೧೮,೨೬೩
ನಗರ	೩,೧೦೪,೭೧೫	೧,೪೭೦,೧೮೩	೧,೬೩೪,೫೩೨	೬೦೧,೪೬೭	೫೧೦,೧೭೨	೯೧,೨೯೫	೮೧,೬೯೮	೬೫,೨೫೯	೧೬,೪೩೯	೮೫,೩೪೬	೫೧,೬೭೯	೩೩,೬೬೭

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೩: ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗ

ಹಿಂದಿನ ವಾಸಸ್ಥಳ	ವಿವಾಹ			ಜನನದ ಬಳಕ			ಗೃಹೋಪಕರಣಗಳ ಸಹಿತ			ಇತರೆ		
	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧	೧೫	೧೬	೧೭	೧೮	೧೯	೨೦	೨೧	೨೨	೨೩	೨೪	೨೫	೨೬
ಒಟ್ಟು	೧೦,೧೨೧,೦೪೪	೩೩೬,೪೯೨	೯,೭೮೪,೫೫೨	೩,೮೪೭,೩೪೯	೨,೨೬೪,೪೦೦	೧,೫೮೨,೯೪೯	೩,೮೧೯,೪೩೨	೧,೬೪೬,೨೩೨	೨,೧೭೩,೨೦೦	೩,೦೫೭,೫೩೯	೧,೫೯೯,೫೮೯	೧,೪೫೭,೯೫೦
ಗ್ರಾಮ	೭,೬೪೯,೩೨೭	೨೪೧,೭೩೩	೭,೪೦೭,೫೯೪	೨,೨೪೯,೯೩೨	೧,೩೬೨,೬೪೫	೮೮೭,೨೮೭	೧,೮೩೩,೦೨೧	೮೦೦,೯೩೩	೧,೦೩೨,೦೮೮	೧,೦೬೪,೪೧೯	೫೯೭,೯೪೭	೪೬೬,೪೭೨
ನಗರ	೧,೭೪೫,೨೮೧	೬೬,೬೬೮	೧,೬೭೮,೬೧೩	೧,೨೭೨,೭೪೧	೭೧೩,೩೩೫	೫೫೯,೪೦೬	೧,೬೪೨,೫೪೮	೬೯೦,೩೪೮	೯೫೨,೨೦೦	೧,೦೭೫,೦೭೫	೫೯೪,೫೬೬	೪೮೦,೫೦೯
ಒಟ್ಟು	೨೨೧,೮೮೭	೭,೫೨೪	೨೧೪,೩೬೩	೨೭೯,೩೧೭	೧೪೭,೧೨೨	೧೩೨,೧೯೫	೩೨೪,೪೮೧	೧೩೨,೮೦೭	೧೯೧,೬೭೪	೩೦೨,೧೫೧	೧೪೪,೦೨೩	೧೫೮,೧೨೮
ಗ್ರಾಮ	೧೪೫,೬೨೮	೪,೬೦೭	೧೪೧,೦೨೧	೧೫೭,೯೩೨	೮೪,೧೮೦	೭೩,೭೫೨	೧೬೦,೧೧೪	೬೫,೯೭೩	೯೪,೧೪೧	೬೯,೦೪೩	೩೭,೪೧೬	೩೧,೬೨೭
ನಗರ	೫೬,೬೮೯	೨,೧೩೧	೫೪,೫೫೮	೯೮,೨೫೬	೫೦,೯೩೪	೪೭,೩೨೨	೧೩೭,೨೫೩	೫೫,೦೭೨	೮೨,೧೮೧	೭೦,೪೯೬	೩೯,೮೫೮	೩೦,೬೩೮
ಒಟ್ಟು	೧,೩೪೦,೮೩೮	೪೨,೯೬೦	೧,೨೯೭,೮೭೮	೭೬೫,೨೧೧	೩೯೩,೪೫೯	೩೭೧,೭೫೨	೧,೦೦೪,೩೭೭	೪೧೦,೦೭೨	೫೯೪,೩೦೫	೫೩೫,೬೭೭	೨೭೭,೩೯೭	೨೫೮,೨೮೦
ಗ್ರಾಮ	೯೪೪,೩೭೦	೨೮,೫೬೩	೯೧೫,೮೦೭	೪೧೭,೬೫೩	೨೧೪,೫೮೩	೨೦೩,೦೭೦	೪೬೮,೫೫೧	೧೯೨,೮೭೩	೨೭೫,೬೭೮	೧೮೬,೯೧೬	೯೯,೭೧೬	೮೭,೨೦೦
ನಗರ	೩೦೧,೫೮೦	೧೧,೦೬೧	೨೯೦,೫೧೯	೨೮೪,೫೨೧	೧೪೬,೬೫೭	೧೩೭,೮೬೪	೪೫೪,೫೬೬	೧೮೨,೧೨೪	೨೭೨,೪೪೨	೧೯೩,೭೮೫	೧೦೭,೧೩೫	೮೬,೬೫೦
ಒಟ್ಟು	೧,೪೦೯,೭೧೫	೪೬,೯೮೧	೧,೩೬೨,೭೩೪	೭೭೦,೧೧೮	೩೯೯,೨೦೨	೩೭೦,೯೧೬	೮೪೯,೬೧೯	೩೫೬,೨೧೬	೪೯೩,೪೦೩	೪೪೮,೧೦೭	೨೩೪,೭೪೪	೨೧೩,೩೬೩
ಗ್ರಾಮ	೧,೦೨೩,೪೬೭	೩೨,೫೬೫	೯೯೦,೯೦೨	೪೩೨,೫೦೩	೨೨೪,೪೦೩	೨೦೮,೧೦೦	೪೦೩,೬೭೩	೧೬೯,೫೧೩	೨೩೪,೧೬೦	೧೬೨,೧೩೪	೮೭,೮೨೮	೭೪,೩೦೬
ನಗರ	೨೮೬,೭೦೨	೧೦,೯೪೫	೨೭೫,೭೫೭	೨೭೨,೨೮೨	೧೪೧,೦೮೧	೧೩೧,೨೦೧	೩೬೯,೧೩೫	೧೫೨,೫೫೨	೨೧೬,೫೮೩	೧೬೫,೧೯೦	೯೧,೮೩೫	೭೩,೩೫೫
ಒಟ್ಟು	೭,೧೪೭,೩೬೭	೨೩೮,೯೬೯	೬,೯೦೮,೩೯೮	೨,೦೩೧,೮೨೫	೧,೩೨೪,೧೧೦	೭೦೭,೭೧೫	೧,೬೪೦,೨೬೬	೭೪೬,೮೧೭	೮೯೩,೪೪೯	೧,೭೪೩,೬೨೨	೯೩೦,೩೪೫	೮೧೩,೨೭೭
ಗ್ರಾಮ	೫,೫೩೫,೦೨೨	೧೭೫,೯೬೦	೫,೩೫೯,೦೬೨	೧,೨೪೧,೩೬೮	೮೩೯,೧೯೯	೪೦೨,೧೬೯	೮೦೦,೪೪೦	೩೭೭,೪೫೦	೪೨೨,೯೯೦	೬೪೫,೫೩೯	೩೨೭,೬೦೩	೩೧೭,೯೩೬
ನಗರ	೧,೧೦೦,೧೧೮	೪೨,೫೨೧	೧,೦೫೭,೫೯೭	೬೧೨,೪೩೯	೩೨೪,೫೨೪	೨೮೭,೯೧೫	೬೮೧,೩೩೬	೩೦೦,೪೮೪	೩೮೦,೮೫೨	೬೪೪,೪೦೧	೩೫೫,೧೫೦	೨೮೯,೨೫೧
ಒಟ್ಟು	೭,೫೭೫,೧೯೨	೨೩೮,೮೩೦	೭,೩೩೬,೩೬೨	೨,೬೨೬,೪೭೧	೧,೫೭೦,೦೬೦	೧,೦೫೬,೪೧೧	೧,೨೦೭,೩೭೯	೫೫೯,೧೬೪	೬೪೮,೨೧೫	೧,೧೩೮,೫೫೯	೫೫೧,೮೬೮	೫೮೬,೬೯೧
ಗ್ರಾಮ	೬,೫೪೫,೩೮೯	೧೯೯,೦೧೯	೬,೩೪೬,೩೭೦	೧,೮೬೦,೨೫೯	೧,೧೩೫,೧೦೯	೭೨೫,೧೫೦	೮೭೬,೧೫೩	೪೧೧,೩೩೩	೪೬೪,೮೨೦	೬೪೨,೫೬೩	೩೪೨,೩೯೪	೩೦೦,೧೬೯
ನಗರ	೫೧೩,೬೧೯	೨೦,೭೯೧	೪೯೨,೮೨೮	೫೬೩,೩೬೩	೩೧೪,೯೯೦	೨೪೮,೩೭೩	೨೨೨,೬೦೧	೯೭,೦೭೪	೧೨೫,೫೨೭	೧೦೪,೭೪೭	೫೯,೮೯೧	೪೪,೮೫೬
ಒಟ್ಟು	೧೪೧,೩೫೭	೪,೪೫೭	೧೩೬,೯೦೦	೧೯೮,೮೫೧	೧೦೫,೪೨೧	೯೩,೪೩೦	೧೩೩,೮೫೨	೫೬,೪೯೮	೭೭,೩೫೪	೧೩೬,೨೮೦	೫೯,೫೩೯	೭೬,೭೪೧
ಗ್ರಾಮ	೧೧೩,೬೨೨	೩,೩೮೭	೧೧೦,೨೩೫	೧೩೩,೧೯೧	೭೧,೧೮೩	೬೨,೦೦೮	೯೨,೩೧೧	೩೯,೧೨೩	೫೩,೧೮೮	೪೧,೪೭೬	೨೧,೧೬೮	೨೦,೩೦೮
ನಗರ	೧೪,೭೨೭	೫೭೪	೧೪,೧೫೩	೫೦,೧೫೦	೨೬,೧೩೬	೨೪,೦೧೪	೩೦,೦೩೭	೧೭,೩೧೨	೧೨,೭೨೫	೧೩,೨೭೦	೭,೭೮೪	೫,೪೮೬
ಒಟ್ಟು	೯೧೬,೮೬೯	೨೭,೬೪೬	೮೮೯,೨೨೩	೫೧೧,೭೫೬	೨೬೨,೮೧೭	೨೪೮,೯೩೯	೩೧೬,೯೯೨	೧೩೫,೬೦೭	೧೮೧,೩೮೫	೧೨೯,೧೪೭	೮೪,೦೦೬	೪೫,೧೪೧
ಗ್ರಾಮ	೭೬೮,೦೨೯	೨೨,೨೦೩	೭೪೫,೮೨೬	೩೪೦,೭೫೭	೧೭೪,೭೮೫	೧೬೫,೯೭೨	೨೨೦,೬೩೧	೯೪,೯೨೩	೧೨೫,೭೦೮	೧೦೦,೨೪೦	೪೮,೮೨೯	೫೧,೪೧೧
ನಗರ	೮೩,೫೮೪	೩,೩೧೯	೮೦,೨೬೫	೧೩೧,೯೩೧	೬೭,೮೩೪	೬೪,೦೯೭	೬೮,೬೧೭	೨೮,೪೪೬	೪೦,೧೭೧	೨೫,೮೫೧	೧೪,೬೩೨	೧೧,೨೧೯
ಒಟ್ಟು	೧,೦೦೨,೩೨೪	೩೧,೫೬೨	೯೭೦,೭೬೨	೫೨೫,೪೨೦	೨೭೨,೧೨೧	೨೫೩,೨೯೯	೨೫೨,೩೨೯	೧೧೧,೨೨೨	೧೪೧,೧೦೭	೧೪೮,೧೮೯	೬೮,೯೭೭	೭೯,೨೧೨
ಗ್ರಾಮ	೮೪೨,೯೮೬	೩೧,೨೦೬	೮೧೧,೭೮೦	೩೫೬,೦೦೪	೧೮೪,೪೪೧	೧೭೧,೫೬೩	೧೭೮,೬೮೯	೭೯,೨೭೭	೯೯,೪೧೨	೮೭,೬೨೦	೪೨,೭೧೮	೪೪,೯೦೨
ನಗರ	೮೩,೩೩೫	೩,೫೦೬	೭೯,೮೨೯	೧೨೭,೭೧೫	೬೬,೦೭೪	೬೧,೬೪೧	೪೯,೨೩೦	೨೦,೯೨೭	೨೮,೩೦೩	೧೮,೬೦೭	೧೦,೪೬೨	೮,೧೪೫
ಒಟ್ಟು	೫,೫೧೩,೭೩೬	೧೭೫,೧೨೦	೫,೩೩೮,೬೧೬	೧,೩೮೯,೮೪೨	೯೨೯,೩೫೮	೪೬೦,೪೮೪	೫೦೪,೦೬೧	೨೫೫,೭೫೪	೨೪೮,೩೦೭	೬೬೧,೪೭೦	೩೩೦,೮೯೨	೩೩೦,೫೭೮
ಗ್ರಾಮ	೪,೮೧೫,೦೧೯	೧೪೨,೬೯೭	೪,೬೭೨,೩೨೨	೧,೦೩೦,೩೮೨	೭೦೪,೪೫೦	೩೨೫,೯೩೨	೩೮೪,೪೧೮	೧೯೭,೯೪೯	೧೮೬,೪೬೯	೪೧೭,೭೪೨	೨೩೪,೪೦೪	೧೮೩,೩೩೮
ನಗರ	೩೩೧,೯೨೮	೧೩,೩೮೮	೩೧೮,೫೪೦	೨೩೫,೪೨೧	೧೩೫,೮೯೪	೯೯,೫೨೭	೭೪,೭೧೩	೩೫,೩೩೦	೩೯,೩೮೩	೪೬,೯೭೮	೨೬,೯೯೪	೧೯,೯೮೪
ಒಟ್ಟು	೨,೫೪೫,೮೫೭	೯೭,೬೬೭	೨,೪೪೮,೧೯೦	೧,೨೭೦,೮೭೮	೬೯೪,೩೪೦	೫೭೬,೫೩೮	೨,೬೧೨,೦೫೩	೧,೦೮೭,೦೬೮	೧,೫೨೪,೯೮೫	೧,೯೧೩,೯೮೦	೧,೦೪೭,೭೨೧	೮೬೬,೨೫೯
ಗ್ರಾಮ	೧,೧೦೩,೯೩೮	೪೨,೨೧೪	೧,೦೬೧,೭೨೪	೩೮೯,೬೭೩	೨೨೨,೫೩೬	೧೬೭,೧೩೭	೯೫೬,೮೬೮	೩೮೯,೬೦೦	೫೬೭,೨೬೮	೪೧೬,೮೫೬	೨೫೦,೫೫೩	೧೬೬,೩೦೩
ನಗರ	೧,೨೩೧,೬೬೨	೪೫,೮೭೭	೧,೧೮೫,೭೮೫	೭೦೯,೩೭೮	೩೯೮,೩೪೫	೩೧೧,೦೩೩	೧,೪೧೯,೯೪೭	೫೯೩,೩೨೪	೮೨೬,೬೨೩	೯೭೦,೩೧೮	೫೩೪,೬೭೫	೪೩೫,೬೪೩
ಒಟ್ಟು	೮೦,೫೩೦	೩,೦೬೭	೭೭,೪೬೩	೮೦,೪೬೬	೪೨,೨೦೧	೩೮,೨೬೫	೧೯೦,೬೨೯	೭೬,೩೦೯	೧೧೪,೩೨೦	೧೬೬,೪೭೧	೮೪,೫೩೪	೮೧,೯೩೭
ಗ್ರಾಮ	೩೨,೦೦೬	೧,೨೨೦	೩೦,೭೮೬	೨೪,೨೪೧	೧೨,೯೯೨	೧೧,೨೪೯	೬೭,೮೦೩	೨೬,೮೫೦	೪೦,೯೫೩	೨೭,೬೧೭	೧೬,೨೪೮	೧೧,೩೬೯
ನಗರ	೪೧,೯೬೨	೧,೫೫೭	೪೦,೪೦೫	೪೮,೧೦೬	೨೪,೨೯೮	೨೩,೮೦೮	೧೦೭,೨೨೧	೪೨,೭೫೫	೬೪,೪೬೬	೫೭,೨೨೬	೩೨,೦೭೪	೨೫,೧೫೨
ಒಟ್ಟು	೪೨೩,೯೬೯	೧೫,೩೧೪	೪೦೮,೬೫೫	೨೫೩,೪೫೫	೧೩೦,೬೪೨	೧೨೨,೮೧೩	೬೮೭,೩೮೫	೨೭೪,೪೬೫	೪೧೨,೯೨೦	೩೫೯,೫೩೫	೧೯೩,೩೯೧	೧೬೬,೧೪೪
ಗ್ರಾಮ	೧೭೬,೩೪೧	೬,೩೬೦	೧೬೯,೯೮೧	೭೨,೪೦೧	೩೯,೭೯೮	೩೨,೬೦೩	೨೪೨,೯೭೦	೯೨,೯೫೦	೧೪೯,೯೨೦	೮೬,೬೮೬	೫೦,೮೯೭	೩೫,೭೮೯
ನಗರ	೨೧೭,೯೯೬	೭,೭೪೨	೨೧೦,೨೫೪	೧೫೨,೫೬೦	೭೮,೮೭೩	೭೩,೬೮೭	೩೮೫,೯೪೯	೧೫೩,೬೨೮	೨೩೨,೩೨೧	೧೬೨,೯೩೪	೯೭,೩೦೩	೬೫,೬೩೧
ಒಟ್ಟು	೪೦೭,೩೯೧	೧೫,೪೧೯	೩೯೧,೯೭೨	೨೪೪,೬೯೮	೧೩೨,೦೮೧	೧೧೨,೬೧೭	೫೯೨,೭೯೦	೨೪೪,೯೯೪	೩೪೭,೭೯೬	೨೯೯,೯೧೮	೧೬೫,೭೬೭	೧೩೪,೧೫೧
ಗ್ರಾಮ	೧೭೫,೪೮೧	೬,೮೫೯	೧೬೮,೬೨೨	೭೬,೪೯೯	೩೯,೯೬೭	೩೬,೫೩೨	೨೨೪,೯೮೪	೯೦,೭೩೬	೧೩೪,೨೪೮	೭೪,೫೧೪	೪೫,೧೧೦	೨೯,೪೦೪
ನಗರ	೨೦೩,೩೬೭	೭,೪೩೯	೧೯೫,೯೨೮	೧೪೪,೫೬೨	೭೫,೦೦೨	೬೯,೫೬೦	೩೧೯,೯೦೫	೧೩೧,೬೨೫	೧೮೮,೨೮೦	೧೪೬,೫೮೮	೮೧,೩೨೮	೬೫,೨೬೦
ಒಟ್ಟು	೧,೬೩೩,೬೩೧	೬೩,೮೪೯	೧,೫೬೯,೭೮೨	೬೪೧,೯೮೩	೩೯೪,೭೫೨	೨೪೭,೨೩೧	೧,೧೩೬,೨೦೫	೪೯೧,೦೬೩	೬೪೫,೧೪೨	೧,೦೮೨,೨೦೨	೫೯೯,೪೫೩	೪೮೨,೭೪೯
ಗ್ರಾಮ	೭೨೦,೦೦೩	೨೮,೨೬೮	೬೯೧,೭೩೫	೨೧೦,೯೮೧	೧೩೪,೨೪೯	೭೬,೭೩೨	೪೧೬,೦೨೨	೧೨೪,೫೦೧	೨೯೧,೫೨೧	೨೨೭,೮೦೦	೧೩೮,೧೯೯	೮೯,೬೦೧
ನಗರ	೭೬೮,೧೯೦	೨೯,೧೩೩	೭೩೯,೦೫೭	೩೬೩,೯೬೮	೨೧೯,೬೩೦	೧೪೪,೩೩೮	೬೦೬,೬೨೩	೨೬೫,೧೫೪	೩೪೧,೪೬೯	೫೯೨,೪೨೩	೩೨೮,೧೬೧	೨೬೪,೨೬೨

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳೆಂದರೆ, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ೩೪೧ ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿ ಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಗಳು, ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಪಂಗಡಗಳು, ಅಥವಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಳಗುಂಪುಗಳು. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳೆಂದರೆ, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ೩೪೨ ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಗುಂಪುಗಳು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ೧೯೭೬ ರಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ೨೦೦೧ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೦೧ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ೪೯ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳು ಇವೆ. ಈ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೮೫,೬೩,೯೩೦ (ಶೇ.೧೬.೨) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಜನರು [೬೪,೧೭,೨೪೩ ಜನರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೨೧,೪೬,೩೮೭ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ] ಮತ್ತು ೩೪,೬೩,೯೮೬ (ಶೇ.೬.೬) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನರು [೨೯,೩೪,೫೩೦ ಜನರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೫,೨೯,೪೫೬ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ] ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳೆರಡೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನರ ಏಳ್ಗೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ಅನೇಕ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದವರ ಏಳ್ಗೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿವೆ. [ವಿವರಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಾಯ XIIನ್ನು ನೋಡಿ].

೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೧,೦೪,೭೪,೯೯೨ (ಶೇ.೧೭.೧೫) ಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ದಶವಾರ್ಷಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದರವು ಶೇ. ೨೨.೩೨ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣವು ಶೇ. ೩೦.೩೨ರಷ್ಟಿದ್ದು, ಇದು ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದ್ದರೆ, ಶೇ. ೨೫.೪೨ರಷ್ಟಿರುವ ಚಾಮರಾಜನಗರವು ನಂತರದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶೇ. ೭.೦೯ ಹಾಗೂ ಶೇ.೬.೪೧ರಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಮೂಲಕ, ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯದ ೪ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ. ೧೦ ರಿಂದ ೧೩ರಷ್ಟು, ೧೩ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೧೦ರಿಂದ೨೦ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ೧೩ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೨೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆ ಇರುವುದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ೨೦೦೧ರಲ್ಲಿ ೩೪,೬೩,೯೮ ಇದ್ದದ್ದು, ೨೦೧೧ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೪೨,೪೮,೯೮೭ಕ್ಕೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದಶಾಂಶವು ಶೇ. ೨೨.೬೬ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಶೇ.೬.೯೫ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ (ಶೇ.೧೯.೦೩) ಹಾಗೂ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅತೀ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ (೧.೨೪%) ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ೧೨ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೫, ೭ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೫ ರಿಂದ ೯ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ೧೧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೧೦ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಗಡಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ವಿಕಲಚೇತನರು

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಅಂಗವಿಕಲರು' ಎಂದು ಬಳಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ವಿಕಲ ಚೇತನರು', 'ವಿಶೇಷ ಚೇತನರು' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಅನ್ವರ್ಥ ಪದಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವಿಕಲಚೇತನರ ಜನಗಣತಿಯನ್ನು ೧೯೪೧ ರಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂಗವಿಕಲರ ವರ್ಷವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ೧೯೮೧ ರಿಂದ ಇದನ್ನು ಪುನರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಜನಗಣತಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ೧೯೮೧ ರ ಜನಗಣತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೆಳವರ ಅಂಕಿ - ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ವಿಕಲಚೇತನರಲ್ಲಿ ಮೂಕರು (೧೪,೯೭೦ ಗ್ರಾಮೀಣರು, ೨,೬೪೩ ನಗರವಾಸಿಗಳು,) ಕುರುಡರು (೧೫,೧೬೨ ಗ್ರಾಮೀಣರು, ೨,೯೪೪ ನಗರವಾಸಿಗಳು;) ಮತ್ತು ಹೆಳವರು (೧೫,೨೦೮ ಗ್ರಾಮೀಣರು, ೩,೮೦೩ ನಗರವಾಸಿಗಳು) ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪ್ರತಿ ೧೦,೦೦೦ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಆರು ಮಂದಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕುರುಡರು, ಆರುಮಂದಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೂಕರು, ಮತ್ತು ಆರುಮಂದಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೆಳವರಿದ್ದರು; ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ೧೦,೦೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಇದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ೩, ೪ ಮತ್ತು ೩ ಆಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಲಚೇತನರ ಪ್ರಮಾಣವು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಸೇವೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಕೊರತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪೌಷ್ಠಿಕ ಆಹಾರದ ಅಲಭ್ಯತೆಯೂ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಸ್ವಯಂಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅಂಗವಿಕಲರ ಪುನರ್ವಸತಿಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ವಿಕಲಚೇತನರ ಸಂಖ್ಯೆ ೯,೪೦,೬೪೩ ಆಗಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ೪,೪೦,೮೭೫ ಕುರುಡರು, ೯೦,೭೧೭ ಮೂಕರು, ೪೮,೮೬೧ ಕಿವುಡರು ಮತ್ತು ೯೨,೬೩೧ ಹೆಳವರು ಇದ್ದರು ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಕಲಚೇತನರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೪ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೪ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಕಲಚೇತನರ ವಿವರ

ವಯೋ ಗುಂಪು	ಒಟ್ಟು ವಿಕಲಚೇತನರು			ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ			ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ			ಮಾತಿನಲ್ಲಿ			ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ		
	ಒಟ್ಟು	ಪರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
	೧	೨	೩	೪	೫	೬	೭	೮	೯	೧೦	೧೧	೧೨	೧೩	೧೪	೧೫
ಒಟ್ಟು	೧೩೨೪೨೦೫	೭೨೬೫೨೧	೫೯೭೬೮೪	೨೬೪೧೭೦	೧೩೩೯೦೯	೧೩೦೨೬೧	೨೩೫೬೯೧	೧೨೨೬೮೫	೧೧೩೦೦೬	೯೦೭೪೧	೪೯೮೪೮	೪೦೮೯೩	೨೭೧೯೮೨	೧೭೧೧೩೯	೧೦೦೮೪೩
೦-೪	೫೮೬೦೨	೩೦೭೨೧	೨೭೮೮೧	೧೩೩೩೪	೬೮೪೧	೬೪೯೩	೧೩೧೮೨	೬೬೫೦	೬೫೩೨	೧೩೨೫	೭೩೨	೫೯೩	೬೨೧೪	೩೬೨೮	೨೫೮೬
೫-೯	೯೩೪೪೯	೫೧೩೪೨	೪೨೧೦೭	೧೫೮೭೦	೮೪೦೩	೭೪೬೭	೧೬೧೯೬	೮೩೭೦	೭೮೨೬	೧೦೬೫೭	೬೧೩೮	೪೫೧೯	೧೧೬೮೮	೬೯೮೬	೪೭೦೨
೧೦-೧೯	೨೩೭೩೩೨	೧೩೦೭೨೦	೧೦೬೬೧೨	೩೯೯೧೨	೨೧೫೯೮	೧೮೩೧೪	೩೯೩೭೨	೨೦೭೨೦	೧೮೬೫೨	೨೩೪೪೯	೧೩೧೦೮	೧೦೩೪೧	೩೮೫೪೬	೨೨೯೧೦	೧೫೬೩೬
೨೦-೨೯	೨೪೩೯೬೨	೧೩೩೫೬೪	೧೧೦೩೯೮	೪೦೬೪೧	೨೧೬೩೪	೧೯೦೦೭	೪೨೭೪೦	೨೨೪೯೪	೨೦೨೪೬	೧೮೩೬೭	೯೭೭೯	೮೫೮೮	೫೬೫೦೪	೩೪೦೭೭	೨೨೪೨೭
೩೦-೩೯	೧೯೩೯೪೧	೧೦೮೫೫೪	೮೫೩೮೭	೩೩೨೭೬	೧೭೬೪೫	೧೫೬೩೧	೩೪೪೯೩	೧೮೨೪೧	೧೬೨೫೨	೧೩೨೭೬	೬೮೯೧	೬೩೮೫	೪೪೪೫೮	೨೮೮೦೭	೧೫೬೫೧
೪೦-೪೯	೧೫೭೨೩೫	೯೧೯೦೦	೬೫೩೩೫	೨೮೫೫೮	೧೫೪೫೪	೧೩೧೦೪	೨೮೨೪೫	೧೫೪೩೬	೧೨೮೦೯	೧೦೦೬೧	೫೬೨೭	೪೪೩೪	೩೬೧೨೬	೨೪೭೦೫	೧೧೪೨೧
೫೦-೫೯	೧೧೮೪೮೨	೬೭೭೯೧	೫೦೬೯೧	೨೫೨೬೨	೧೨೭೯೬	೧೨೪೬೬	೨೦೯೦೪	೧೦೯೭೬	೯೯೨೮	೬೨೮೭	೩೫೮೫	೨೭೦೨	೨೯೬೩೮	೨೦೧೨೧	೯೫೧೭
೬೦-೬೯	೧೧೩೭೧೯	೬೦೬೭೯	೫೩೦೪೦	೩೧೪೮೮	೧೪೨೭೪	೧೭೨೧೪	೧೯೯೬೬	೧೦೦೧೮	೯೯೪೮	೪೬೦೫	೨೫೬೦	೨೦೪೫	೨೭೬೫೭	೧೭೯೫೧	೯೭೦೬
೭೦-೭೯	೬೯೧೫೧	೩೪೭೬೫	೩೪೩೮೬	೨೨೯೯೧	೧೦೧೨೭	೧೨೮೬೪	೧೨೮೪೫	೬೩೦೬	೬೫೩೯	೧೯೦೮	೧೦೬೧	೮೪೭	೧೪೬೨೨	೮೯೨೭	೫೬೯೫
೮೦-೮೯	೨೮೨೮೫	೧೨೩೪೫	೧೫೯೪೦	೯೮೭೮	೩೯೮೩	೫೮೯೫	೫೫೯೯	೨೫೭೮	೩೦೨೧	೫೭೧	೨೫೪	೩೧೭	೪೯೫೯	೨೩೮೩	೨೫೭೬
೯೦+	೮೫೧೩	೩೨೯೮	೫೨೧೫	೨೬೯೮	೧೦೦೯	೧೬೮೯	೧೬೫೧	೬೮೨	೯೬೯	೧೫೩	೭೩	೮೦	೧೪೧೦	೫೫೩	೮೫೭
ವಯಸ್ಸು ತಿಳಿಸದವರು	೧೫೩೪	೮೪೨	೬೯೨	೨೬೨	೧೪೫	೧೧೭	೪೯೮	೨೬೪	೨೩೪	೮೨	೪೦	೪೨	೧೬೦	೯೧	೬೯

	ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ		ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಇತರೆ							ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ವಿಕಲಚೇತನರು		
	೧೬	೧೭	೧೮	೧೯	೨೦	೨೧	೨೨	೨೩	೨೪	೨೫	೨೬	೨೭
೦-೪	೩೩೭೬	೧೭೭೧	೧೬೦೫	೨೫೨	೧೩೫	೧೧೭	೧೬೪೧೧	೮೪೪೧	೭೯೭೦	೪೫೦೮	೨೫೨೩	೧೯೮೫
೫-೯	೮೭೦೨	೪೮೮೩	೩೮೧೯	೬೨೧	೩೪೬	೨೭೫	೧೮೨೮೦	೯೫೦೭	೮೭೭೩	೧೧೪೩೫	೬೭೦೯	೪೭೨೬
೧೦-೧೯	೨೬೧೧೩	೧೪೨೫೪	೧೧೮೫೯	೨೬೨೭	೧೪೨೩	೧೨೦೪	೪೩೦೮೭	೨೨೯೪೮	೨೦೧೩೯	೨೪೨೨೬	೧೩೭೫೯	೧೦೪೬೭
೨೦-೨೯	೨೦೬೨೪	೧೦೭೨೩	೯೯೦೧	೩೭೩೩	೧೯೪೮	೧೭೮೫	೪೫೧೧೫	೨೩೮೭೪	೨೧೨೪೧	೧೬೨೩೮	೯೦೩೫	೭೨೦೩
೩೦-೩೯	೧೪೫೧೨	೭೩೨೬	೭೧೮೬	೪೩೧೮	೨೨೮೦	೨೦೩೮	೩೮೭೬೮	೨೧೩೮೫	೧೭೩೮೩	೧೦೮೪೦	೫೯೭೯	೪೮೬೧
೪೦-೪೯	೧೦೦೭೩	೫೩೦೧	೪೭೭೨	೪೧೦೭	೨೧೫೯	೧೯೪೮	೩೧೬೬೭	೧೮೧೬೫	೧೩೫೦೨	೮೩೯೮	೫೦೫೩	೩೩೪೫
೫೦-೫೯	೫೪೨೪	೨೭೮೩	೨೬೪೧	೨೬೫೫	೧೩೩೪	೧೩೨೧	೨೨೩೦೦	೧೨೫೮೪	೯೭೧೬	೬೦೧೭	೩೬೧೭	೨೪೦೦
೬೦-೬೯	೩೩೧೩	೧೬೧೩	೧೭೦೦	೧೭೦೫	೮೧೬	೮೮೯	೧೭೯೫೨	೯೬೩೧	೮೩೨೧	೭೦೩೩	೩೮೧೬	೩೨೧೭
೭೦-೭೯	೧೨೨೦	೫೫೬	೬೬೪	೬೨೯	೨೯೩	೩೩೬	೮೮೫೨	೪೫೨೯	೪೩೨೩	೬೦೮೪	೨೯೬೬	೩೧೧೮
೮೦-೮೯	೩೯೫	೧೭೯	೨೧೬	೧೯೨	೬೫	೧೨೭	೩೦೫೮	೧೪೪೬	೧೬೧೨	೩೬೩೩	೧೫೦೭	೨೧೨೬
೯೦+	೧೪೫	೬೧	೮೪	೬೦	೨೨	೩೮	೮೭೫	೩೬೯	೫೦೬	೧೫೨೧	೫೨೯	೯೯೨
ವಯಸ್ಸು ತಿಳಿಸದವರು	೭೭	೫೧	೨೬	೧೪	೭	೭	೩೫೬	೨೦೦	೧೫೬	೮೫	೪೪	೪೧

ಭಾಷೆಗಳು

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ೨೨ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಗಳೆಂದು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೦೧೧ರ ಗಣತಿಯಂತೆ ಶೇ.೬೫ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೂ, ಅದು ೧೯೯೧ರ ಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದ್ದ ಶೇ. ೬೬ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಿತು–ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗೂ ಈ ಇಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳ ಬಗೆಗೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯೋಗ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಸುರಕ್ಷತೆ ಮತ್ತಿತರ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಬಂದು ನೆಲೆಗೊಂಡ ಅನ್ಯ ಭಾಷಿಕರಿಗೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಇಂಥಾ ಅನ್ಯ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಮಾತೃಭಾಷೆಗಳಗನುಗುಣವಾಗಿ ಶೇಕಡವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವಿವರವನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೫ರಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೫ ೨೦೧೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಮಾತೃಭಾಷೆಗಳಗನುಗುಣವಾಗಿ ಶೇಕಡವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯಾ ವಿವರ

ಕ್ರ. ಸಂ.	ಮಾತೃ ಭಾಷೆ	ಒಟ್ಟು			ಗ್ರಾಮೀಣ			ನಗರ		
		ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೧	ಅಸ್ಸಾಮಿ	೦.೦೦	೦.೦೧	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೧	೦.೦೧	೦.೦೧
೨	ಬೆಂಗಾಲಿ	೦.೦೮	೦.೧೦	೦.೦೬	೦.೦೪	೦.೦೫	೦.೦೩	೦.೧೫	೦.೨೦	೦.೧೦
೩	ಬೊಡೊ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
೪	ಡೋಗ್ರಿ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
೫	ಗುಜರಾತಿ	೦.೧೯	೦.೨೦	೦.೧೯	೦.೦೪	೦.೦೪	೦.೦೪	೦.೪೯	೦.೪೯	೦.೪೮
೬	ಹಿಂದಿ	೨.೫೪	೨.೬೮	೨.೪೧	೨.೪೪	೨.೪೯	೨.೩೮	೨.೭೫	೩.೦೩	೨.೪೬
೭	ಕನ್ನಡ	೬೫.೯೨	೬೫.೮೫	೬೫.೯೮	೭೫.೨೪	೭೫.೩೦	೭೫.೧೮	೪೭.೮೧	೪೭.೮೩	೪೭.೭೯
೮	ಕಾಶ್ಮೀರಿ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೧	೦.೦೧	೦.೦೧
೯	ಕೊಂಕಣಿ	೧.೪೫	೧.೪೦	೧.೫೦	೧.೧೪	೧.೧೦	೧.೧೭	೨.೦೭	೧.೯೮	೨.೧೬
೧೦	ಮೈತಿಲಿ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
೧೧	ಮಲೆಯಾಲಂ	೧.೩೩	೧.೩೫	೧.೩೧	೧.೦೩	೧.೦೨	೧.೦೩	೧.೯೧	೧.೯೭	೧.೮೬
೧೨	ಮಣಿಪುರಿ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೧	೦.೦೧	೦.೦೦
೧೩	ಮರಾಠಿ	೩.೫೮	೩.೫೭	೩.೫೯	೩.೩೧	೩.೩೧	೩.೩೧	೪.೧೧	೪.೦೭	೪.೧೫
೧೪	ನೇಪಾಳಿ	೦.೦೨	೦.೦೨	೦.೦೧	೦.೦೧	೦.೦೧	೦.೦೦	೦.೦೪	೦.೦೫	೦.೦೩
೧೫	ಒರಿಯಾ	೦.೦೩	೦.೦೫	೦.೦೨	೦.೦೧	೦.೦೨	೦.೦೧	೦.೦೭	೦.೧೦	೦.೦೩
೧೬	ಪಂಜಾಬಿ	೦.೦೩	೦.೦೩	೦.೦೩	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೮	೦.೦೯	೦.೦೭
೧೭	ಸಂಸ್ಕೃತ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
೧೮	ಸಂತಾಲಿ	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦
೧೯	ಸಿಂಧಿ	೦.೦೩	೦.೦೩	೦.೦೩	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೦	೦.೦೮	೦.೦೮	೦.೦೮
೨೦	ತಮಿಳು	೩.೫೫	೩.೫೮	೩.೫೨	೧.೧೧	೧.೧೩	೧.೦೮	೮.೨೯	೮.೨೫	೮.೩೩
೨೧	ತೆಲಗು	೭.೦೦	೬.೯೯	೭.೦೧	೫.೯೬	೫.೯೫	೫.೯೬	೯.೦೨	೮.೯೮	೯.೦೭
೨೨	ಉರ್ದು	೧೦.೪೮	೧೦.೫೨	೧೦.೪೪	೫.೭೮	೫.೮೧	೫.೭೫	೧೯.೬೨	೧೯.೫೨	೧೯.೭೩
೨೩	ಇತರೆ	೩.೭೬	೩.೬೧	೩.೯೦	೩.೯೦	೩.೭೬	೪.೦೫	೩.೪೭	೩.೩೪	೩.೬೧
		೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦	೧೦೦.೦೦
ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ		೫೨೮೫೦೫೬೨	೨೬೮೯೮೯೧೮	೨೫೯೫೧೬೪೪	೩೪೮೮೮೯೦೩೩	೧೭೬೪೮೯೫೮	೧೭೨೪೦೦೭೫	೧೭೯೬೧೫೨೯	೯೨೪೯೯೬೦	೮೭೧೧೫೬೯

೧೯೮೧ರ ಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಅನ್ಯ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೀಗಿದ್ದಿತು :ಅಸ್ಸಾಮಿ ೧೫೭, ಬೆಂಗಾಲಿ ೧೦,೨೨೬, ಗುಜರಾತಿ ೩೬,೩೯೦, ಹಿಂದಿ ೬,೫೭,೫೬೧, ಕನ್ನಡ ೨,೪೧,೯೯,೫೭೬, ಕಾಶ್ಮೀರಿ ೯೪, ಕೊಂಕಣಿ ೬,೪೦,೭೩೮, ಮಲಯಾಲಂ ೫,೯೦,೭೦೯, ಮರಾಠಿ ೧೩,೯೧,೩೧೧, ಒರಿಯಾ ೨,೧೧೮, ಪಂಜಾಬಿ ೯,೫೩೬, ಸಂಸ್ಕೃತ ೫೦೯, ಸಿಂಧಿ ೧೧,೫೯೭, ತಮಿಳು ೧೩,೮೫,೩೧೩, ತೆಲುಗು ೨೯,೯೩,೫೦೧,ತುಳು ೧೨,೧೭,೮೩೪ ಉರ್ದು ೩೫,೧೨,೮೩೧. ಈ ವಿವಿಧ ಭಾಷಿಕರ ಶೇಕಡಾವಾರು ಅಂಶ ೧೯೯೧ರ ಗಣತಿಯಂತೆ ಹೀಗಿದೆ: ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರು ಶೇ. ೬೬.೨೨, ಉರ್ದು ಶೇ.೯.೯೬, ತೆಲುಗು ಶೇ.೭.೩, ತಮಿಳು ಶೇ.೩.೮೪, ಮರಾಠಿ ಶೇ.೩.೬೫, ತುಳು ಶೇ.೩.೦೭, ಹಿಂದಿ ಶೇ.೧.೯೭, ಮಲಯಾಲಂ ಶೇ.೧.೬೮, ಕೊಂಕಣಿ ಶೇ.೧.೭೫, ಕೊಡವ ಶೇ.೦.೨೧.

ಕೆಲವು ಭಾಷಿಕರ ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ೧೯೯೧ ಹಾಗೂ ೨೦೦೧ರ ಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

ಮಾತೃ ಭಾಷೆ	೧೯೯೧	೨೦೦೧
ಹಿಂದಿ	ಶೇ.೧.೯೭	ಶೇ.೨.೫೪
ಕನ್ನಡ	೬೬.೨೨	೬೫.೯೨
ಕೊಂಕಣಿ	೧.೭೫	೧.೪೫
ಮಲಯಾಲಂ	೧.೬೮	೧.೩೩
ಮರಾಠಿ	೩.೬೫	೩.೫೪
ತಮಿಳು	೩.೮೪	೩.೫೫
ತೆಲುಗು	೭.೩	೭.೦೦
ತುಳು	೩.೦೭	–
ಉರ್ದು	೯.೯೬	೧೦.೪೮
ಕೊಡವ	೦.೨೧	–

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ)

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದ ಜನರಾಡುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದು,ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮೃದ್ಧತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಅನೇಕ ಹಕ್ಕೊತ್ತಾಯಗಳು ಬಂದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಹಕ್ಕೊತ್ತಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅಂತಹ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಘೋಷಿಸಿರುವ ಅರ್ಹತೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಿತು.

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಭಾಷೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಲು ಕೆಳಕಂಡ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿತು:

೧. ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಪಠ್ಯಗಳು/ ದಾಖಲಿತ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ.

೨. ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಪರಂಪರೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ/ಪಠ್ಯಗಳ ಮೊತ್ತ.

೩. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಬೇರಾವ ಭಾಷಾ ಸಮುದಾಯದಿಂದಲೂ ಎರವಲು ಪಡೆದಿರಬಾರದು.

೪. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಹಿಂದಿನ ರೂಪವು ಪ್ರಚಲಿತರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಇತ್ತೀಚಿನ ರೂಪಗಳು ಅಥವಾ ಅದರ ಉಪ ಶಾಖೆಗಳೊಡನೆ ಅಸಂತತವಿರಬಹುದು.?

ಆನಂತರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಹಿಂದೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದ ತನ್ನ No. IV–೧೪೦೧೪/೭/೨೦೦೪ N.I-IIಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕೆಳಗೆ ಕಂಡಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ ದಿನಾಂಕ ೨೫, ನವೆಂಬರ್, ೨೦೦೫ರಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಟಣೆ ನೀಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ, ಮೇಲಿನ ೧ನೇ ಅರ್ಹತೆಯಾಗಿದ್ದ "ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಪಠ್ಯಗಳು/ದಾಖಲಿತ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ"ಎಂಬುದನ್ನು ಬದಲಿಸಿ,"೧೫೦೦–೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ಪಠ್ಯಗಳು/ದಾಖಲಿತ ಚರಿತ್ರೆ"ಎಂದು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿತು.

ಇದರ ಅನ್ವಯ ನೋಡಿದಾಗಲೂ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಇರುವುದರ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

'ಇಸಿಲ'ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದವು ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ (ಕ್ರಿ.ಪೂ.೨೫೨) ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಶಬ್ದದ ಅತ್ಯಂತ ಮುಂಚಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ತಮಿಳು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ.ಐರಾವತಂ ಮಹದೇವನ್ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.೪ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯ ತಮಿಳು ಶಾಸನಗಳ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ವ ಹಳಗನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮಿಳು ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ 'ತಾಯಿರ್' ಎಂದಿರುವ ಗೌರವಸೂಚಕ ಪದ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಮೂಲದ್ದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮಿಳಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಮಾನ್ಯವಾದ ಶಂಗಂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರುಮೈ ನಾಡ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ಕೆಲ ವೀರಗೀತೆಗಳು ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಈ ಕವಿಗಳು ಎರುಮೈ (ಮೈಸೂರು) ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವಲಸೆ ಹೋದ ಚಾರಣ ಕವಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಪದ ಕವಿತೆಗಳ ರಚನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದಿತು, ಅಂತಹ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸುವ ಚಾರಣ ಅಥವಾ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಪರಂಪರೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ದಾಖಲೆ (Oxhyryehus papyri- ಕ್ರಿ.ಶ.೧ ಅಥವಾ ೨ನೆಯ ಶತಮಾನ)ಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ನಮಗಿಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ, ಪೂರ್ಣ ಪಕ್ವ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' (ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೫೦).ಈ

ಕೃತಿ, ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಗದ್ಯ ಹಾಗೂ ಪದ್ಯ ಕವಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಗದ್ಯಕೃತಿಯಾಗಿರುವ 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' ಕ್ರಿ.ಶ. ೯ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಡಾ.ಡಿ.ಎಲ್.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೦೦-೬೫೦ರ ಅವಧಿಯ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ.ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೯ರಿಂದ ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ.ಕೆ.ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ನಿರಂತರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ ತನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಅವನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅವನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೪೧ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ 'ಆದಿಪುರಾಣ'ಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಪಂಪನ ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಪುರಂದರದಾಸ ಮತ್ತು ಕನಕದಾಸರ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವಂತೂ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ನಿರಂತರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಹರಿದಾಸರ, ತತ್ವಪದಕಾರರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಹಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ತತ್ವಗಳು ನಾಡಿನೆಲ್ಲರ ಬದುಕಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಿವೆ.

ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಪರಂಪರೆಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಪಂಪ ಮತ್ತು ರನ್ನರು ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಆ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಒಂದು ಹೊಸ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅನ್ಯ ಸ್ವೀಕರಣವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು 'ಚಂಪೂ' ಎಂಬ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ಸಹ ಮಾದರಿಗೊಳಿಸಿದವರು. ಈ 'ಮಾರ್ಗ' ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಂಪೂ ಪದ್ಧತಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ರೀತಿಯ ಜನಪದ ಅಥವಾ ಬಯಲಾಟ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಕಥನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಹರಿಹರನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦) ಪದ್ಯಗಳ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ರೂಪಗಳು ಅದ್ವಿತೀಯವೆನಿಸಿವೆ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಡೀ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಅನನ್ಯವಾದುದು. ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ (ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಕೊಡುಗೆ) ಸಂಗೀತ ರಚನೆಗಳ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಚಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾದ ನಿರಂತರ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ.

ಈ ಪೂರ್ವ ಉಲ್ಲೇಖದ ಆದೇಶದಂತೆ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷೆ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿರುವ ಮಾನದಂಡವು ಆಯಾ ಭಾಷೆಯ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥಪತ್ಯ/ದಾಖಲಿತ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ೧೫೦೦-೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಪರಂಪರೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡವು ೨ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ, ಅಂದರೆ, ಇಪ್ಪತ್ತೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಹರವಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರುವ ಮಾನದಂಡದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಎದುರಿಗಿರುವ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳ ನಿರ್ಣಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಕನ್ನಡವು ಈ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮನವಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು DAR/ComP/200 dated 31st October 2008ರ ನೋಟಿಫಿಕೇಷನ್ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ, ಮೈಸೂರಿನ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ' ಆರಂಭಿಸಲು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನೀಡುವ ಕುರಿತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ಸಮಿತಿ ರಚಿಸಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಅಗತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಸಮಿತಿ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ, ಮೈಸೂರಿನ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಛೇರಿಯನ್ನೂ ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಕೆಲವೊಂದು ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸದರಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕನ್ನಡ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ'ವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ರಾಜಧಾನಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚರ್ಚೆಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, 'ಕನ್ನಡ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನೀಡಬೇಕೇ? ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಬೇಕೇ? ಈ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ಥಳ' ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವಂತೆ, ಕೇಂದ್ರ ಮಾನವ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಚಿವಾಲಯವು ಈಗಿನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಕೇಂದ್ರದ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ.ಈ ನಡುವೆ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡುವ ಕೇಂದ್ರದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನೇ ವಿರೋಧಿಸಿ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಸಂಬಂಧ ಎದುರಾಗಿದ್ದ ತೊಡಕಂತೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿದೆ.'ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳಂ ಮತ್ತು ಒಡಿಯಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭಾಷಾ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡುವುದರಿಂದ ತಮಿಳಿನ ಘನತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ'ಎಂಬ ಅರ್ಜಿದಾರರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು 'ಇಂತಹ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆಯಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಯಾ ಭಾಷೆಯ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ; ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಘನತೆ ಅದರ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಂತಹ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಅದರಿಂದ ಧಕ್ಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ಧರ್ಮಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕವು ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ತಮ್ಮದೇ ವಿಭಿನ್ನ ಎಂಬಂತಹ ನಂಬಿಕೆ,

ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅದರ ಹೊರತಾಗಿಯೂ, ಮಾನವ ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯಾದುದರಿಂದ, ವಿಭಿನ್ನ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಗಳಾಗುವುದು, ಅನುಸರಣೆಗಳಾಗುವುದು ಸಹಜವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾದರೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೂ ಬದ್ಧನಾಗುವುದು ಭಾರತೀಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ, ಇಂತೆಲ್ಲಾ ಪರಿಸರದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುತ್ವವೂ, ಭ್ರಾತೃತ್ವದಂತಹ ಆದರ್ಶಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉನ್ನತೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಇನ್ನಿತರ ಧರ್ಮಗಳೆಂದರೆ ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಸಿಖ್, ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ.

೧೯೫೧ರಿಂದ ೨೦೦೧ರವರೆಗಿನ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಂಪುಗಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿತ್ತು (ಸಾವಿರಗಳಲ್ಲಿ):

ಜನಗಣತಿ ವರ್ಷ	ಹಿಂದೂಗಳು	ಮುಸ್ಲಿಮರು	ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು	ಜೈನರು	ಇತರೆ
೧೯೫೧	೧೬೮೮೫	೧೯೫೦	೪೧೯	೧೪೦	೮
೧೯೬೧	೨೦೫೮೩	೨೩೨೮	೪೮೮	೧೭೪	೧೪
೧೯೭೧	೨೫೩೩೨	೩೧೧೩	೬೧೩	೨೧೯	೨೧
೧೯೮೧	೩೧೮೫೨	೪೧೬೪	೭೭೨	೨೮೫	೬೨
೧೯೯೧	೩೮೪೩೨	೫೨೩೪	೮೫೯	೩೨೬	೬೨
೨೦೦೧	೪೪೩೨೧	೬೪೬೩	೧೦೦೯	೪೧೨	೬೪

೧೯೯೧ರ ಜನಗಣತಿ ಪ್ರಕಾರ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮೀಯರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿತ್ತು: (ಕಂಸದಲ್ಲಿನ ಮೊದಲನೇ ಸಂಖ್ಯೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶೇಕಡಾ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ): ಬೌದ್ಧರು (೭೩,೦೧೨–೦.೧೬); ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು (೮,೫೯,೪೨೮–೧.೯); ಹಿಂದೂಗಳು (೩,೮೪,೩೨,೦೨೭–೮೫.೪೫); ಜೈನರು (೩,೨೬,೧೧೪–೦.೭೩), ಮುಸ್ಲಿಮರು (೫೨,೩೪,೦೨೩–೧೧.೬೪), ಸಿಖ್ಖರು (೧೦,೧೦೧–೦.೦೨), ಬೇರೆ ಧರ್ಮೀಯರು (೬,೩೨೫–೦.೦೧), ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲದವರು (೩೬,೧೨೧–೦.೦೮).

೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯಂತೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರು (೩೯೩೩೦೦–೦.೭೪); ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು (೧೦೦೯೧೬೪–೧.೯೦); ಹಿಂದೂಗಳು(೪೪೩೨೧೨೭೯–೮೩.೮೬); ಜೈನರು (೪೧೨೬೫೯–೦.೭೮);ಮುಸ್ಲಿಮರು(೬೪೬೩೧೨೭–೧೨.೨೩);ಸಿಖ್ಖರು(೧೫೩೨೬–೦.೦೨); ಉಳಿದ ಧರ್ಮಗಳ ಜನರು(೧೧೫೪೬೦–೦.೨೨) ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲದವರು (೧೨೦೨೪೭–೦.೨೩). ವಿವರಗಳಿಗೆ ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೬ ಅನ್ನು ನೋಡಿ.

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೬: ಜಿಲ್ಲಾವಾರು – ಧರ್ಮವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

ಜಿಲ್ಲೆಗಳು	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ/ ನಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ	ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಧರ್ಮವಾರು	
		ಒಟ್ಟು	
		ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು
		೧	೨
ಕರ್ನಾಟಕ	ಒಟ್ಟು	೬೧೦೯೫೨೯೭	೩೦೯೬೬೬೫೭
ಕರ್ನಾಟಕ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೩೭೪೬೯೩೩೫	೧೮೯೨೯೩೫೪
ಕರ್ನಾಟಕ	ನಗರ	೨೩೬೨೫೯೬೨	೧೨೦೩೭೩೦೩
ಬೆಳಗಾವಿ	ಒಟ್ಟು	೪೭೭೯೬೬೧	೨೪೨೩೦೬೩
ಬೆಳಗಾವಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೩೫೬೮೪೬೬	೧೮೧೧೦೯೪
ಬೆಳಗಾವಿ	ನಗರ	೧೨೧೧೧೯೫	೬೧೧೯೬೯
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	ಒಟ್ಟು	೧೮೮೯೭೫೨	೯೫೦೧೧೧
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೨೯೧೯೦೬	೬೫೦೨೬೭
ಬಾಗಲಕೋಟೆ	ನಗರ	೫೯೭೮೪೬	೨೯೯೮೪೪
ವಿಜಯಪುರ	ಒಟ್ಟು	೨೧೭೭೩೩೧	೧೧೧೧೦೨೨
ವಿಜಯಪುರ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೬೭೫೩೫೩	೮೫೭೫೬೨
ವಿಜಯಪುರ	ನಗರ	೫೦೧೯೭೮	೨೫೩೪೬೦
ಬೀದರ್	ಒಟ್ಟು	೧೭೦೩೩೦೦	೮೭೦೬೬೫
ಬೀದರ್	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೨೭೭೩೪೮	೬೫೧೨೫೦
ಬೀದರ್	ನಗರ	೪೨೫೯೫೨	೨೧೯೪೧೫
ರಾಯಚೂರು	ಒಟ್ಟು	೧೯೨೮೮೧೨	೯೬೪೫೧೧
ರಾಯಚೂರು	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೪೩೮೪೬೪	೭೧೭೯೭೨
ರಾಯಚೂರು	ನಗರ	೪೯೦೩೪೮	೨೪೬೫೩೯
ಕೊಪ್ಪಳ	ಒಟ್ಟು	೧೩೮೯೯೨೦	೬೯೯೯೨೬
ಕೊಪ್ಪಳ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೧೫೬೨೧೬	೫೮೨೯೫೮
ಕೊಪ್ಪಳ	ನಗರ	೨೩೩೭೦೪	೧೧೬೯೬೮
ಗದಗ	ಒಟ್ಟು	೧೦೬೪೫೭೦	೫೩೭೧೪೭
ಗದಗ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೬೮೫೨೬೧	೩೪೭೫೮೫
ಗದಗ	ನಗರ	೩೭೯೩೦೯	೧೮೯೫೬೨
ಧಾರವಾಡ	ಒಟ್ಟು	೧೮೪೭೦೨೩	೯೩೭೨೦೬
ಧಾರವಾಡ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೭೯೭೪೮೪	೪೦೯೪೧೬
ಧಾರವಾಡ	ನಗರ	೧೦೪೯೫೩೯	೫೨೭೭೯೦
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಒಟ್ಟು	೧೪೩೭೧೬೯	೭೨೬೨೫೬
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೦೧೮೧೮೮	೫೧೪೯೧೦
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ	ನಗರ	೪೧೮೯೮೧	೨೧೧೩೪೬
ಹಾವೇರಿ	ಒಟ್ಟು	೧೫೯೭೬೬೮	೮೧೯೧೨೮
ಹಾವೇರಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೨೪೨೧೬೭	೬೩೮೪೫೦
ಹಾವೇರಿ	ನಗರ	೩೫೫೫೦೧	೧೮೦೬೭೮

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೬: ಜಿಲ್ಲಾವಾರು – ಧರ್ಮವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆ

	ಹಿಂದು ಧರ್ಮ			ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ		
ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
೩	೪	೫	೬	೭	೮	೯
೩೦೧೨೮೬೪೦	೫೧೩೧೭೪೭೨	೨೬೦೧೭೯೮೩	೨೫೨೯೯೪೮೯	೭೮೯೩೦೬೫	೪೦೦೭೮೭೧	೩೮೮೫೧೯೪
೧೮೫೩೯೯೮೧	೩೩೯೦೫೦೪೧	೧೭೧೨೨೩೯೯	೧೬೭೮೨೬೪೨	೨೮೮೩೭೮೮	೧೪೫೯೧೫೧	೧೪೨೪೬೩೭
೧೧೫೮೮೬೫೯	೧೭೪೧೨೪೩೧	೮೮೯೫೫೮೪	೮೫೧೬೮೪೭	೫೦೦೯೨೭೭	೨೫೪೮೭೨೦	೨೪೬೦೫೫೭
೨೩೫೬೫೯೮	೪೦೩೮೩೩೧	೨೦೪೬೬೬೩	೧೯೯೧೬೬೮	೫೨೮೪೧೨	೨೬೭೬೨೨	೨೬೦೭೯೦
೧೭೫೭೩೭೨	೩೧೪೪೦೭೫	೧೫೯೪೮೫೮	೧೫೪೯೨೧೭	೨೭೦೨೯೪	೧೩೬೯೧೦	೧೩೩೩೮೪
೫೯೯೨೨೬	೮೯೪೨೫೬	೪೫೧೮೦೫	೪೪೨೪೫೧	೨೫೮೧೧೮	೧೩೦೭೧೨	೧೨೭೪೦೬
೯೩೯೬೪೧	೧೬೩೪೨೨೯	೮೨೧೧೫೯	೮೧೩೦೭೦	೨೧೯೯೯೧	೧೧೦೮೨೬	೧೦೯೧೬೫
೬೪೧೬೩೯	೧೧೮೩೫೧೫	೫೯೫೩೮೪	೫೮೮೧೩೧	೮೪೪೪೫	೪೨೬೨೫	೪೧೮೨೦
೨೯೮೦೦೨	೪೫೦೭೧೪	೨೨೫೭೭೫	೨೨೪೯೩೯	೧೩೫೫೪೬	೬೮೨೦೧	೬೭೩೪೫
೧೦೬೬೩೦೯	೧೭೮೬೮೩೦	೯೧೨೯೦೦	೮೭೩೯೩೦	೩೬೯೫೮೮	೧೮೭೭೧೬	೧೮೧೮೭೨
೮೧೭೭೯೧	೧೪೬೦೮೦೮	೭೪೮೦೨೩	೭೧೨೭೮೫	೨೦೪೧೫೩	೧೦೪೧೭೫	೯೯೯೭೮
೨೪೮೫೧೮	೩೨೬೦೨೨	೧೬೪೮೭೭	೧೬೧೧೪೫	೧೬೫೪೩೫	೮೩೫೪೧	೮೧೮೯೪
೮೩೨೬೩೫	೧೨೮೯೭೦೯	೬೫೮೨೦೩	೬೩೧೫೦೬	೩೩೫೧೮೪	೧೭೨೯೮೮	೧೬೨೧೯೬
೬೨೬೦೯೮	೧೦೪೪೭೦೦	೫೩೨೨೭೩	೫೧೨೪೨೭	೧೮೫೨೬೬	೯೪೯೩೦	೯೦೩೩೬
೨೦೬೫೩೭	೨೪೫೦೦೯	೧೨೫೯೩೦	೧೧೯೦೭೯	೧೪೯೯೧೮	೭೮೦೫೮	೭೧೮೬೦
೯೬೪೩೦೧	೧೬೩೪೦೬೨	೮೧೫೯೧೦	೮೧೮೧೫೨	೨೭೨೦೨೨	೧೩೭೨೭೭	೧೩೪೭೪೫
೭೨೦೪೯೨	೧೩೦೧೨೧೭	೬೪೯೩೮೮	೬೫೧೮೨೯	೧೨೬೫೩೫	೬೩೨೩೮	೬೩೨೯೭
೨೪೩೮೦೯	೩೩೨೮೪೫	೧೬೬೫೨೨	೧೬೬೩೨೩	೧೪೫೪೮೭	೭೪೦೩೯	೭೧೪೪೮
೬೮೯೯೯೪	೧೨೧೮೦೨೪	೬೧೩೪೬೧	೬೦೪೫೬೩	೧೬೧೭೭೦	೮೧೩೭೩	೮೦೩೯೭
೫೭೩೨೫೮	೧೦೫೯೨೫೬	೫೩೪೦೩೮	೫೨೫೨೧೮	೯೨೦೨೨	೪೬೪೪೫	೪೫೫೭೭
೧೧೬೭೩೬	೧೫೮೭೬೮	೭೯೪೨೩	೭೯೩೪೫	೬೯೭೪೮	೩೪೯೨೮	೩೪೮೨೦
೫೨೭೪೨೩	೯೦೭೭೫೦	೪೫೮೪೧೧	೪೪೯೩೩೯	೧೪೩೬೬೫	೭೨೨೨೭	೭೧೪೩೮
೩೩೭೬೭೬	೬೨೨೪೭೧	೩೧೫೬೪೩	೩೦೬೮೨೮	೫೭೮೬೧	೨೯೪೨೦	೨೮೪೪೧
೧೮೯೭೪೭	೨೮೫೨೭೯	೧೪೨೭೬೮	೧೪೨೫೧೧	೮೫೮೦೪	೪೨೮೦೭	೪೨೯೯೭
೯೦೯೮೧೭	೧೩೯೦೦೨೦	೭೦೬೧೨೭	೬೮೩೮೯೩	೩೮೬೮೩೪	೧೯೬೦೦೨	೧೯೦೮೩೨
೩೮೮೦೬೮	೬೮೦೩೩೫	೩೪೯೪೦೩	೩೩೦೯೩೨	೧೦೦೮೮೮	೫೧೫೪೨	೪೯೩೪೬
೫೨೧೭೪೯	೭೦೯೬೮೫	೩೫೬೭೨೪	೩೫೨೯೬೧	೨೮೫೯೪೬	೧೪೪೪೬೦	೧೪೧೪೮೬
೭೧೦೯೧೩	೧೧೮೭೩೦೬	೫೯೭೯೫೫	೫೮೯೩೫೧	೧೮೭೯೭೪	೯೪೦೩೧	೯೩೯೪೩
೫೦೩೨೭೮	೮೯೫೫೫೮	೪೫೧೫೯೫	೪೪೩೯೬೩	೮೨೮೦೯	೪೧೩೦೦	೪೧೫೦೯
೨೦೭೬೩೫	೨೯೧೭೪೮	೧೪೬೩೬೦	೧೪೫೩೮೮	೧೦೫೧೬೫	೫೨೭೩೧	೫೨೪೩೪
೭೭೮೫೪೦	೧೨೮೧೮೭೮	೬೫೭೫೦೧	೬೨೪೩೭೭	೨೯೭೯೨೭	೧೫೨೫೩೧	೧೪೫೩೯೬
೬೦೩೭೧೭	೧೦೫೪೫೬೯	೫೪೨೩೨೩	೫೧೨೨೪೬	೧೭೫೫೬೩	೮೯೯೦೫	೮೫೬೫೮
೧೭೪೮೨೩	೨೨೭೩೦೯	೧೧೫೧೭೮	೧೧೨೧೩೧	೧೨೨೩೬೪	೬೨೬೨೬	೫೯೭೩೮

ಕೋಷ್ಟಕ ೩.೧೬ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.........

	ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮೀಣ/ ನಗರ ಜನ ಸಂಖ್ಯೆ	ಜಿಲ್ಲಾವಾರು – ಧರ್ಮವಾರು ಜನಸಂಖ್ಯೆ								
		ಒಟ್ಟು			ಹಿಂದು ಧರ್ಮ			ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ		
		ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು	ಒಟ್ಟು	ಪುರುಷರು	ಮಹಿಳೆಯರು
		೧	೨	೩	೪	೫	೬	೭	೮	೯
ಬಳ್ಳಾರಿ	ಒಟ್ಟು	೨೪೫೨೫೯೫	೧೨೩೬೯೫೪	೧೨೧೫೬೪೧	೨೧೦೩೬೩೩	೧೦೬೦೯೯೮	೧೦೪೨೬೩೫	೩೨೦೮೩೪	೧೬೨೦೩೬	೧೫೮೭೯೮
ಬಳ್ಳಾರಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೫೩೨೩೫೬	೭೭೪೦೯೩	೭೫೮೨೬೩	೧೪೨೬೩೪೬	೭೨೦೩೪೭	೭೦೫೯೯೯	೯೯೮೬೨	೫೦೬೧೩	೪೯೨೪೯
ಬಳ್ಳಾರಿ	ನಗರ	೯೨೦೨೩೯	೪೬೨೮೬೧	೪೫೭೩೭೮	೬೭೭೨೮೭	೩೪೦೬೫೧	೩೩೬೬೩೬	೨೨೦೯೭೨	೧೧೧೪೨೩	೧೦೯೫೪೯
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಒಟ್ಟು	೧೬೫೯೪೫೬	೮೪೦೮೪೩	೮೧೮೬೧೩	೧೫೨೦೫೫೩	೭೭೦೭೫೧	೭೪೯೮೦೨	೧೨೮೭೫೧	೬೫೦೩೪	೬೩೭೧೭
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೩೨೯೯೨೩	೬೭೫೫೭೩	೬೫೪೩೫೦	೧೨೮೦೦೮೩	೬೫೦೩೪೮	೬೨೯೭೩೫	೪೫೮೯೪	೨೩೨೧೭	೨೨೬೭೭
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	ನಗರ	೩೨೯೫೩೩	೧೬೫೨೭೦	೧೬೪೨೬೩	೨೪೦೪೭೦	೧೨೦೪೦೩	೧೨೦೦೬೭	೮೨೮೫೭	೪೧೮೧೭	೪೧೦೪೦
ದಾವಣಗೆರೆ	ಒಟ್ಟು	೧೯೪೫೪೯೭	೯೮೬೪೦೦	೯೫೯೦೯೭	೧೬೫೮೪೬೫	೮೪೧೩೧೫	೮೧೭೧೫೦	೨೬೫೮೦೫	೧೩೪೫೨೧	೧೩೧೨೮೪
ದಾವಣಗೆರೆ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೩೧೬೪೮೭	೬೬೮೨೬೭	೬೪೮೨೨೦	೧೨೧೧೬೭೮	೬೧೫೧೫೪	೫೯೬೫೨೪	೯೬೧೬೮	೪೮೭೮೧	೪೭೩೮೭
ದಾವಣಗೆರೆ	ನಗರ	೬೨೯೦೧೦	೩೧೮೧೩೩	೩೧೦೮೭೭	೪೪೬೭೮೭	೨೨೬೧೬೧	೨೨೦೬೨೬	೧೬೯೬೩೭	೮೫೭೪೦	೮೩೮೯೭
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಒಟ್ಟು	೧೭೫೨೭೫೩	೮೭೭೪೧೫	೮೭೫೩೩೮	೧೪೭೯೪೨೪	೭೩೯೭೭೬	೭೩೯೬೪೮	೨೩೪೬೬೪	೧೧೮೮೩೨	೧೧೫೮೩೨
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೧೨೯೦೨೬	೫೬೫೮೨೧	೫೬೩೨೦೫	೧೦೨೫೪೧೪	೫೧೩೦೫೪	೫೧೨೩೬೦	೮೯೭೦೯	೪೫೮೬೧	೪೩೮೪೮
ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ನಗರ	೬೨೩೭೨೭	೩೧೧೫೯೪	೩೧೨೧೩೩	೪೫೪೦೧೦	೨೨೬೭೨೨	೨೨೭೨೮೮	೧೪೪೯೫೫	೭೨೯೭೧	೭೧೯೮೪
ಉಡುಪಿ	ಒಟ್ಟು	೧೧೭೭೩೬೧	೫೬೨೧೩೧	೬೧೫೨೩೦	೧೦೦೯೧೭೯	೪೮೨೧೪೭	೫೨೭೦೩೨	೯೬೭೪೦	೪೬೭೭೫	೪೯೯೬೫
ಉಡುಪಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೮೪೩೩೦೦	೩೯೮೮೪೭	೪೪೪೪೫೩	೭೩೮೨೧೨	೩೪೮೯೬೧	೩೮೯೨೫೧	೫೭೩೨೬	೨೭೫೬೪	೨೯೭೬೨
ಉಡುಪಿ	ನಗರ	೩೩೪೦೬೧	೧೬೩೨೮೪	೧೭೦೭೭೭	೨೭೦೯೬೭	೧೩೩೧೮೬	೧೩೭೭೮೧	೩೯೪೧೪	೧೯೨೧೧	೨೦೨೦೩
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಒಟ್ಟು	೧೧೩೭೯೬೧	೫೬೬೬೨೨	೫೭೧೩೩೯	೧೦೦೪೫೫೩	೪೯೯೯೨೫	೫೦೪೬೨೮	೧೦೧೨೩೫	೫೦೬೭೨	೫೦೫೬೩
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಗ್ರಾಮೀಣ	೮೯೮೪೫೩	೪೪೭೫೪೫	೪೫೦೯೦೮	೮೨೬೧೪೭	೪೧೧೪೦೧	೪೧೪೭೪೬	೪೮೮೫೮	೨೪೩೧೫	೨೪೫೪೩
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ನಗರ	೨೩೯೫೦೮	೧೧೯೦೭೭	೧೨೦೪೩೧	೧೭೮೪೦೬	೮೮೫೨೪	೮೯೮೮೨	೫೨೩೭೭	೨೬೩೫೭	೨೬೦೨೦
ತುಮಕೂರು	ಒಟ್ಟು	೨೬೭೮೯೮೦	೧೩೫೦೫೯೪	೧೩೨೮೩೮೬	೨೪೧೩೮೧೨	೧೨೧೬೯೦೫	೧೧೯೬೯೦೭	೨೪೫೯೨೩	೧೨೩೯೫೦	೧೨೧೯೭೩
ತುಮಕೂರು	ಗ್ರಾಮೀಣ	೨೦೭೯೯೦೨	೧೦೪೮೭೧೦	೧೦೩೧೧೯೨	೧೯೭೭೬೨೯	೯೯೭೦೯೩	೯೮೦೫೩೬	೯೬೩೧೮	೪೮೬೧೧	೪೭೭೦೭
ತುಮಕೂರು	ನಗರ	೫೯೯೦೭೮	೩೦೧೮೮೪	೨೯೭೧೯೪	೪೩೬೧೮೩	೨೧೯೮೧೨	೨೧೬೩೭೧	೧೪೯೬೦೫	೭೫೩೩೯	೭೪೨೬೬
ಬೆಂಗಳೂರು	ಒಟ್ಟು	೯೬೨೧೫೫೧	೫೦೨೨೬೬೧	೪೫೯೮೮೯೦	೭೭೨೫೦೭೦	೪೦೫೧೦೩೨	೩೬೭೪೦೩೮	೧೨೪೮೨೯೪	೬೪೮೩೨೮	೫೯೯೯೬೬
ಬೆಂಗಳೂರು	ಗ್ರಾಮೀಣ	೮೭೧೬೦೭	೪೬೪೨೫೬	೪೦೭೩೫೧	೮೦೩೪೬೮	೪೨೮೩೩೭	೩೭೫೧೩೧	೪೦೬೯೨	೨೧೯೦೧	೧೮೭೯೧
ಬೆಂಗಳೂರು	ನಗರ	೮೭೪೯೯೪೪	೪೫೫೮೪೦೫	೪೧೯೧೫೩೯	೬೯೨೧೬೦೨	೩೬೨೨೬೯೫	೩೨೯೮೯೦೭	೧೨೦೭೬೦೨	೬೨೬೪೨೭	೫೮೧೧೭೫

ಮಂಡ್ಯ	ಒಟ್ಟು	೧೮೦೫೭೬೯	೯೦೫೦೮೫	೯೦೦೬೮೪	೧೭೧೨೬೯೫	೮೫೮೭೮೯	೮೫೩೯೦೬	೭೭೮೦೧	೩೯೦೦೦	೩೮೮೦೧
ಮಂಡ್ಯ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೪೯೭೪೦೭	೭೫೧೨೪೩	೭೪೬೧೬೪	೧೪೬೩೪೭೭	೭೩೪೨೪೧	೭೨೯೨೩೬	೨೭೩೪೧	೧೩೭೯೦	೧೩೫೫೧
ಮಂಡ್ಯ	ನಗರ	೩೦೮೩೬೨	೧೫೩೮೪೨	೧೫೪೫೨೦	೨೪೯೨೧೮	೧೨೪೫೪೮	೧೨೪೬೭೦	೫೦೪೬೦	೨೫೨೧೦	೨೫೨೫೦
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	ಒಟ್ಟು	೨೦೮೯೬೪೯	೧೦೩೪೭೧೪	೧೦೫೪೯೩೫	೧೪೦೩೮೫೪	೬೯೬೯೬೨	೭೦೬೮೯೨	೫೦೧೮೯೬	೨೫೦೨೧೫	೨೫೧೬೮೧
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೦೯೩೫೬೩	೫೪೧೪೮೪	೫೫೨೦೭೯	೭೮೬೬೧೫	೩೮೯೫೬೨	೩೯೭೦೫೩	೨೩೦೬೭೮	೧೧೩೯೪೧	೧೧೬೭೩೭
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ	ನಗರ	೯೯೬೦೮೬	೪೯೩೨೩೦	೫೦೨೮೫೬	೬೧೭೨೩೯	೩೦೭೪೦೦	೩೦೯೮೩೯	೨೭೧೨೧೮	೧೩೬೨೭೪	೧೩೪೯೪೪
ಕೊಡಗು	ಒಟ್ಟು	೫೫೪೫೧೯	೨೭೪೬೦೮	೨೭೯೯೧೧	೪೪೮೯೮೬	೨೨೧೭೧೩	೨೨೭೨೭೩	೮೭೨೭೪	೪೩೮೩೭	೪೩೪೩೭
ಕೊಡಗು	ಗ್ರಾಮೀಣ	೪೭೩೫೩೧	೨೩೪೧೬೧	೨೩೯೩೭೦	೩೯೨೦೧೨	೧೯೩೪೪೭	೧೯೮೫೬೫	೬೭೬೩೬	೩೩೭೯೦	೩೩೮೪೬
ಕೊಡಗು	ನಗರ	೮೦೯೮೮	೪೦೪೪೭	೪೦೫೪೧	೫೬೯೭೪	೨೮೨೬೬	೨೮೭೦೮	೧೯೬೩೮	೧೦೦೪೭	೯೫೯೧
ಚಾಮರಾಜನಗರ	ಒಟ್ಟು	೧೦೨೦೭೯೧	೫೧೨೨೩೧	೫೦೮೫೬೦	೯೪೨೦೭೧	೪೭೨೬೪೪	೪೬೯೪೨೭	೪೭೨೧೦	೨೩೮೯೪	೨೩೩೧೬
ಚಾಮರಾಜನಗರ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೮೪೫೮೧೭	೪೨೪೮೮೪	೪೨೦೯೩೩	೮೦೦೪೦೯	೪೦೨೦೦೩	೩೯೮೪೦೬	೧೮೧೮೯	೯೨೦೨	೮೯೮೭
ಚಾಮರಾಜನಗರ	ನಗರ	೧೭೪೯೭೪	೮೭೩೪೭	೮೭೬೨೭	೧೪೧೬೬೨	೭೦೬೪೧	೭೧೦೨೧	೨೯೦೨೧	೧೪೬೯೨	೧೪೩೨೯
ಕಲಬುರಗಿ	ಒಟ್ಟು	೨೫೬೬೩೨೬	೧೩೦೧೭೫೫	೧೨೬೪೫೭೧	೨೦೧೧೦೧೪	೧೦೨೦೧೦೫	೯೯೦೯೦೯	೫೧೩೧೨೫	೨೬೦೮೮೮	೨೫೨೨೩೭
ಕಲಬುರಗಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೭೩೦೭೭೫	೮೭೭೧೪೪	೮೫೩೬೩೧	೧೪೯೩೯೨೩	೭೫೭೨೫೮	೭೩೬೬೬೫	೨೧೯೩೦೫	೧೧೧೦೨೪	೧೦೮೨೮೧
ಕಲಬುರಗಿ	ನಗರ	೮೩೫೫೫೧	೪೨೪೬೧೧	೪೧೦೯೪೦	೫೧೭೦೯೧	೨೬೨೮೪೭	೨೫೪೨೪೪	೨೯೩೮೨೦	೧೪೯೮೬೪	೧೪೩೯೫೬
ಯಾದಗಿರಿ	ಒಟ್ಟು	೧೧೭೪೨೭೧	೫೯೦೩೨೯	೫೮೩೯೪೨	೯೯೭೯೭೪	೫೦೧೭೫೬	೪೯೬೨೧೮	೧೫೫೩೪೦	೭೮೨೨೧	೭೭೧೧೯
ಯಾದಗಿರಿ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೯೫೩೫೯೪	೪೭೯೦೭೮	೪೭೪೫೧೬	೮೪೬೮೪೮	೪೨೫೬೨೦	೪೨೧೨೨೮	೯೦೪೦೬	೪೫೩೬೧	೪೫೦೪೫
ಯಾದಗಿರಿ	ನಗರ	೨೨೦೬೭೭	೧೧೧೨೫೧	೧೦೯೪೨೬	೧೫೧೧೨೬	೭೬೧೩೬	೭೪೯೯೦	೬೪೯೩೪	೩೨೮೬೦	೩೨೦೭೪
ಕೋಲಾರ	ಒಟ್ಟು	೧೫೩೬೪೦೧	೭೭೬೩೯೬	೭೬೦೦೦೫	೧೩೦೫೪೩೧	೬೫೯೫೧೩	೬೪೫೯೧೮	೧೯೯೮೭೩	೧೦೧೮೬೭	೯೮೦೦೬
ಕೋಲಾರ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೧೦೫೬೩೨೮	೫೩೫೪೩೧	೫೨೦೮೯೭	೯೮೯೧೬೯	೫೦೦೯೩೧	೪೮೮೨೩೮	೬೩೧೬೩	೩೨೪೮೯	೩೦೬೭೪
ಕೋಲಾರ	ನಗರ	೪೮೦೦೭೩	೨೪೦೯೬೫	೨೩೯೧೦೮	೩೧೬೨೬೨	೧೫೮೫೮೨	೧೫೭೬೮೦	೧೩೬೭೧೦	೬೯೩೭೮	೬೭೩೩೨
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	ಒಟ್ಟು	೧೨೫೫೧೦೪	೬೩೬೪೩೭	೬೧೮೬೬೭	೧೧೦೦೧೩೧	೫೫೭೯೪೩	೫೪೨೧೮೮	೧೪೭೮೧೦	೭೪೯೦೫	೭೨೯೦೫
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೯೭೩೯೮೫	೪೯೪೪೬೩	೪೭೯೫೨೨	೯೧೬೬೦೩	೪೬೫೩೯೮	೪೫೧೨೦೫	೫೩೮೩೮	೨೭೨೧೧	೨೬೬೨೭
ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	ನಗರ	೨೮೧೧೧೯	೧೪೧೯೭೪	೧೩೯೧೪೫	೧೮೩೫೨೮	೯೨೫೪೫	೯೦೯೮೩	೯೩೯೭೨	೪೭೬೯೪	೪೬೨೭೮
ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾಂ)	ಒಟ್ಟು	೯೯೦೯೨೩	೫೦೯೧೭೨	೪೮೧೭೫೧	೮೯೦೪೨೯	೪೫೭೩೯೪	೪೩೩೦೩೫	೯೨೨೫೨	೪೭೬೮೧	೪೪೫೭೧
ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾಂ)	ಗ್ರಾಮೀಣ	೭೨೨೧೭೯	೩೭೧೩೬೯	೩೫೦೮೧೦	೬೭೦೯೮೮	೩೪೪೬೭೬	೩೨೬೩೧೨	೪೭೧೬೫	೨೪೫೭೦	೨೨೫೯೫
ಬೆಂಗಳೂರು (ಗ್ರಾಂ)	ನಗರ	೨೬೮೭೪೪	೧೩೨೮೦೩	೧೩೫೯೪೧	೨೧೯೪೪೧	೧೧೨೭೧೮	೧೦೬೭೨೩	೪೫೦೮೭	೨೩೧೧೧	೨೧೯೭೬
ರಾಮನಗರ	ಒಟ್ಟು	೧೦೮೨೬೩೬	೫೪೮೦೦೮	೫೩೪೬೨೮	೯೫೯೨೬೦	೪೮೫೦೪೬	೪೭೪೨೧೪	೧೧೪೩೧೧	೫೮೩೪೧	೫೫೯೭೦
ರಾಮನಗರ	ಗ್ರಾಮೀಣ	೮೧೪೮೭೭	೪೧೨೪೩೮	೪೦೨೪೩೯	೭೮೬೯೦೨	೩೯೭೯೮೦	೩೮೮೯೨೨	೨೨೪೬೮	೧೧೬೧೮	೧೦೮೫೦
ರಾಮನಗರ	ನಗರ	೨೬೭೭೫೯	೧೩೫೫೭೦	೧೩೨೧೮೯	೧೭೨೩೫೮	೮೭೦೬೬	೮೫೨೯೨	೯೧೮೪೩	೪೬೭೨೩	೪೫೧೨೦

ಜನಪದ ಧರ್ಮ: ಹಿಂದೂ ಅಥವಾ ಬೇರಾವುದೇ ಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮದ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ 'ಜನಪದ ಧರ್ಮ'ವೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಾದರೂ, ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶೇಷ ಗುಣ, ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಜನಪದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಅಥವಾ, ಇರುವುದು ಜನಪದ ಧರ್ಮವೇ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. 'ಜನಪದ' ಎಂದರೆ, ಸ್ಥೂಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಸಮುದಾಯ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. 'ಜಾನಪದ' ಎಂದರೆ, ಆ ಜನಪದರ ಜೀವನ ಕ್ರಮ, ಅವರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಆದಿವಾಸಿ, ಬುಡಕಟ್ಟು, ಅಲೆಮಾರಿ,ಹಳ್ಳಿ, ಮಹಾ ನಗರ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಅವರವರದೇ ರೀತಿಯ ಜಾನಪದ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಬಾಹ್ಯ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ 'ಜಾನಪದ'ವು ಇತರ ಜೀವನಕ್ರಮಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆತಂತೆ ಇದ್ದರೂ, ಅವರವರ ಜನಪದದ ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇತರರಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, ಒಟ್ಟಾರೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ 'ಜನಪದ ಧರ್ಮ'ದ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಗೊಳಿಸಬಹುದು: 'ಶಿಷ್ಟ' ಧರ್ಮವು ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಿಂದ ನಿರೂಪಿತವಾದದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೂ ಇದ್ದರೆ, ಜನಪದ ಧರ್ಮದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳು ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಾರದೋ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಳಗೊಂಡು, ಸಮುದಾಯ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದು, ವ್ಯವಹರಣೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಜನಪದ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಗೆ, ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ, ಅಂದರೆ, ಮಾತು, ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಪ್ರಸರಣಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿಗದಿತವಾದ ನಿಯಮಾವಳಿಯ ಗ್ರಂಥ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕಾಲದ ಪರಿಮಿತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಲ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯದ ಹಿರಿಯನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರು ತಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರಾ-ದರೂ, ಅದು ಪ್ರದೇಶ, ಕಾಲ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಚಿಂತನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಗೂ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ, ಜನಪದ ಧರ್ಮವು ಬಹು ದೇವತಾರಾದನೆಯನ್ನು , ನಿಸರ್ಗಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ, ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿನ ನೆಲ, ನೀರು, ಮರ, ಬಂಡೆ, ಹುತ್ತ, ದನ, ಎಮ್ಮೆ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ.. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ದೇವರ ಪ್ರತೀಕ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾದ ಅತಿಮಾನುಷ ಶಕ್ತಿ 'ಒಳ್ಳೆಯದು' ಎಂದಾದರೆ, 'ದೇವರು' ಎಂದೂ, 'ಕೆಡುಕಿನದು' ಎಂದಾದರೆ, 'ದೆವ್ವ' ಎಂದೂ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಲಿ ಪೂಜೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜನಪದರ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯೂ ಶಿಷ್ಟರಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. 'ನಾಲಗೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದರೆ ನರಕ'ಎಂಬುದು ಆಹಾರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಬಗೆಗಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯಾದರೆ, 'ಬಿದ್ದ ಕಲ್ಲು ಮಡಿವಾಳಯದು; ಎದ್ದ ಕಲ್ಲು ಪೂಜಾರಿಯದು' ಎಂಬ ಮಾತು ದೈವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಬಗೆಗಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಉಂಡದ್ದೇ ಉಗಾದಿ; ಮಿಂದದ್ದೇ ದೀವಳಿಗೆ' ಎಂಬ ಮಾತು ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಜನಪದರು ನೀಡುವ ಅಂತಿಮ ನೆಲೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. 'ಗಾದೆ ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರೆನಿಸಿದ ಗ್ರಾಮೀಣರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬಹುದಾದ ಪ್ರಚಂಡ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಜನಪದರ ಲೋಕಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನ ಒಳ ನೋಟಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯಲು ಅವರಲ್ಲಿನ ಗಾದೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಾಟ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಜನಪದರ ಪ್ರಬಲ ನಂಬಿಕೆಯ ಭಾಗವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಮಾಸ್ತಿ ಪೂಜೆ, ಭೂತಾರಾಧನೆ, ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದವರ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಸಿಗಲೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೂ ವಿವಾಹ ಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸುವಂತಹ ನಡವಳಿಕೆಗೂ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆಗೇ, ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಹರಿದುಬರುವ ಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಗಳ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಬದುಕಿನ ಅನೇಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಜನಪದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಮಾನವನು ಎಷ್ಟೇ ವಿದ್ಯಾವಂತ, ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಆದಿಕಾಲದಿಂದ ಬಂದ ನಂಬಿಕೆ, ನಡಾವಳಿಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ; ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಆದಿಮ ಮಾನವ ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಬದುಕಿರುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ: 'ಹಿಂದೂ' ಎಂಬುದು ಇತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಂತೆ ಒಂದು 'ಧರ್ಮ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲು, ಅದೊಂದು ಜೀವನ ಕ್ರಮ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯದ ಪಂಥಗಳನ್ನೂ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮತಾಚರಣೆಗಳು, ಚಿಂತನಾಕ್ರಮಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್, ಪಾರ್ಸಿ ಅಥವಾ ಯಹೂದ್ಯರಲ್ಲದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯರನ್ನೂ ಹಿಂದೂ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸನಾತನಿಗಳು ಅಥವಾ, ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು, ಸಿಖ್ಖರು, ಜೈನರು,ಬೌದ್ಧರು, ವೀರಶೈವರು, ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದವರು, ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದವರು ಮತ್ತು ಭೂತಾರಾಧನೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಸರ್ವಚೇತನವಾದಿಗಳೂ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ, ಚಾರ್ವಾಕರು ಅಥವಾ, ನಿರೀಶ್ವರವಾದಿಗಳೂ ಇದ್ದು, ಇವರು ಮೋಕ್ಷ, ಸ್ವರ್ಗ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವ ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮದವರಾಗಿದ್ದು, ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು 'ಸನಾತನಿ'ಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದ ಕಾಲೀನ ಹೋಮ ಹವನಾದಿ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪಾದ ದ್ರಾವಿಡರು ಮೂಲತ: ಪೂಜನ ಪದ್ಧತಿಯವರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ, ಆರಾಧನಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವು ಇಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವೇ 'ಪೂಜೆ' (ಪೂ+ಚೆಯ್) ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದೂ, ಅದು ಅಚ್ಚ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಪದವೆಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಮತೀಯ ಆಚರಣೆಗಳಿವೆ. ಇತರ ಧರ್ಮಗಳ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ-ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ವೈರುಧ್ಯಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತಿರುವುದು

ಅಧ್ಯಯನ ಯೋಗ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯರದ್ದಾದ ಪೂಜೆ ಪದ್ಧತಿಯು ಉತ್ತರ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ವೇದಕಾಲೀನ ವೈದಿಕರ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗ, ಹೋಮ-ಹವನಾದಿಗಳು ಇಂದು ಇತರ ಹಿಂದೂಗಳಿಗೂ ಪರಿಚಿತವಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾದ ಕೆಲವು ವಿವಾಹ ಕ್ರಮಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಕೆಲವು ಹಿಂದೂ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಚೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಅನುಸರಣೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಗೋಕರ್ಣವು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನವಾದ ಪ್ರಮುಖ ಶೈವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈವ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳಗುಂದದ ಪ್ರಣವೇಶ್ವರವೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೭೮೮-೮೨೦) ರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ಪೀಠವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ನಾಲ್ಕು ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅವರು ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮ ಮಾತ್ರವೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಜಗತ್ತು ಕೇವಲ ಮಾಯೆ ಅಥವಾ ಭ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಶಕ್ತಿ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯ, ಗಣಪತಿ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಈ ಆರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶೃಂಗೇರಿ ಪೀಠ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕೂಡಲಿ, ಶಿವಗಂಗಾ, ಆವನಿ ಮತ್ತು ಸಂಕೇಶ್ವರ ಮಠಗಳು ಕಾಲಾನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆದಿಶಂಕರರ ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬಡಗ ನಾಡು, ಮುಲುಕುನಾಡು, ಬಬ್ಬೂರಕಮ್ಮೆ, ಕೋಟ, ಕರಾಡೆ, ಹೊಯ್ಸಳ ಕರ್ನಾಟಕ, ಉಲುಚುಕಮ್ಮೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ಪಾವನ-ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಂಗಡ ಅಥವಾ ಶಾಖೆಗಳು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿವೆ.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ: ಪ್ರಾಚೀನ ಶೈವಮತದ ಒಂದು ವಿಕಸಿತ ಉಪಶಾಖೆಯೇ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಳಚೂರಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಭಂಡಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಸವಣ್ಣ (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸುಮಾರು ೧೧೩೧-೧೧೬೭) ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಸವಣ್ಣ ಸೇರಿದಂತೆ, ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ವೀರಶೈವ ಶರಣರು 'ವಚನ' ರಚನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವುದರ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ನೀತಿಬದ್ಧ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗುಗಳಾದ ಜಾತಿ-ಬೇಧ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಗಳನ್ನು, ಮೌಢ್ಯಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು. 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ಮೂಲಕ ದುಡಿಮೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಜನರು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಬಸವಣ್ಣನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಶಿವಶರಣರಾದ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯ, ಬಸವೇಶ್ವರರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು, ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯ (ಓರ್ವ ಅಗಸ), ಕಕ್ಕಯ್ಯ (ಓರ್ವ ಮೋಚಿ), ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ (ಓರ್ವ ಕ್ಷೌರಿಕ) ಮತ್ತು ಶಿವ ಶರಣೆಯರಾದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ನೀಲಾಂಬಿಕಾ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಮುಂತಾದವರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ವೀರಶೈವ ದರ್ಶನವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇವರು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುವ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದಿಂದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ "ದಾಸೋಹ"ದ ಆಚರಣೆ ಅನೇಕ ಉಚಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ ಮತ್ತು ಭೋಜನ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ತೆರೆಯಲು ಮತ್ತು ಈ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಒದಗಿಸಿವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಈಗಲೂ ವಿದ್ಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಚದುರಿ ಹೋದ ಕೆಲವು ಶಿವಶರಣರು ರಾಜ್ಯದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ, ಅವರು ನೆಲೆ ನಿಂತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಗಳು ಅಥವಾ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಮಠಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿವೆ. ಉಳವಿ, ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ. ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ ತಾಲೂಕಿನ ಮಲೆಮಾದೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಆರಾಧನಾ ಸ್ಥಳಗಳು ಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥ : ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥವೆಂದರೆ ವೈಷ್ಣವರದು. ಕೆಲವು ಮುಂಚಿನ ಗಂಗ ದೊರೆಗಳು ವೈಷ್ಣವರಾಗಿದ್ದರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶ್ರೀಪೆರಂಬುದೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೦೧೭-೧೧೩೭), ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳೆಂದರೆ ಭೂಮಿ ಪಿರತ್ತಿ (ಕಾಂತಿಮತಿ) ಮತ್ತು ಕೇಶವ ಪೆರುಮಾಳ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸಾರುವ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಪತ್ನಿಯಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮೇತನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಭಗವಂತ ಮತ್ತು ಮಾನವರ ನಡುವಿನ ಮಧ್ಯಸ್ಥಗಾರಳು. ಹೀಗಾಗಿ, ಈ ಪಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಮಾನುಜರು ತಮ್ಮ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಸರ್ವ ಜನರಿಗೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲೆತ್ನಿಸಿದರು; ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನಗಳಂದು ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೇ ಇರಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದರ್ಜೆಯ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವೂ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೇಲುಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಚೆಲುವ ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರಾಂತ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದರೆ, ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದವರ ಪರಕಾಲ ಮಠವಿದೆ.

ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ತರುವಾಯದ ಮತ್ತೋರ್ವ ಆಚಾರ್ಯರೇ ಮಧ್ವರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦-೧೨೮೦). ಉಡುಪಿ ಬಳಿ ಇರುವ ಪಾಜಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇವರು ದ್ವೈತ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ

ಹಿಡಿದರು. ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಬೋಧಿಸಿದ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಿತೆನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ರಾಮಾನುಜ ಮತ್ತು ಮಧ್ವರ ಬೋಧನೆಗಳು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿ ಚಳವಳಿಯು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲು ನೆರವಾದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ 'ಪೂಜೆ' ಪದ್ಧತಿಯು ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅಷ್ಟ ಮಠಗಳು ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಧಿದೈವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮಠದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು 'ಪರ್ಯಾಯ' ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ದಾಸಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಕನಕದಾಸ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವಾಗಿ ಉಡುಪಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣ ಮಠದ ಬಳಿ ಆತನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಧ್ವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮತ್ತೆರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಮಠಗಳೆಂದರೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಉತ್ತರಾದಿ ಮಠ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಬೃಂದಾವನ.

ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ: 'ಭಕ್ತಿ' ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಭಜ್' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯ ದೇವರನ್ನು ಅಥವಾ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಆರಾಧಿಸುವವನು, ಪೂಜಿಸುವವನು, ಸೇವೆ ಮಾಡುವವನು , ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಟ್ಟವನು 'ಭಕ್ತ'ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತಾ, ಭಾಗವತ, ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಬೋಧನೆಗಳು, ಸಂತರು, ದಾಸರು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿನ ಭಜನೆ ಪದ, ಸ್ತುತಿ ಗೀತೆ, ಕೆಲವೊಂದು ಕಾವ್ಯ-ಪುರಾಣಗಳು ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲಾ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ-ಚಳುವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ನಾಡಿನ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪಟಾ ಕುಣಿತ, ಕಂಸಾಳೆ, ಬಯಲಾಟ, ಗೊಂಬೆಯಾಟ ನಾಗಮಂಡಲ, ತುಳಸಿ ಪೂಜೆಯ ಹಾಡ್ಗುಣಿತ, ಭಾಗವಂತಿಕೆ ಪದ, ಪಂಢರಿ ಭಜನೆ, ಕರ್ಬಲ ಹಾಡು..ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಹಾಡು ಹಾಗೂ ಕುಣಿತಗಳು ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಜನಪದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ(ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಅಕಾಡಮಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಟಿ. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಂಪಾದಿತ 'ಜನಪದ ಕುಣಿತದ ಹಾಡುಗಳು' ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು). ದಾಸರು, ಶರಣರು ಸಹ ಭಕ್ತಿ ಚಳವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ದುಡಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಶರಣ ಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಗಳು ಪ್ರಧಾನ ಧಾರೆಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ಒಂದು ಚಳುವಳಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಲು, ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನೂ ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಪರಂಪರೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ದುಡಿದಿವೆ. ಶರಣ ಪರಂಪರೆಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಶೈವಾರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯು ವೈಷ್ಣವಾರಾಧನೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿವೆ. ಶರಣರು 'ವಚನ'ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದರೆ, ದಾಸರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ದ್ವೈತ ಕೀರ್ತನ ಪರಂಪರೆ, ಅದ್ವೈತ ಕೀರ್ತನ ಪರಂಪರೆಗಳಿರುವಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಕೀರ್ತನ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇರುವುದೂ ಕಾಣಬಂದಿದೆ. ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳ ಶರಣರು ಇರುವಂತೆ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಗೌಡ, ಬಣಜಿಗ, ಗಾಣಿಗ, ದಲಿತ ಮತ್ತಿತರ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಕೀರ್ತನ ರಚನಕಾರರಿರುವುದನ್ನೂ ಈಚೆಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಥಪಂಥ: ಮಹಾಯಾನ ಬೌದ್ಧ ಪಂಥ, ಮತ್ತು ಶೈವ ಪಂಥಗಳ ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ರೂಪವಾದ ನಾಥ ಪಂಥ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಥ ಪಂಥದ ಮಠಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಂಡಿ ಬಡಗನಾಥ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕದ್ರಿ ಮತ್ತು ವಿಟ್ಲ ಕೂಡ ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ಆದಿಚುಂಚನಗಿರಿ ಈ ಪಂಥದ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ನಾಥ ಪಂಥದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಆರಾಧನೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ದತ್ತಾತ್ರೇಯನ ಅವತಾರವೆಂದೇ ನಂಬಲಾದ ನರಸಿಂಹ ಸರಸ್ವತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೭೮-೧೪೫೮) ಬೀದರ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನನಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್‌ನನ್ನು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ ಖಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಗುಣಮುಖನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವರ ಗಾಣಗಾಪುರ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುರುಗಡ್ಡೆ, ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾಬಾಬುಡನ್ ಗಿರಿಯಲ್ಲಿರುವ ದತ್ತಪೀಠ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಆರಾಧನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂದರೆ ಮೈಲಾರ ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿ ಮಾಳಚಿ(ಮಾಳವ್ವ)ಯ ಆರಾಧನೆ. ಈ ಪಂಥದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳೆಂದರೆ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆದಿ ಮತ್ತು ಮಂಗಸೂಳಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಲಾರ, ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಡ್ಡದಗುಡ್ಡಾಪುರ ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೆಳ್ಳೂರು. ಗೊರವರು ಅಥವಾ ವಗ್ಗಯ್ಯರು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಈ ಪಂಥದ ಪ್ರವರ್ತಕರು ಕೆಂಪು ನೀಳುಡುಪು ಮತ್ತು ಕರಡಿ ತೊಗಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸುತ್ತಾಡುವುದನ್ನು ಈಗಲೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳ ಗುರುಗಳಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು, ಜೋಗಪ್ಪಗಳಾಗುವ 'ಜೋಗಿ'ಗಳು, ತಮ್ಮ ಪಂಥಾನುಸರಣೆ ಮಾಡುವ 'ಒಕ್ಕಲು'ಗಳ ಮನೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ 'ಪುರೋಹಿತ'ರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಶಕ್ತಿ ಆರಾಧನೆ: ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಮಾತೃ ದೇವತಾ ಪೂಜೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸರಿ ಸುಮಾರು ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮದೇವತಾ ಗುಡಿಗಳಿದ್ದು ಈ ದೇವತೆಗಳು ಗ್ರಾಮದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಂಬ ಬಲವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಮಾತೃದೇವತೆಯರು ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡಾಗ ಕಾಲರಾ, ಸಿಡುಬು, ಪ್ಲೇಗ್, ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು: ಮಾರಮ್ಮ, ಯಾಲಗಮ್ಮ, ಯಲ್ಲಮ್ಮ,

ರೇಣುಕಮ್ಮ, ದುರ್ಗಮ್ಮ, ದ್ಯಾಮವ್ವ, ಕಾಳಕಾದೇವಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗುಡಿ ಅಥವಾ ಸರಳ ಪೂಜಾಗೃಹಗಳವೆಯಾದರೂ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಾಷ್ಠವನ್ನೇ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಮ್ಮನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕಾಷ್ಠಶಿಲ್ಪಗಳಾರುವೆಡೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಡು ಬಣ್ಣ ಬಳದು ಸಿಂಗರಿಸಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಜಾತ್ರೆ/ಪರಿಷೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಕೆಲವು ಅಮಾನವೀಯ ಬಲಿ ಪದ್ಧತಿ, ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಈಚೆಗೆ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹೇರಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳೆಂದರೆ, ಸವದತ್ತಿಯ ಯಲ್ಲಮ್ಮ, ಕೋಲಾರದ ಕೋಲಾರಮ್ಮ, ಬನಶಂಕರಿಯ ಬನಶಂಕರಮ್ಮ, ಸಿರಸಿಯ ಮಾರಿಕಾಂಬಾ, ಚಿಂಚಲಿ (ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ) ಮಾಯವ್ವ, ಸನ್ನತಿಯ ಚಂದ್ರಲಾಂಬಾ ಮುಂತಾದವು. ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವರೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ವಿವಿಧ ತಳ ಸಮುದಾಯದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಕರಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆ ವೇಳೆ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವ ಬೆಂಗಳೂರು ಬಳಿಯ ಹುಸ್ಕೂರಿನ ಮದ್ದೂರಮ್ಮನ ದೇವಾಲಯದ ಅರ್ಚಕರು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂಬುದು ಅಂತಹ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅತಿ ಎತ್ತರದ ತೇರಿನಂತಹ ಕುರ್ಜುಗಳನ್ನು ಈ ಜಾತ್ರೆಗಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಪಕ್ಕದ ಊರುಗಳಿಂದ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ೨೦೧೫ರ ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆಯ ವೇಳೆ ೧೨೪ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಕುರ್ಜು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ.

ಬೌದ್ಧ ಮತ: ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸುಮಾರು ೨೭೩ – ೨೩೨)ಕ್ಕಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಮತವು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಶೋಕನು ಬನವಾಸಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ಮತಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ೬೪೦ ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ ಹ್ಯೂಯನ್ ತ್ಸಾಂಗ್ ಹೇಳುವಂತೆ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರಗಳಿದ್ದವು. ಕಲಬುರಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸನ್ನತಿ ಮತ್ತು ಕನಗನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಸ್ತೂಪದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಅಗೆದು ತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಐಹೊಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಬೌದ್ಧ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿವೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋಳಿವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ತಾರಾ ಭಗವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಹಂಪಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬೌದ್ಧ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧ ಆರಾಧನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಶೈವ ಪೂಜಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಮಂಜುಶ್ರೀಯನ್ನು ಮಂಜುನಾಥ ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವುದು. ನಾಥಪಂಥೀಯರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಅವು ಸಿಲುಕಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿ ಕಂಚಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಬೋಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸಮೂಹದ ಅನೇಕ ಜನರು ನವಬೌದ್ಧರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜೈನ ಧರ್ಮ: ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಇದು ಗುರುತರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಕೊನೆಯ ಶೃತ ಕೇವಲಿ ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಾಜನನಾದ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಯು, ಮೌರ್ಯ ರಾಜಕುಮಾರನೊರ್ವನೊಡನೆ ಭಾರೀ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಬಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲಸಿ (ಪ್ರಾಚೀನ ಪಲಶಿಕ)ಯಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು ಜೈನ ಬಸದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಗಂಗರು ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿರುವ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಬೃಹತ್ ಏಕಶಿಲಾ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಗಂಗರ ದಂಡನಾಯಕನೂ, ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆಗಿದ್ದ ಚಾವುಂಡರಾಯನೇ ಮಾಡಿಸಿದನು (ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ ೯೮೧–೮೨). ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಮದ್ದೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಅರೆತಿಪ್ಪೂರಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಗೊಮ್ಮಟ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು (ಕ್ರಿ.ಶ ೯೧೮). ಗಂಗರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಮಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಕಂಬದಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಸತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯಪಾದ (ದೇವನಂದಿ) ಮತ್ತು ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಚಾವುಂಡರಾಯರು ಜೈನರಾಗಿದ್ದರು. ಕದಂಬರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಮಹಾನ್ ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಣಿತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾವೀರ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ಜನ್ನ ಮತ್ತು ರನ್ನ ಜೈನರಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದರೆ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಣಸೂರಿಗೆ ಸಮೀಪವಿರುವ ಗೊಮ್ಮಟಗಿರಿ (ಸುಮಾರು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನ). ಬಸ್ತಿಹೊಸಕೋಟೆ, ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಕಳ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೩೨), ವೇಣೂರು (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೦೩) ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಧರ್ಮಸ್ಥಳ (೧೯೮೨). ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ದಿಗಂಬರ ಪಂಥದವರೇ ಜಾಸ್ತಿ. ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟಿನ ಸಂಬಂಧ ವಲಸೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಶ್ವೇತಾಂಬರರು ಗಣನೀಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಸಿಖ್ ಧರ್ಮ: ಸಿಖ್ ಧರ್ಮವೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಿಖ್ಖರ ಧರ್ಮಗುರು ನಾನಕರು ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಪವಿತ್ರ ನೆನಪಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವ ಗುರುನಾನಕ್ ಝೀರಾ ಸಾಹಿಬ್ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಗುರುಗೋವಿಂದ ಸಿಂಗರ ಪರಮಾಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ಐವರು ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ (ಪಂಚ ಪ್ಯಾರಾಸ್) ಒಬ್ಬರಾದ ಬೀದರಿನ ಭಾಲ್ ಸಾಹಿಬ್ ಚಂದ್ (ನಂತರ ಸಾಹಿಬ್ ಸಿಂಗ್ ಎಂದು ಖ್ಯಾತರಾದವರು)

ಮೂಲತ: ಕ್ಷೌರಿಕ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದು ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಖಲ್ಸಾ ಸೇರಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನವಾಬ್ ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದ ಸಿಖ್ ಯೋಧರ ಸಂತತಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ಕಲಬುರಗಿ ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುದ್ವಾರ ಅಥವಾ ಸಿಖ್ಖರ ಪೂಜಾ ಮಂದಿರಗಳಿವೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ: ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಅರಬ್ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆ ನಿಂತರು. ಶಾಸನಗಳು ಅವರನ್ನು ತಜ್ಜಿಕರೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ ಖ್ಯಾತ ಸಂಜಾಂ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ತಜ್ಜಿಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿದ್ದನು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರ-ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಜನವಸತಿಗಳಿದ್ದವು. ಗೋವೆಯ ಕದಂಬರು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಆಳುಪರು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅರಸರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಂಜಮಾನ (ಅಂಜುಮಾನ್) ಎಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಘಟನೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಅರಬ್ಬರಂತೆ ಶಫಿ ಪಂಥದವರಾಗಿರುವ ನವಾಯತರು ಮತ್ತು ಮಾಪಿಳ್ಳೆ (ಮೋಪ್ಲಾ)ಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಸ್ಲಿಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉರ್ದು ಮಾತನಾಡುವ ಆಫ್ಘನ್ನರು, ತುರುಷ್ಕರು, ಪರ್ಶಿಯನ್ನರು ಮುಂತಾದವರು ಹನಾಫಿ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ದಖ್ಖನಿ ಮುಸ್ಲಿಮರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದೂ ಇದೆ. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಮತ್ತು ಅರೇಬಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮೂಲಕವೇ ಬಂದವು. ದಖ್ಖನಿ ಉರ್ದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಕಸಿತಗೊಂಡಿತು. ಇಂಡೋ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತುಕಲೆಯ ಅನೇಕ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್, ವಿಜಯಪುರ, ಶಹಾಪುರ, ಸಾಗರ, ಗೋಗಿ, ಅಷ್ಟೂರು, ಶಿರಾ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಪಂಥವು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದು ಕಲಬುರಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಂದೇ ನವಾಜ್ ಗೇಸು ದರವಾಜ ದರ್ಗಾ, ಸರ್ವರ ಆದರ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಕಲಬುರಗಿ, ಬೀದರ್ ಮತ್ತು ವಿಜಯಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಸೂಫಿ ಸಂತರನ್ನು ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಕಾಫಿ, ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಅಗರಬತ್ತಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಂದ ಪರಿಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ರೇಷ್ಮೆ ಉದ್ದಿಮೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದನು.

ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮ: ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಆಗಮನದೊಂದಿಗೆ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರೂ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಮಂಗಳೂರು, ಕುಂದಾಪುರ ಮತ್ತು ಹೊನ್ನಾವರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಹಿಂದೂಗಳ ಮತಾಂತರಕ್ಕೂ ತೊಡಗಿದರು. ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ನಡೆಸಿದ ಪಾಷಂಡ ವಿಚಾರಣೆ, ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳ ಹರಡುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕರ್ನಾಟಕದತ್ತ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರನ್ನು ಕೆಳದಿಯ ನಾಯಕರು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚರ್ಚನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಳದಿಯ ರಾಣಿ ಚನ್ನಮ್ಮ ಅನುಮತಿ ಇತ್ತುದಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ನಿವೇಶನವನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದಳು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬ್ಯಾಸೆಲ್ ಮತ್ತು ಲಂಡನ್ ಮಿಷನ್ನಿನವರು, ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಮೊದಲು, ಅಂದರೆ ೧೮೧೦ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ ಮಿಶನ್ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ೧೮೨೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಅದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೂ ಬಂದಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ೧೮೨೧ರಿಂದ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ನಿನವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೩೪ರಿಂದ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ನಿನವರು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಹಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಗದಗಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ನಿನವರು ೧೮೪೩ರಿಂದ 'ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ' ಎಂಬ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತಾಳೆ ಗರಿಗಳ ಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿದರು. ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟೆಂಟ್ ಮಿಷನರಿಗಳು ಮಂಗಳೂರು, ಮಡಿಕೇರಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರಲ್ಲದೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಗಳನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.

ಪಾರಸಿ ಧರ್ಮ : ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಜೊರಾಸ್ಟ್ರಿಯನ್ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಅರ್ಥಾತ್, ಜರಾತೃಷ್ಟ್ರನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವರು. ಪರ್ಷಿಯಾ (ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು 'ಇರಾನ್') ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದವರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ರಕ್ತ ಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗುಜರಾತ್ ಮೂಲಕ ಹೊರಟು, ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ನೆಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅಗ್ನಿ ಆರಾಧಕರು; ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ದೇವರ ಪ್ರತೀಕವೆಂದು ಇವರು ನಂಬಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪವಿತ್ರ ಅಗ್ನಿಯು ಸದಾ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಆರಾಧನಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೊರ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯ ಹಾಗೂ ಎತ್ತಿನ ಮುಖ ಭಾಗದ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಪಾರ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಜನಿವಾರ' ಧಾರಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಕುರಿಯ ಉಣ್ಣೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸುವ ಈ ಜನಿವಾರ ದಾರವನ್ನು ಅವರು 'ಕಸ್ತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಏಳನೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಈ ದಾರದ ಧಾರಣೆ ಆಗುವುದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವು ಋತುಮತಿಯಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ 'ಕಸ್ತಿ'ಯನ್ನು ಧರಿಸಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಆಶಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೃತರ ದೇಹವನ್ನು ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸದೆ, ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಂಭದ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಂಬ (tower of peace) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಗೋಪುರವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಬಳಿ ಇದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳು

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ, ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ, ಥಿಯಾಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠ, ಚಿನ್ಮಯ ಮಿಷನ್, ಪ್ರಜಾಪಿತ ಬ್ರಹ್ಮಕುಮಾರಿ ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮುಂತಾದವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಥಿಯಾಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿಯು ೧೮೮೬ರಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲೂ ನಂತರ ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ಆನಂತರ ಮಂಗಳೂರು (೧೯೦೧), ಧಾರವಾಡ(೧೯೦೨) ಮುಂತಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಾಖೆಯೊಂದನ್ನು ತೆರೆದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠವು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಖೆಯನ್ನು ತೆರೆದದ್ದು ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರುಗಳಿಗೆ ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದು ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರಿಂದ ಹಣದ ನೆರವು ಪಡೆದು, ಷಿಕ್ಯಾಗೋ ನಗರದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೂ ತೆರಳಿದ್ದರು. ಇವರ ನಂಬಿಕಸ್ಥ ಹಿಂಬಾಲಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನ ಅಳಸಿಂಹ ಪೆರುಮಾಳ (೧೮೬೫-೧೯೦೯) ಎಂಬ ಯುವಕನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನ್' ಎಂಬ ನಿಯತಕಾಲಿಕವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದನು.

ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜವು ೧೮೬೬ ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊದಲ ಶಾಖೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗಗಳ ಮಂಡಳಿಯೊಂದನ್ನು ೧೮೯೭ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕುದ್ಮುಲ್ ರಂಗರಾವ್, ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಸರ್.ನಾರಾಯಣ ಚಂದಾವರ್ಕರ್, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊನ್ನಾವರದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆಗಳು

ಹಿಂದೂಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪವಿತ್ರ ದಿನಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ವ್ರತೋಪಾಸನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೂಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲೇಬೇಕಾದವೆಂದರೆ, ಪ್ರತಿ ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೊಸವರ್ಷಾಚರಣೆಯ ಯುಗಾದಿ, ರಾಮ ನವಮಿ ಅಥವಾ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಜನ್ಮದಿನಾಚರಣೆ (ಚೈತ್ರ ಮಾಸದ ೯ನೇ ದಿನ); ಶಂಕರ ಜಯಂತಿ ಅಥವಾ ಆದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಜನ್ಮದಿನ (ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ); ಬಸವ ಜಯಂತಿ ಅಥವಾ ಬಸವೇಶ್ವರರ ಜನ್ಮದಿನ(ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯ), ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ (ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ದಿನ) ಆಷಾಢ ಏಕಾದಶಿ (ಆಷಾಢ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ೧೧ನೇ ದಿನ); ಭೀಮನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ (ಆಷಾಢ ಮಾಸದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ದಿನ); ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ (ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಪಂಚಮಿ ದಿನ); ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ (ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ೮ನೇ ದಿನ), ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮದಿನ; ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿ (ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ೪ನೇ ದಿನ); ನವರಾತ್ರಿ ಅಥವಾ ದಸರಾ (ಆಶ್ವೀಜ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಮೊದಲ ೧೦ ದಿವಸಗಳು); ದೀಪಾವಳಿ (ಆಶ್ವೀಜ ಮಾಸ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ೧೩ನೇ ದಿನ); ಭೋಗಿ ಮತ್ತು ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ (ಕ್ರಮವಾಗಿ ೧೩ ಮತ್ತು ೧೪ನೇ ಜನವರಿ); ಮಹಾ ಶಿವರಾತ್ರಿ (ಮಾಘಮಾಸ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ೧೩ ಅಥವಾ ೧೪ನೇ ದಿನ); ಮತ್ತು ಕಾಮದೇವನ ದಹನವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುವ ಸಂಭ್ರಮ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಕಾಮನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅಥವಾ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬ (ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ದಿನ).

ರಾಜ್ಯದ ಹಲವೆಡೆ ನವರಾತ್ರಿಯನ್ನು ನಾಡಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಪರಂಪರೆ ಇದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ನಡೆಸಲ್ಪಡುವುದೇ ಮೈಸೂರು ದಸರಾ. ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಅಲಂಕೃತಉನ್ನತ ಗಜವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿರುವ, ೭೫೦ ಕೆಜಿ ತೂಕದ ಚಿನ್ನದ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿ, ವೈಭವೋಪೇತ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಬನ್ನಿ ಮಂಟಪದವರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇತರ ಅನೇಕ ಸಾಲಂಕೃತ ಆನೆ, ಅರಮನೆ ಪಟ್ಟದ ಕುದುರೆ, ಎತ್ತುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಸರ್ಕಾರದ ಆಧುನಿಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ ಸ್ತಬ್ಧಚಿತ್ರಗಳು, ಪದಾತಿದಳ, ಅಶ್ವಾರೋಹಿದಳ, ಭಾರತ್ ಸ್ಕೌಟ್ ಮತ್ತು ಗೈಡ್ಸ್, ಎನ್.ಸಿ.ಸಿ., ಭಾರತ ಸೇವಾದಳ, ಪೊಲೀಸ್ ಬ್ಯಾಂಡ್ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಸಾಗುವ ರಂಗುರಂಗಾದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ವಿವಿಧ ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು,ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿತರಾದ ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರೇ ಮುಂತಾದವರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವವಿದ್ದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತು ಯುವರಾಜರು ಕುಳಿತು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಡಂಬರದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಈಗಲೂ ವೃದ್ಧರನೇಕರು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪುಳಕಿತರಾಗುವುದುಂಟು. ದಸರಾ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನಗರವು ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರಿಗಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ಮನರಂಜನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಇನ್ನೂ ಹಲವೆಡೆ (ಮಡಿಕೇರಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಇತ್ಯಾದಿ) ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ಜರುಗುವುದುಂಟು.

ರಾಮನವಮಿ ಮತ್ತು ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಾಗರಿಕರು ಪೂಜೆ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ಉತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನನಾಯಕರಿಂದ ಭಾಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜರುಗಿದರೆ, ಹರಿಕಥೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರನ್ನುರಂಜಿಸುತ್ತವೆ.ಕೊಡವರು ಕೊಯ್ಲು ಮುಹೂರ್ತ, ಕಾವೇರಿ ಸಂಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಹುತ್ತರಿ ಹಬ್ಬ (ಸುಗ್ಗಿ ಹಬ್ಬ) ಎಂಬ ಮೂರು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ರಾಮನಗರ, ಮಾಲೂರು ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ 'ಕರಗ' ಒಂದು ಸಡಗರ ಸಂಭ್ರಮದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬಗಳೆಂದರೆ ಈದ್-ಉಲ್-ಫಿತರ್. ಇದು

ರಂಜಾನ್ ಹಬ್ಬದ ಕೊನೇ ದಿನ ಉಪವಾಸ ವ್ರತದ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಪವಿತ್ರ ದಿನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದುಲ್-ಉಲ್-ಜುಹಾ ಅಥವಾ ಬಕ್ರೀದ್ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಝುಲ್-ಹಜಾ ತಿಂಗಳ ೯ನೇ ದಿನ ಆಚರಿಸುವರು. ಶಬಾನ್ ತಿಂಗಳ ೧೫ನೇ ದಿನ ಆಚರಿಸುವ ಷಬ್-ಎ-ಬರಾತ್ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬ.

ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವ ಮೊಹರಂ ಹಬ್ಬದ ಸಂಜೆ ನಡೆಯುವ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಮರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಸಾಗುವ ಪದ್ಧತಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಅಂದು ತಾಬೂತುಗಳನ್ನು ಸಕಲ ಗೌರವಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಹೊಸ ವರ್ಷಾಚರಣೆಯಲ್ಲದೆ, ಗುಡ್ ಫ್ರೈಡೇ, ಆರೋಹಣ ದಿನ (Ascension day) ಸೇಂಟ್ ಜೋಸೆಫರ ಫೀಸ್ಟ್, ಈಸ್ಟರ್ ಭಾನುವಾರ, ಪುನರುತ್ಥಾನ ದಿನ (The day of Resursection), ಮೇರಿ ಮಾತೆಯ ಜನ್ಮದಿನ, ಕ್ರಿಸ್ ಮಸ್ (ಏಸು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಜನ್ಮದಿನ), ಥ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ಗಿವಿಂಗ್ ದಿನ, ಸುಗ್ಗಿ ಹಬ್ಬ (Harvest Festival) ಮತ್ತು ಚರ್ಚಿನ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ಜೈನರು ಅನೇಕ ಹಿಂದೂ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಆಚರಿಸುವರು.ಉಪವಾಸ ವ್ರತಪಾಲನೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಜೈನರು ಆದ್ಯತೆ ನೀಡುವರು. ಇವರು ಆಚರಿಸುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬಗಳೆಂದರೆ: ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರ [ವೃಷಭದೇವ]ನ ಪುತ್ರ ಭರತನ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಚೈತ್ರ ಪ್ರದಿಪದ್ (ಉಗಾದಿ); ಮಹಾವೀರ ಜಯಂತಿ (ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ತ್ರಯೋದಶಿ]: ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮತ್ತು ಅವನ ಪುತ್ರ ಭರತನು 'ಚಕ್ರರತ್ನ'ವನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಜಯ ದಶಮಿ [ದಸರಾ]; ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಮಹಾವೀರನ ಮಹಾನಿರ್ವಾಣದ ದಿನವಾದ ದೀಪಾವಳಿ; ಮತ್ತು, ಜಿನರಾತ್ರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಮಾಘ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ೧೪ನೇ ದಿನ [ಶಿವರಾತ್ರಿ]. ಸಿಖ್ಖರು ಕಾರ್ತಿಕ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಗುರು ನಾನಕರ ಜನ್ಮ ದಿನವನ್ನು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸುವರು. ಬೀದರಿನಲ್ಲಿರುವ ನಾನಕ್ ಝಿರಾದ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವ ದಿನವನ್ನು ಗುರುಗ್ರಂಥ ಸಾಹಿಬದ ಅಖಂಡ ಪಠಣ, ಕೀರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಸಂಗ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಆಡಂಬರದಿಂದ ಸಿಖ್ಖರು ಆಚರಿಸುವರು. ದೇಶದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಖ್ಖರು ಬಂದು ನೆರೆಯುವರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಪದಕಾರರು, ಸೂಫೀಗಳು ಮೊದಲಾದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳೂ ಇವೆ. ಕನ್ನಡ ನೆಲದ ನಿಜವಾದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು, ಕನ್ನಡಿಗರದೇ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಆಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕಸುಬು, ಊಟ, ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ, ದೈವಗಳು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಇಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದೇ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಎಂಬಂತಾಗಿದೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದಿರುವ ಹೊರಗಿನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಂಪರ್ಕ, ಸಹಜೀವನ, ಅನುಸರಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಅನ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಬದುಕಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿವೆ. ಅಧ್ಯಯನಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿರುವಂತೆ, ಸಾಸಿವೆ, ಈರುಳ್ಳಿ, ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ, ಕುಂಬಳಕಾಯಿ, ಆಲೂಗಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು, ದ್ರಾಕ್ಷಿ..ಇಂತಹ ಅದೆಷ್ಟೋ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ವಿದೇಶೀಯರ ಸಾಹಚರ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಪಡೆದಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಇಲ್ಲಿನ ದ್ರಾವಿಡ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅನುಸರಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ವಿವಾಹ, ಶವ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳ ಅನೇಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿದೆ. ಹಿಂದೂಗಳಂತೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಭಾವಗಳು ಆದದ್ದಿವೆ. ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಸಹಬಾಳ್ವೆ, ಉದಾರತೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಮನುಷ್ಯ ಕುಲಂ ತಾನೊಂದೇ ವಲಂ' ಎಂಬುದು ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪನು ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರಿದ ಮಾನವೀಯ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಜಾತ್ರೆಗಳು

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಸುಗ್ಗಿಯ ನಂತರ ಜಾತ್ರೆ / ಪರಿಷೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು 'ಊರ ಹಬ್ಬ' ಅಥವಾ, 'ಪರಿಷೆ' ಎಂದೂ, ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳ ಪ್ರಧಾನ ದೇವರ ವಾರ್ಷಿಕ ರಥೋತ್ಸವಗಳನ್ನು 'ಜಾತ್ರೆ' ಎಂದೂ ಗ್ರಾಮೀಣರು ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಜೈನ ಬಸದಿಗಳು, ಮುಸ್ಲಿಮರ ದರ್ಗಾಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳ ಪೂಜಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದು ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವರು. ಜಾತ್ರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೆರನಾದ ಜಾತಿ, ಪಂಥ ಅಥವಾ ಮತ ಸಂಬಂಧವಾದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೇ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ರಥೋತ್ಸವ, ಮೆರವಣಿಗೆ, ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಡಗರಗಳಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ರಾಜ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಸುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟೂ ಜೋರಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ರೈತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಎತ್ತು, ಹೋರಿಗಳನ್ನು ಮಾರಲು, ಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುವ ವಾರದ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ, ಕುರಿ, ಮೇಕೆ, ಕೋಳಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮಾರಾಟ, ಅಲ್ಲದೆ, ಮನೆಯ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ದಿನಸಿ, ಸಾಂಬಾರು ಪದಾರ್ಥ, ತರಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಜಾತ್ರೆ- ಪರಿಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಗೊಂಬೆ, ಆಟಿಕೆ, ಬಳೆ, ಪಾತ್ರೆ - ಪರಡಿ, ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಗೃಹೋಪಕರಣ, ಸಿಹಿ-ಉಪ್ಪು ಖಾರದ ವಿವಿಧ ತೆರನಾದ ತಿಂಡಿ, ತಂಪು ಪಾನೀಯ, ಹಣ್ಣುಗಳೇ

ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವರು. ಸಂಚಾರಿ ಹೋಟೆಲು ಮತ್ತು ಸಂಚಾರಿ ನಾಟಕ, ಸಿನೆಮಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಇಂತಹ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವವಲ್ಲದೆ ಜನರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲಿವೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಜಾತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಉರುಸುಗಳ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ಪಟ್ಟಿ

ಸ್ಥಳ	ತಿಂಗಳು	ಜಾತ್ರೆಯ ಪ್ರಧಾನ ದೇವರು	ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುವ ಒಟ್ಟು ದಿನಗಳು	ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವವರ ಅಂದಾಜು ಸಂಖ್ಯೆ
ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಬಾದಾಮಿ ತಾಲೂಕು ಬನಶಂಕರಿ, ಶಿವಯೋಗ ಮಂದಿರ	ಬನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಜನವರಿ/ ಫೆಬ್ರವರಿ	ಬನಶಂಕರಿ ಹಾನಗಲ್ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ	೫ ೪	೫೦,೦೦೦ ೫೦,೦೦೦
ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ನಗರ್ತ ಪೇಟೆ	ಏಪ್ರಿಲ್	ಧರ್ಮರಾಯ(ಕರಗ)	೧	೫,೦೦,೦೦೦
ಬಸವನಗುಡಿ	ನವೆಂಬರ್	ಬಸವಣ್ಣ (ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಪರಿಷೆ)	೧	೫೦,೦೦೦
ಹನುಮಂತನಗರ	ಆಗಸ್ಟ್	ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ	೩	೩,೦೦,೦೦೦
ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆ ಹುಸ್ಕೂರ್, ಆನೆಕಲ್ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ/ ಮಾರ್ಚ್	ಮದ್ದೂರಮ್ಮ	೧	೪೦,೦೦೦
ಮಾಗಡಿ	ಏಪ್ರಿಲ್	ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿ	೧	೧,೦೦,೦೦೦
ಮೇಲಿನ ಜೂಗನ ಹಳ್ಳಿ, ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾ	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಘಾಟಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ	೧	೧,೦೦,೦೦೦
ಶಿವಗಂಗೆ, ನೆಲಮಂಗಲ ತಾ	ಜನವರಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ	ಗಂಗಾಧರೇಶ್ವರ	೭	೫೦,೦೦೦
ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಪಂಥ್ ಬಾಳೇಕುಂದ್ರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ತಾ	ಏಪ್ರಿಲ್/ಮೇ	ದತ್ತ ಮಹಾರಾಜ್	೩	೨೫,೦೦೦
ಸವದತ್ತಿ	ಅಕ್ಟೋಬರ್/ ನವೆಂಬರ್/ ಡಿಸೆಂಬರ್ (ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡುಸಲ)	ಯಲ್ಲಮ್ಮ ದೇವಿ		೧,೦೦,೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ
ಹಂಡಿ ಬಡಗನಾಥ, ಖಾನಾಪುರ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ (ಶಿವರಾತ್ರಿ)	ಕಾಲಭೈರವ	೨	೫೦,೦೦೦
ಚಿಂಚಳ, ರಾಯ್ ಬಾಗ್ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಾಯವ್ವ	೧	೧,೦೦,೦೦೦
ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಮೈಲಾರ, ಹಡಗಲಿ ತಾಲೂಕು	ಏಪ್ರಿಲ್	ಮೈಲಾರಲಿಂಗ	೪	೨,೦೦,೦೦೦
ಹಂಪಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು	ನವೆಂಬರ್	ವಿರೂಪಾಕ್ಷ	೪	೨,೦೦,೦೦೦
ಬಳ್ಳಾರಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ	೭	೮೦,೦೦೦
ಕುರುಗೋಡು, ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲೂಕು	ಏಪ್ರಿಲ್	ಬಸವೇಶ್ವರ	೨	೫೦,೦೦೦
ಸಂಡೂರು	ನವೆಂಬರ್	ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ	೪	೨೦,೦೦೦
ಯಶವಂತನಗರ್, ಸಂಡೂರ್ ತಾ	ಏಪ್ರಿಲ್	ಸಿದ್ದರಾಮೇಶ್ವರ	೨	೫೦,೦೦೦
ಕೊಟ್ಟೂರು, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾ	ಜನವರಿ/ ಫೆಬ್ರವರಿ	ಬಸವೇಶ್ವರ	೪	೫೦,೦೦೦
ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ, ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ	(ಶವ್ವಾಲ್)	ಹಜರತ್ ಸೈಯದ್ ತಾಜುದ್ದೀನ್ ಬಾಗಸವಾರ್ ಉರುಸ್	೫	೨೫,೦೦೦
ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ	ಏಪ್ರಿಲ್/ಮೇ	ಬಸವೇಶ್ವರ	೩	೫೦,೦೦೦
ಹುಮ್ನಾಬಾದ್	ಡಿಸೆಂಬರ್	ವೀರಭದ್ರ	೭	೩೦,೦೦೦

ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ, ವಿಜಯಪುರ	ಜನವರಿ/ಫೆಬ್ರವರಿ	ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ	೮	೩೦,೦೦೦
ಚಾಮರಾಜನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ, ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ	ಅಕ್ಟೋಬರ್/ ನವೆಂಬರ್	ಮಲೆ ಮಹದೇಶ್ವರ	೭	೧,೦೦,೦೦೦
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಇನಾಮ್ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪೀಠ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ತಾ	ಮಾರ್ಚ್	ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಬಾಬಾಬುಡನ್	೩	೨೫,೦೦೦
ಅಂತರಘಟ್ಟ, ತರೀಕೆರೆ ತಾ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಅಂತರಘಟ್ಟಮ್ಮ	೧೦	೧,೦೦,೦೦೦
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ, ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾ	ಮಾರ್ಚ	ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ	೧೫	೪೫,೦೦೦
ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ	ನವೆಂಬರ್	ಮಂಜುನಾಥೇಶ್ವರ	೩	೧,೦೦,೦೦೦
ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಎಲೆಬೇತೂರು, ದಾವಣಗೆರೆ ತಾ	ಮಾರ್ಚ್(ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ) ಜನವರಿ (ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ)	ದುಗ್ಗಮ್ಮ ಮಾರಿಕಾಂಬ	೧ ೧	೮೦,೦೦೦ ೮೦,೦೦೦
ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಯಮನೂರ್, ನವಲಗುಂದ ತಾ	ಮಾರ್ಚ್ ೯/ಏಪ್ರಿಲ್	ರಾಜಾ ಬಾಗ್ ಸವಾರ್ ಉರುಸ್	೧	೨೦,೦೦೦
ಧಾರವಾಡ	ಆಗಸ್ಟ್	ಉಳವಿ ಬಸವಣ್ಣ	೧	೩೦,೦೦೦
ಧಾರವಾಡ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಮುರುಗೇಂದ್ರ	೧	೩೦,೦೦೦
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಸಿದ್ಧಾರೂಢ	೭	೧ ಲಕ್ಷ
ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆ, ಗದಗ	ಏಪ್ರಿಲ್	ತೋಟದ	೧	೨೦,೦೦೦
ಮುಕ್ತಿ ಮಂದಿರ, ಶಿರಹಟ್ಟಿ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಧರ್ಮ ರಥೋತ್ಸವ	೭	೧,೦೦,೦೦೦ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ
ಇಟಗಿ, ರೋಣ ತಾ	ನವೆಂಬರ್ (ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ)	ಇಟಗಿ ಭೀಮವ್ವ	೫	೨೫,೦೦೦ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕ
ಕಲಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಕಲಬುರಗಿ	ಮಾರ್ಚ	ಶರಣ ಬಸಪ್ಪ	೧೫	೧,೦೦,೦೦೦
ಕಲಬುರಗಿ	ಝುಕೈದಾ	ಖಾಜಾ ಬಂದೇ ನವಾಝ್	೩	೧,೦೦,೦೦೦
ದಿಗ್ಗಿ, ಶಹಾಪುರ ತಾ	ಆಗಸ್ಟ್	ಸಂಗಮನಾಥ	೩	೫೦,೦೦೦
ಗಾಣಗಾಪುರ (ದೇವರ) ಅಫ್ಜಲ್ ಪುರ ತಾ	ಫೆಬ್ರವರಿ	ದತ್ತಾತ್ರೇಯ	೫	೫೦,೦೦೦
ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ	(೧೨ ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ)	ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನಿಗೆ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕ	೧೩	೨-೩ ಲಕ್ಷ
ಹಾವೇರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಶಿಶುವಿನಾಲ್, ಶಿಗ್ಗಾವ್ ತಾಲೂಕ್	ಮಾರ್ಚ	ಶಿಶುನಾಳ್ ಷರೀಫ್	೧	೨೦,೦೦೦
ಗುಡ್ಡದ ಗುಡ್ಡಾಪುರ ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರ ತಾಲೂಕ್	ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ / ಅಕ್ಟೋಬರ್,	ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗೇಶ್ವರ	೨	೨೫,೦೦೦
ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ ಭಾಗಮಂಡಲ, ಮಡಿಕೇರಿ ತಾಲೂಕು	ಅಕ್ಟೋಬರ್ / ನವೆಂಬರ್	ಕಾವೇರಿ	೨	೨೦,೦೦೦
ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ತೊರಣಹಳ್ಳಿ, ಮಾಲೂರು ತಾಲೂಕು	ಜನವರಿ	ಸಪ್ಪಲಮ್ಮ	೧೦	೩೦,೦೦೦
ಆವನಿ, ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲೂಕು,	ಫೆಬ್ರವರಿ	ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ	೧೦	೩೦,೦೦೦
ನಂದಿ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಭೋಗ ಮತ್ತು ಯೋಗ ನಂದೀಶ್ವರ	೭	೪೦,೦೦೦

ದೊಡ್ಡಕುರುಡಿಪಲ್ಲಿ, [ವಿದುರಾಶ್ವತ್ಥ] ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲೂಕು	ಏಪ್ರಿಲ್	ವಿದರರಾನಯನ ವಿದುರಾಶ್ವತ್ಥ	೮	೪೦,೦೦೦
ದೇವರಗುಡಿಪಲ್ಲಿ		ಗಡದಂ	–	–
ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕು	ಮೇ	ವೆಂಕಟರಮಣ	೧೬	೩೦,೦೦೦
ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆ ಕೊಪ್ಪಳ	ಜೂನ್	ಗವಿಸಿದ್ದೇಶ್ವರ	೫	೨೦,೦೦೦
ಕುಕ್ಕನೂರು, ಯಲ್ಬುರ್ಗಾ ತಾ	ಮೇ	ಗುದ್ನೇಶ್ವರ	೧	೫೦,.೦೦೦
ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ ಮೇಲುಕೋಟೆ, ಪಾಂಡವಪುರ ತಾಲೂಕು	ಮಾರ್ಚ / ಏಪ್ರಿಲ್	ಚಲುವನಾರಾಯಣ	೬	೧,೦೦,೦೦೦
ಆದಿಚುಂಚನಗಿರಿ, ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲೂಕು	ಜನವರಿ / ಫೆಬ್ರವರಿ	ಭೈರವ	೧೦	೩೦,೦೦೦
ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	ಜನವರಿ	ರಂಗನಾಥ	೧	೨೫,೦೦೦
ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟ, ಮೈಸೂರು	ಅಕ್ಟೋಬರ್	ಚಾಮುಂಡೆಶ್ವರಿ	೩	೫೦,೦೦೦
ತಲಕಾಡು, ಟಿ.ನರಸೀಪುರ ತಾಲೂಕು	ನವೆಂಬರ್ / ಡಿಸೆಂಬರ್ [೧೨ ವರ್ಷಗಳಗೊಮ್ಮೆ]	ಪಂಚಲಿಂಗ ದರ್ಶನ	౭	೨,೦೦,೦೦೦
ನಂಜನಗೂಡು	ಮಾರ್ಚ / ಏಪ್ರಿಲ್	ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ	೧೫	౭೫,೦೦೦
ಮುಡುಕುತೊರೆ, ಟಿ.ನರಸೀಪುರ ತಾಲೂಕು	ಫೆಬ್ರವರಿ / ಮಾರ್ಚ್	ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ	೩	೨೫,೦೦೦
ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ರಾಯಚೂರು	ಆಗಸ್ಟ್	ಸಯ್ಯದ್ ಶ್ಯಾಮಸ ಆಲಮ್ ಹುಸೇನ್ ಆಲ ಉ	೧	೫೦,೦೦೦
ದೇವರ ಭೂಸೂರ್, ಲಿಂಗಸುಗೂರ್ ತಾ	ಫೆಬ್ರವರಿ/ ಮಾರ್ಚ	ಅಮರೇಶ್ವರ	೧	೫೦,೦೦೦
ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ	ಏಪ್ರಿಲ್	ಕೋಟೆ ಆಂಜನೇಯ	೩	೨೦,೦೦೦
ಇಸ್ಲಾಂಪುರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ತಾ	ಜನವರಿ	ಗುಡ್ಡಕಲ್	೨	೮೦,೦೦೦
ಪುಲಂಗೆರೆ	ಜುಲೈ	ವೆಂಕಟರಮಣ	೧	೩೦,೦೦೦
ಸಾಗರ	ಜನವರಿ [೩ವರ್ಷಗಳಗೊಮ್ಮೆ]	ಮಾರಿಕಾಂಬ	೯	೪೦,೦೦೦
ಹುಮ್ಚ, ಹೊಸನಗರ ತಾ	ಮಾರ್ಚ	ಪದ್ಮಾವತಿ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ	೧	೧೦,೦೦೦
ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಸಿದ್ಧಗಂಗಾ, ತುಮಕೂರು	ಫೆಬ್ರವರಿ	ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ	೧೦	೫೦,೦೦೦
ಯಡಿಯೂರು, ಕುಣಿಗಲ್ ತಾ	ಏಪ್ರಿಲ್	ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ	౭	೫೦,೦೦೦
ದೇವರಾಯನದುರ್ಗ	ಏಪ್ರಿಲ್/ಮಾರ್ಚ	ನರಸಿಂಹ	೧	೫೦,೦೦೦
ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆ	ಜನವರಿ	ಕೃಷ್ಣಾ	౭	೫೦,೦೦೦
ಕೊಲ್ಲೂರು, ಕುಂದಾಪುರ ತಾ	ನವೆಂಬರ್	ಮೂಕಾಂಬಿಕ	೧೦	೧,೦೦,೦೦೦
ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಸುಳ್ಯ ತಾ	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ	೧	೨೫,೦೦೦
ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ, ಬನವಾಸಿ	ಡಿಸೆಂಬರ್	ಮಧುಕೇಶ್ವರ	೨	೧,೦೦,೦೦೦
ಸಿರಸಿ	ಮಾರ್ಚ (೨ ವರ್ಷಗಳಗೊಮ್ಮೆ)	ಮಾರಿಕಾಂಬ	౭	೧,೦೦,೦೦೦
ಸೋಂದ (ಸ್ವಾದಿ) ಸಿರಸಿ ತಾ	ಮೇ	ವಾದಿರಾಜ	೫	೨೫,೦೦೦
ಉಳವಿ, ಸೂಪ ತಾ	ಜನವರಿ/ಫೆಬ್ರವರಿ	ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ	೮	೫೦,೦೦೦
ಗೋಕರ್ಣ, ಕುಮಟಾ ತಾ	ಮಾರ್ಚ (ಶಿವರಾತ್ರಿ)	ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ	೧	೫೦,೦೦೦

ಶ್ರೀ ಕ್ಷೇತ್ರ ಆದಿ ಚುಂಚನಗಿರಿ, ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲೂಕು

ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಗಂಗಾ ಮಠ, ತುಮಕೂರು

* * * * *